

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

Nr. 12-53-2856

Chișinău

13.03.2024

**Domnului IGOR GROSU,
Președinte al Parlamentului
Republicii Moldova**

Stimate domnule Președinte,

Vă prezentăm Raportul Comisiei pentru Situații Excepționale privind acțiunile întreprinse pe perioada stării de urgență (22 octombrie 2021 – 30 decembrie 2023).

Acesta poate fi vizualizat pe pagina Guvernului la compartimentul Dispoziții CSE sau accesând linkul: <https://gov.md/ro/content/raport-cse>

Cu deosebită considerație,

DORIN RECEAN
Prim-ministru

Casa Guvernului,
MD-2012, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 101

SECRETARIATUL PARLAMENTULUI REPUBLICII MOLDOVA		
D.D.P. Nr.	<u>675</u>	
" <u>13</u> "	<u>03</u>	<u>2024</u>
Ora		

COMISIA PENTRU SITUAȚII EXCEPȚIONALE

RAPORT

PRIVIND ACȚIUNILE
ÎNȚREPRINSE PE PERIOADA
STĂRII DE URGENȚĂ

(22 OCTOMBRIE 2021 - 30 DECEMBRIE 2023)

Comisia pentru Situații Excepționale

RAPORT

privind acțiunile întreprinse pe perioada stării de urgență
(22 octombrie 2021 - 30 decembrie 2023)

Cuprins

Preambul	7
1. Contextul național și regional	9
2. Principalele măsuri dispuse în perioada stării de urgență	10
3.Evaluarea măsurilor întreprinse în perioada stării de urgență	11
3.1.Criza energetică	11
3.1.1.Începutul crizei gazelor	11
3.1.2.Începutul războiului și sincronizarea	14
3.1.3.Înteruperea lanțurilor logistice petroliere	15
3.1.4.Gaze naturale stocate în contul de echilibrare operațională	17
3.1.5.Limitarea tranzitului și volumului de gaze naturale către Europa	18
3.1.6.Acordul cu BERD pentru achiziția de gaze naturale	19
3.1.7.Obligații de serviciu public privind achiziționarea energiei electrice	20
3.1.8.Pregătirea pentru iarna 2022-2023	22
3.1.9.Noi reduceri de volume de la Gazprom	25
3.1.10.Începutul achiziției de gaze naturale din surse alternative	26
3.1.11.Stres test în sectorul energetic	28
3.1.12.Economii de 61m USD sau primul an fără Gazprom pe malul drept	29
3.1.13.Devieri financiare și migrarea consumatorilor	31
3.1.14.Pregătirea pentru iarna 2023-2024	32
3.1.15.Gaz cu 10 lei	33
3.1.16.Transpunerea legislației europene și ieșirea din starea de urgență	34
3.1.17.Intervenția pe piața energiei electrice în afara stării de urgență	37
3.2.Criza refugiaților	38
3.2.1.Începutul războiului și fluxul inițial	38
3.2.2.Transportarea de la hotar a persoanelor strămutate	42

3.2.3. Asigurarea funcționalității centrelor pentru persoanele strămutate	45
3.2.4. Accesul persoanelor strămutate la serviciile medicale	46
3.2.5. Accesul persoanelor strămutate la piața muncii	48
3.2.6. Activarea Mecanismului de Protecție Civilă al Uniunii Europene și gestionarea suportului umanitar	50
3.2.7. Cererile de azil și activarea regimului de protecție temporară	52
3.2.8. Protecția socială a persoanelor strămutate	53
3.2.9. Protecția copiilor strămutați din Ucraina și accesul la educație	56
3.3. Criza logistică	61
3.3.1. Deblocarea transportului de mărfuri și pasageri	61
3.3.2. Fluidizarea traficului la frontieră și redirectionarea fluxului de mărfuri spre Constanța	63
3.3.3. Liberalizarea temporară a transportului rutier de mărfuri dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană	64
3.3.4. Asigurarea unor tarife echitabile la transportul interurban	66
3.3.5. Intervenții urgente de reabilitare și dezvoltare a infrastructurii	66
3.3.6. Sistemul informațional de programare a rândurilor electronice la frontieră	68
3.4. Protecția populației și a economiei	69
3.4.1. Compensații pentru resurse energetice pentru populație	69
3.4.2. Compensații pentru resurse energetice pentru business	74
3.4.3. Compensații pentru dobânzi pentru întreprinderi și familii	75
3.4.4. Limitarea creșterii prețurilor și accesul la produse alimentare	76
3.4.5. Asigurarea accesului la medicamente și dispozitive medicale	78
3.4.6. Securitatea alimentară și protejarea producătorilor agricoli	79
3.5. Securitatea statului	82
3.5.1. Securizarea spațiului aerian	82
3.5.2. Securizarea frontierei și a condițiilor de recunoaștere a cetățeniei	84

3.5.3. Asigurarea ordinii publice	86
3.5.4. Protejarea spațiului informațional	86
3.5.5. Punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale	90
3.5.6. Excluderea imixtiunii externe și a compromiterii procesului electoral național	93
4. Concluzii	96
5. Anexe și referințe	100

Preambul

Prezentul raport cuprinde perioada stării de urgență pe întreg teritoriul țării care a fost instituită pe parcursul legislaturii a XI-a, la propunerea guvernelor conduse de prim-miniștrii Natalia Gavrilița și Dorin Recean.

Începând cu 22 octombrie 2021, au fost adoptate în total cincisprezece hotărâri ale Parlamentului privind declararea sau prelungirea stării de urgență. Perioada cumulativă în care starea de urgență a fost instituită pe tot teritoriul național a fost de 800 zile, până la 30 decembrie 2023.

Condițiile care au impus instituirea stării de urgență au derivat din trei cauze majore: (1) criza energetică la nivel regional și național, (2) războiul din Ucraina, cu toate consecințele acestuia și (3) amenințările directe la securitatea Republicii Moldova.

Deși războiul din statul vecin nu a vizat direct țara noastră, consecințele acestuia au avut efecte grave de ordin umanitar, social, logistic, alimentar și economic. De cealaltă parte, în cazul crizei energetice și a amenințărilor ulterioare la securitatea Republicii Moldova, cauzele ce au impus instituirea stării de urgență au derivat, în mare parte, din ostilitatea conducerii Federației Ruse față de Chișinău.

Măsurile adoptate de către Comisia pentru Situații Excepționale pe perioada stării de urgență au vizat prevenirea, diminuarea sau lichidarea consecințelor factorilor care au impus declararea și prelungirea stării de urgență. Prevederile care rămân necesare în condițiile noilor realități au fost transpuse în legislație, iar cele cu caracter temporar fie au fost abrogate în timp, fie au expirat odată cu starea de urgență.

„Federația Rusă a intenționat să își creeze, prin utilizarea forței, un coridor terestru de acces către Republica Moldova. A recurs la șantaj energetic, reducând considerabil livrările de gaze naturale către țara noastră, cu scopul de a pune presiune pe Guvern și pe întreaga societate. A întreprins acțiuni de destabilizare a țării prin intermediul atacurilor cibernetice și al campaniilor de dezinformare, precum și prin acțiuni de perturbare a ordinii publice. De asemenea, Federația Rusă s-a implicat în procesele electorale din Republica Moldova pentru a influența sau vicia rezultatul acestora.”

*extras din Strategia securității naționale a Republicii Moldova
aprobată prin [HP nr. 391/2023](#)*

1. Contextul național și regional

La 21 octombrie 2021:

- Presiunea în rețeaua națională de gaze naturale ajungea sub limita critică, urmare a unui deficit zilnic de aproape 1 mil. m³/zi pe parcursul ultimelor 3 săptămâni
- Posibilitatea semnării contractului cu Gazprom era una incertă
- Prețul gazului natural la bursele internaționale era dublu față de primăvara aceluiași an, iar orice achiziție implica procese și condiții de plată diferite decât cele tradiționale

Începând cu 24 februarie 2022:

- Federația Rusă începea bombardarea și invazia masivă a Ucrainei
- Sute de mii de refugiați fugeau din calea războiului inclusiv spre Republica Moldova
- Prețurile la gazele naturale reluau creșterea exponențială care ducea la o nouă dublare în următoarele 3 luni
- Ruperea lanțurilor valorice cauza multiple scumpiri și penurii, punând presiune pe populație și economie
- Blocarea căilor maritime cauza o criză logistică majoră și punea o presiune în creștere pe agricultorii din regiune
- Se intensificau amenințările Federației Ruse la adresa Republicii Moldova prin atacuri cibernetice, manipulări în spațiul audiovizual și online, finanțarea acțiunilor de destabilizare ș.a.

2. Principalele măsuri dispuse în perioada stării de urgență

Începând cu 21 octombrie 2021, Comisia pentru Situații Excepționale:

- A capitalizat SA „Energocom” și a dispus achiziționarea de către aceasta a gazelor naturale și păcurii de pe piața internațională și formarea de stocuri pentru perioada rece
- A dispus optimizarea consumului de resurse energetice și utilizarea surselor alternative disponibile și accesibile pentru încălzire
- A instituit mecanisme de compensare a creșterii tarifelor la resursele energetice pentru populație și întreprinderile autohtone

Începând cu 24 februarie 2022, Comisia pentru Situații Excepționale:

- A luat măsurile necesare pentru securizarea spațiului aerian, a infrastructurii critice, a frontierelor de stat, precum și pentru menținerea ordinii publice
- A creat mecanismele necesare pentru gestionarea fluxului de refugiați și a ajutoarelor umanitare
- A asigurat accesul persoanelor refugiate la cazare, hrană, servicii medicale, educație și muncă
- A instituit condiții speciale de traversare a frontierei de stat și a creat coridoare logistice noi pentru transportarea persoanelor și mărfurilor
- A luat un șir de măsuri în vederea protejării economiei naționale și a populației
- A intervenit în vederea protejării spațiului audiovizual național și asigurării securității informaționale
- A prevenit imixtiunea externă și compromiterea procesului democratic în alegerile locale din toamna anului 2023

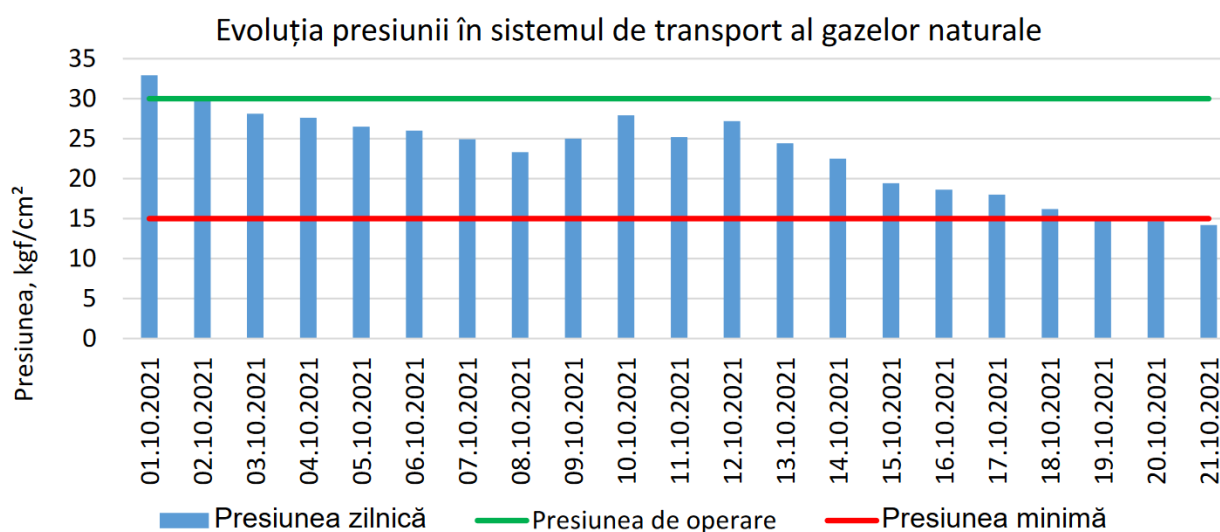
3.Evaluarea măsurilor întreprinse în perioada stării de urgență

3.1.Criza energetică

Criza energetică a marcat începutul stării de urgență în toamna anului 2021, dar aceasta a continuat pe parcursul următorilor doi ani, depinzând și de evoluția situației din regiune. Aceasta s-a manifestat în multiple episoade care au necesitat un șir de intervenții din partea instituțiilor statului, inclusiv a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova.

3.1.1.Începutul crizei gazelor

La data de 30 septembrie 2021 a expirat Contractul nr. 1FM-07-11 din 29 decembrie 2006 încheiat între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”. La 30 septembrie 2021 a fost prelungit contractul de furnizare pentru o singură lună - octombrie 2021, la prețul spot, care înregistrat un preț de achiziție foarte mare de 784 \$/mie m³, și doar pentru volumul de 5,7 mil. m³/zi - insuficient pentru acoperirea consumului. Aceasta a generat un deficit de circa 35% din necesarul de gaze naturale a lunii octombrie 2021.

Sursă: Ministerul Energiei

Din cauza limitării livrărilor de gaze naturale de către Gazprom, presiunea în sistemul de gaze a scăzut treptat ajungând la situația din 22 octombrie 2021 la o valoare de 13,4 bar, ceea ce prezenta un risc major pentru buna funcționare a

sistemului de transport a gazelor naturale (presiunea normală de operare este de 30 bar, iar presiunea critică constituie 15 bar). În cazul în care în perioada imediat următoare nu ar fi fost injectate volumele necesare de gaze naturale în sistem, persista riscul deteriorării sistemului de transport al gazelor naturale operat de către SRL „Moldovatrangaz”.

În condițiile dependenței totale, până în octombrie 2021, de importul de gaze naturale dintr-o singură sursă - SAP „Gazprom”, reducerea furnizării gazelor naturale de către aceasta a condus la declanșarea unei crize pe piața gazelor naturale din Republica Moldova.

Pentru a dispune de posibilitatea intervenției prompte în scopul asigurării securității aprovizionării cu resurse energetice, la data de 13 octombrie 2021, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a constatat apariția unei situații excepționale - situație de alertă pe piața gazelor naturale¹, iar la data de 22 octombrie 2021 prin Hotărârea Parlamentului nr. 148/2021 a fost declarată starea de urgență în sectorul energetic pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

În scopul atenuării impactului reducerii presiunii în sistemul de gaze, începând cu 15 octombrie 2021 SA „Termoelectrica” a trecut parțial la utilizarea combustibilului alternativ - păcură iar MGRES a trecut parțial la utilizarea rezervelor de cărbune.

Tot din cauza limitării livrărilor de gaze de la SAP „Gazprom”, MGRES a redus producerea energiei electrice, iar cantități semnificative de energie electrică au fost preluate în regim de avarie din sistemul electroenergetic al Ucrainei.

Totodată, a fost instituit Centrul de Dirijare în Situații Excepționale al Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova cu stabilirea regimului de activitate 24/24 pentru monitorizarea și raportarea situației în timp real în sectorul energetic.

Avînd în vedere că până în octombrie 2021 livrările de gaze naturale către Republica Moldova erau efectuate doar prin intermediul contractului pe termen lung dintre SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”, niciun alt titular de licență pentru furnizarea gazelor naturale din Republica Moldova nu avea capacitatea de a asigura

¹ Procesul-Verbal nr. 12-53-242-7749 al ședinței Comisiei din 13 octombrie 2021

achiziționarea din alte surse și/sau acoperirea deficitului de gazelor naturale înregistrat.

În scopul gestionării situației de criză descrise, a fost asigurată realizarea unei serii de activități anticriză, începând cu prima dispoziție CSE în cadrul stării de urgență [nr. 1 din 22 octombrie 2021](#), la care s-a decis capitalizarea companiei de stat SA „Energocom” și desemnarea acesteia pentru achiziționarea gazelor naturale necesare.

În scopul executării Dispoziției CSE menționate, la data de 26 noiembrie 2021 a fost aprobată și [Hotărârea Guvernului nr. 380/2021](#) cu privire la alocarea mijloacelor financiare și încheierea unei tranzacții de proporții, care presupune cesiunea de creanță între SA „Moldovagaz” și SA „Energocom”, având ca obiect creanțele deținute de SA „Moldovagaz” față de SA „Termoelectrica”.

Cu asistența tehnică a experților internaționali delegați de către Uniunea Europeană în Moldova a fost oferit suport SA „Energocom” în organizarea procedurii de achiziție a gazelor naturale prin licitații competitive. Astfel, SA „Energocom” a reușit în premieră și în termen record să desfășoare cu succes, la data de 29.10.2021, cinci licitații de achiziție a gazelor naturale (de circa 17 mil. m³) cu 5 furnizori internaționali, diminuând astfel riscul major în adresa securității energetice a țării.

La data de 29 octombrie 2021 a fost încheiat Acordul Adițional nr. 19 la Contractul privind furnizarea gazelor naturale nr. 1FM-07-11 din 29 decembrie 2006 dintre SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”, prin care s-a prelungit Contractul respectiv pentru o perioadă de 5 ani - până la 30 septembrie 2026.

La etapa negocierilor privind prelungirea Contractului, a fost semnat și un Protocol al negocierilor, care include prevederi ce vizează reglementarea datoriilor SA „Moldovagaz” către SAP „Gazprom” și SRL „Factoring-Finance” pentru gazele naturale livrat consumatorilor de pe malul drept al Nistrului.

Protocolul prevedea semnarea până la 1 mai 2022 a unui acord dintre SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom” privind reglementarea datoriilor pentru gazele naturale consumate pe malul drept al Nistrului. Înainte de încheierea acestui acord a fost agreată efectuarea de către partea moldovenească a unui audit independent al datoriei SA „Moldvagas” către SAP „Gazprom” și SRL „Factoring-Finance” pentru gazele naturale livrate consumatorilor de pe malul drept al Nistrului.

Ulterior, la 20 noiembrie 2021 și la fiecare dată de 20 a lunii, SAP „Gazprom” amenința Moldova cu întreruperea sau limitarea furnizării gazelor naturale în cazul neachitării integrale a facturii, inclusiv a avansului corespunzător lunii curente. De menționat că, deși întârzieri la plată au existat și în anii precedenți, SAP „Gazprom” nu recurgea la asemenea comportament.

În scopul asigurării lichidităților pentru plata gazelor naturale, Comisia pentru Situații Excepționale a luat mai multe măsuri menite să reducă deficitul de cash-flow, inclusiv amânarea plății TVA la bugetul de stat de către SA „Moldovagaz” pentru gazele naturale importate (pct. 4 din Dispoziția CSE nr. 1 din 20.01.2022 cu modificările ulterioare, pct. 32 din Dispoziția CSE nr. 21 din 18.05.2022 cu modificările ulterioare) și plata în avans din bugetul de stat a compensațiilor în factură pentru consumatori (Dispoziția CSE nr. 1 din 20.01.2022).

Astfel, deși exista un contract de furnizare a gazelor naturale pe un termen de cinci ani între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”, riscul privind rezoluțiunea unilaterală a Contractului de către SAP „Gazprom” a persistat permanent, astfel încât, în orice moment, livrările de gaze naturale să fie limitate sau sistate complet.

Merită să fie menționat că toate acestea s-au întâmplat pe fundalul reducerii de către SAP „Gazprom” a volumelor de gaze naturale livrate către Europa și lipsa unor precedente de reducere a livrărilor respective. Situația creată, în cumul cu nivelul scăzut al gazelor în depozitele de stocare deținute de SAP „Gazprom” în Europa, a determinat o creștere substanțială a prețurilor la gaze pe bursele europene în toamna anului 2021.

3.1.2.Începutul războiului și sincronizarea

La data de 24 februarie 2022, în conformitate cu planurile anterioare ce reieșeau din Strategia energetică a Republicii Moldova², operatorii de transport și de sistem în domeniul energiei electrice din Ucraina NEK „Ukrenego” și din Moldova ÎS „Moldelectrica” efectuau testele de funcționare a sistemului electroenergetic în regim izolat față de sistemul IPS/UPS din Rusia și Belarus. Testarea funcționării în regim izolat era planificată în contextul viitoarei sincronizării la sistemul energetic european ENTSO-E, care era planificată pentru anul 2024. În această zi sistemele electroenergetice din Moldova și Ucraina au fost deconectate fizic de la sistemul

² HG nr. 102/2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030

energetic IPS/UPS, ceea ce reprezenta o vulnerabilitate a infrastructurii critice civile.

În aceeași zi de 24 februarie 2022, Federația Rusă a început invazia militară a Ucrainei.

La 24 februarie 2022, operatorii de sistem NEK „Ukrenego” și ÎS „Moldelectrica” au testat cu succes funcționarea în regim izolat, îndeplinind întregul program al manevrelor în sistemul electroenergetic timp de 1 zi.

La data de 26 februarie 2022 Ucraina a luat decizia de a nu se mai reconecta la sistemul energetic IPS/UPS. NEK „Ukrenego” și ÎS „Moldelectrica” au depus la 27 februarie 2022 și respectiv 28 februarie 2022 cererile pentru sincronizarea de urgență cu ENTSO-E.

La data de 16 martie 2022 operatorii de transport și de sistem din zona sincronă a Europei Continentale ENTSO-E au efectuat sincronizarea de urgență a sistemelor electroenergetice ale Ucrainei și Moldovei. Această acțiune a reprezentat un punct de cotitură în ceea ce privește asigurarea securității și stabilității sistemului energetic al Republicii Moldova.

Sincronizarea sistemelor electroenergetice a avut loc în circumstanțele în care începând cu data de 3 martie 2022 centrala nucleară Zaporoje, cea mai mare din Europa, a fost ocupată de către forțele militare ale Rusiei.

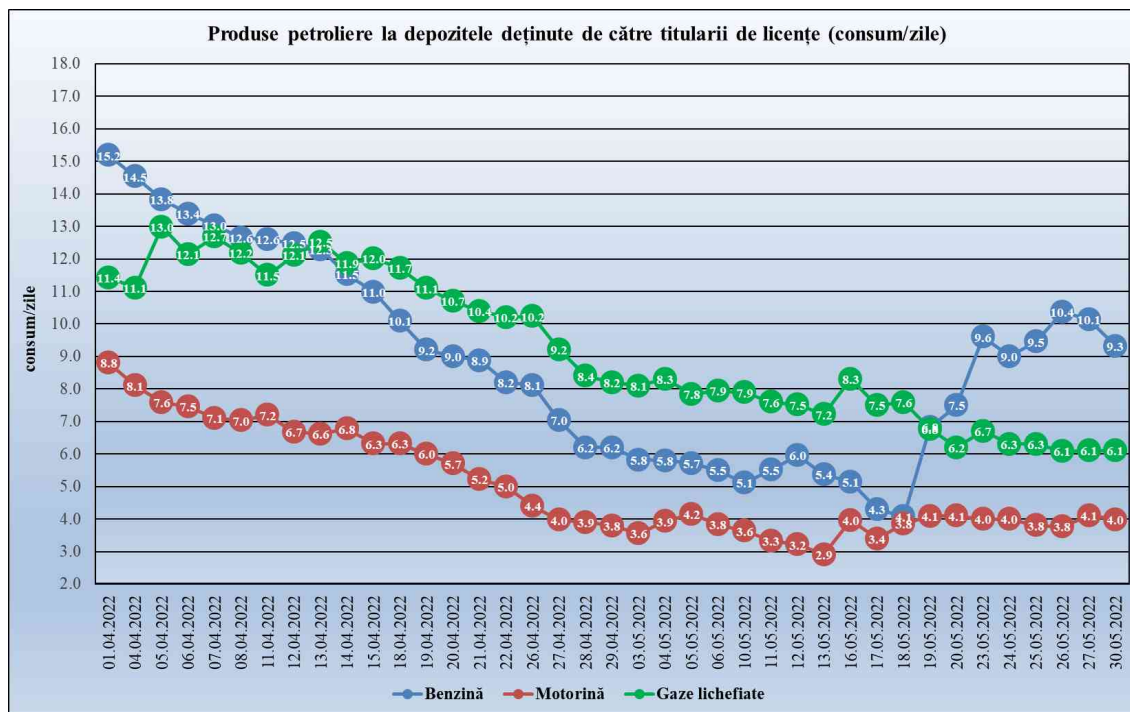
3.1.3.Întreruperea lanțurilor logistice petroliere

Războiul din Ucraina a întrerupt lanțurile logistice de import al produselor petroliere în Moldova. Până la război importul produselor petroliere în Moldova era efectuat prin 6 puncte de trecere a frontierei cu Ucraina³ și doar 2 puncte de trecere a frontierei cu România⁴.

³ Feroviar(3): Ocița-Sokireanî; Novosavițkoe-Cuciurgan; Etulia-Frikăței; și auto (3) Tudora-Starokazacie; Otaci-Moghiliov-Podolski; Pervomaisk - Cuciurgan

⁴ Feroviar Ungheni-Iași; și auto Leușeni-Albița

În perioada aprilie-mai 2022 stocurile comerciale de produse petroliere au ajuns la minime istorice, fiind suficiente pentru cel mult 3 zile de consum, din cauză că a fost întrerupt importul prin punctele de trecere a frontierei cu Ucraina.

Sursă: Ministerul Energiei

Concomitent cu aceasta, din cauza războiului, prețurile internaționale la produsele petroliere au atins cotații maxime istorice, fapt ce a afectat direct și prețurile de comercializare din Republica Moldova.

În scopul evitării unei potențiale crize din cauza deficitului de produse petroliere în țară, Comisia pentru Situații Excepționale a luat decizii pentru a permite importul produselor petroliere prin toate punctele de trecere a frontierei cu România⁵ și a fost prioritizat importul de produse petroliere prin Portul Internațional Liber Giurgiulești⁶. De asemenea, a fost introdusă plafonarea prețului de comercializare angro a produselor petroliere⁷. Ulterior, lista extinsă a punctelor de

⁵ Dispoziția CSE nr. 7 din 4.03.2022, Dispoziția CSE nr. 29 din 28.06.2022 și Dispoziția CSE nr. 53 din 05.12.2022

⁶ Dispoziția CSE nr. 25 din 9.06.2022

⁷ Dispoziția CSE nr. 9 din 10.03.2022

trecere a frontierei pentru importul produselor petroliere a fost introdusă și pe bază permanentă în legislația națională⁸.

Prin intermediul Dispozițiilor CSE aprobate, s-a contribuit prompt la menținerea lanțurilor logistice și a continuității procesului de import al produselor petroliere pe durata stării de urgență. La fel, a fost eliminată necesitatea prelevării probelor pentru determinarea calității produselor petroliere, dacă acestea dispun de certificate de calitate eliberate în Uniunea Europeană. Prin aceste acțiuni s-a redus timpul de așteptare și s-a mărit fluxul de transport cu produse petroliere.

3.1.4. Gaze naturale stocate în contul de echilibrare operațională

Ținând cont de prevederile Memorandumului de înțelegere dintre Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale din Republica Moldova și Ministerul Energiei din România privind cooperarea în domeniul securității energetice, semnat la data de 11 februarie 2022, Ministerul a solicitat, la data de 24 februarie 2022, suportul SNTGN „Transgaz” SA pentru majorarea limitei contului de echilibrare operațională (OBA) până la valoarea maximă posibilă, în punctul de interconectare (PI) Ungheni, dintre SNTGN „Transgaz” SA și SRL „Vestmoldtransgaz”, și examinarea posibilității stocării unor volume suplimentare în rețelele de transport al gazelor naturale ale SNTGN „Transgaz” SA de către SRL „Moldovatransgaz”, pentru a asigura disponibilitatea preluării acestora în cazul unor situații de urgență, cum ar fi potențialele limitări din partea SAP „Gazprom”, dar și în scopul menținerii stabilității sistemului național de transport al gazelor naturale.

În primăvara anului 2022, Comisia pentru Situații Excepționale a permis⁹, cu titlu de excepție, SRL „Vestmoldtransgaz” plasarea sub regim vamal de export și import, cu scutirea de la plata drepturilor de export și import a cantităților de gaze naturale proprietate a SA „Moldovagaz”, scoase din țară în perioada stării de urgență și introduse ulterior în țară, în volum de circa 18,54 milioane m³, preluate de la SRL „Moldovatransgaz” în contul comun de echilibrare pe baza Acordului de operare și predate temporar în contul de echilibrare comun al SRL „Vestmoldtransgaz” și SNTGN „Transgaz” SA.

⁸ HG [nr.630/2023](#)

⁹ Dispozițiile CSE [nr. 7 din 4 martie 2022](#) și [nr. 14 din 14 aprilie 2022](#)

Măsura respectivă a condus la creșterea securității aprovizionării cu gaze naturale a țării în contextul limitărilor livrărilor de gaze naturale de către SAP „Gazprom” către Republica Moldova, precum și diminuarea costurilor pentru volumele de gaze naturale preluate în rețelele de transport a SNTGN „Transgaz” SA urmare a majorării limitei conturilor operaționale de echilibrare stabilite în Acordurile de interconectare între operatorii sistemului de transport respectivi.

Totodată, majorarea limitei contului OBA în punctul de interconectare (PI) Ungheni, dintre SNTGN „Transgaz” SA și SRL „Vestmoldtransgaz” a permis stocarea unor volume suplimentare în rețelele de transport al gazelor naturale ale SNTGN „Transgaz” SA de către SRL „Moldovatransgaz”/SA „Energocom”, pentru a asigura disponibilitatea preluării acestora în cazul unor situații de urgență, cum ar fi limitarea volumelor din partea SAP „Gazprom” și în scopul menținerii stabilității sistemului național de transport al gazelor naturale.

3.1.5.Limitarea tranzitului și volumului de gaze naturale către Europa

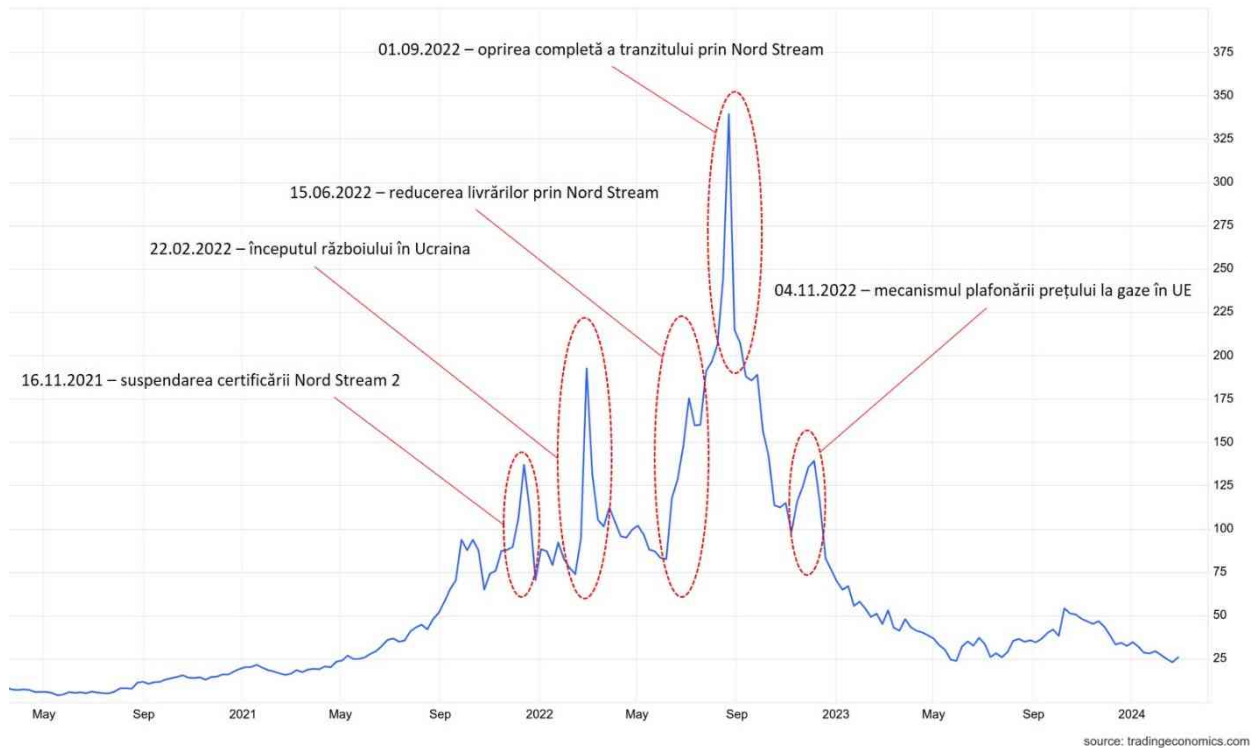
La data de 10 mai 2022 Ucraina a anunțat despre sistarea tranzitului de gaze naturale prin teritoriile ocupate de Federația Rusă. Astfel, începând cu 11 mai 2022 a fost oprită recepționarea gazelor naturale la punctul de interconectare Sohranovka.

La data de 12 mai 2022 SAP „Gazprom” a anunțat că nu va mai tranzita gaze naturale către țările europene prin intermediul gazoductului Yamal-Europa dintre Belarus și Polonia.

Începând cu 15 iunie 2022 SAP „Gazprom” a redus semnificativ tranzitul de gaze naturale prin intermediul gazoductelor Nord Stream 1 și Nord Stream 2.

Toate aceste acțiuni au condus la prețuri maxime record din toate timpurile la gazele naturale tranzacționate la bursă. Prețul gazelor naturale a ajuns la 340 Euro/MWh, echivalentul a circa 3 960 \$/1000 m³ la situația din de 22 august 2022.

La 1 septembrie 2022 tranzitul prin conductele Nord Stream 1 și 2 a fost sistat definitiv, iar la data de 26 septembrie 2022 a fost comunicat despre accidentele multiple de-a lungul conductelor Nord Stream 1 și Nord Stream 2 dintre Rusia și Germania, urmare a unei explozii în Marea Baltică.

Surse: *tradingeconomics.com*, *Ministerul Energiei*

Înainte sezonului de încălzire 2022-2023 și până în prezent, singurul traseu care mai asigură tranzitul gazelor naturale din Rusia către Europa prin Ucraina este cel prin punctul de interconectare Sudzha.

De menționat că toate acestea s-au întâmplat pe fundalul introducerii în martie 2022 de către Federația Rusă a obligației de plată a gazelor naturale exclusiv în ruble rusești. Țărilor europene care au refuzat să plătească în ruble le-a fost sistată definitiv livrarea gazelor naturale.

În toate aceste circumstanțe, Guvernele țărilor europene erau preocupate de identificarea surselor alternative de gaze naturale pentru sezonul rece 2022-2023.

3.1.6. Acordul cu BERD pentru achiziția de gaze naturale

În scopul identificării alternativelor viabile pentru achiziționarea gazelor naturale în cazul limitării sau sistării livrării gazelor de către SAP „Gazprom”, la propunerea Guvernului, Parlamentul a aprobat proiectul „Securitatea Furnizării Gazelor Naturale” care vizează semnarea acordului de împrumut cu Banca

Europeană pentru Reconstrucția și Dezvoltare (BERD) în valoare de 300 mil. Euro în vederea achiziționării de urgență și efectuării stocurilor strategice de gaze naturale.

Astfel, la 27 mai 2022 a fost emis [Decretul nr. 477/2022](#) privind inițierea negocierilor asupra proiectului Acordului de împrumut dintre Republica Moldova și BERD în vederea realizării Proiectului „Securitatea Furnizării Gazelor Naturale”. În baza [Decretului nr. 507/2022](#) din 20 iunie 2022 a fost aprobată semnarea Acordului, iar la 23 iunie 2022 a avut loc semnarea. La 29 iunie 2022 a fost aprobată [Hotărârea Guvernului nr. 436/2022](#) pentru aprobarea proiectului de Lege pentru ratificarea Acordului cu BERD, iar prin [Legea nr. 206/2022](#) din 15 iulie 2022 a fost adoptată Legea pentru ratificarea Acordului de împrumut pentru realizarea proiectului „Securitatea Furnizării Gazelor Naturale”.

În paralel cu aceasta, în scopul pregătirii tuturor procedurilor necesare achiziționării de gaze naturale, Comisia pentru Situații Excepționale a dispus inițierea procedurii de precalificare a potențialilor furnizori de gaze naturale și/sau stocare a acestora, conform regulilor de achiziție și politicilor BERD¹⁰.

În baza [Hotărârii Guvernului nr. 589/2022](#) din 10 august 2022, a fost impusă obligația de serviciu public în vederea asigurării securității aprovizionării cu gaze naturale în situație de urgență către SA „Energoacom”. Hotărârea prevede obligația SA „Energoacom” de a livra gaze naturale în cazul în care sunt limitate sau sistate complet livrările din partea SA „Moldovagaz” a cărui sursă unică de gaze reprezenta la acel moment SAP „Gazprom”.

3.1.7. Obligații de serviciu public privind achiziționarea energiei electrice

La 31 martie 2022 a expirat contractul pentru achiziționarea energiei electrice de către furnizorii și operatorii de sistem pe malul drept al Nistrului de la MGRES. În scopul contractării volumului necesar de energie electrică, la începutul anului 2022, furnizorii și operatorii de sistem au lansat licitațiile pentru procurarea energiei electrice. Anterior, Moldova a avut doar două surse de aprovizionare cu energie

¹⁰ Dispoziția CSE [nr.7 din 4.03.2022](#)

electrică - fie MGRES, fie furnizori din Ucraina. Din cauza războiului din Ucraina, singura sursă de energie a rămas MGRES.

În scopul asigurării aprovizionării cu energie electrică, Comisia pentru Situații Excepționale a dispus prelungirea contractelor de achiziție a energiei electrice pentru luna aprilie 2022¹¹, iar pentru lunile mai și iunie 2022 a fost dispusă achiziția de energie electrică de la SA „Energocom” care a organizat licitație competitivă¹². În rezultatul licitației organizate de către SA „Energocom”, ofertele recepționate de la companii private din Ucraina, în volume mici, insuficiente pentru acoperirea întregului necesar de consum, au constituit prețuri peste 100 \$/MWh, iar MGRES, de asemenea, a prezentat oferte de preț aproape de valorile de piață.

În acest context, procedura de licitație a fost anulată¹³ și începând cu luna mai 2022 a fost impusă obligația de serviciu public pentru SA „Energocom”¹⁴ pentru procurarea energiei electrice solicitate de furnizorii serviciului universal, furnizorii de ultimă opțiune, pe bază de negocieri directe sau utilizând instrumente de bursă, iar furnizorii de energie și operatorii de sistem au fost obligați să achiziționeze energia electrică de la SA „Energocom”, astfel asigurând securitatea aprovizionării, precum și un preț accesibil pentru consumatori.

În acest mod, continuitatea alimentării cu energie electrică a consumatorilor de pe malul drept al Nistrului din Republica Moldova, începând cu primăvara anului 2022 și până în prezent, este asigurată de către SA „Energocom” în baza obligației de serviciu public. Este de menționat că, începând¹⁵ cu primăvara anului 2022, semnarea contractelor pentru energie electrică cu MGRES erau însoțite și de prelungirea autorizațiilor de mediu pentru pentru SATD „Uzina Metalurgică Moldovenească”, fapt ce a permis și menținerea stabilității sociale în regiune prin păstrarea locurilor de muncă a cetățenilor noștri de pe malul stâng. Odată cu

¹¹ Dispoziția CSE [nr.2 din 25.02.2022](#)

¹² Dispoziția CSE [nr.14 din 14.04.2022](#)

¹³ Dispoziția CSE [nr.19 din 29.04.2022](#)

¹⁴ Dispozițiile CSE [nr. 14 din 14.04.2022](#), [nr. 19 din 29.04.2022](#), [nr. 28 din 24.06.2022](#), [nr. 34 din 26.08.2022](#), [nr. 45 din 31.10.2022](#), [nr. 55 din 22.12.2022](#), [nr. 62 din 15.03.2023](#) și [nr. 81 din 13.09.2023](#)

¹⁵ Dispoziția CSE [nr. 19 din 29.04.2022](#)

expirarea stării de urgență, în baza [Hotărârii Guvernului nr.1044/2023](#), pentru agenții economici din regiunea transnistreană a fost introdusă obligația permanentă de obținere a actelor permise de mediu în conformitate cu [Legea nr.160/2011](#) privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, similar ca și pentru toți agenții economici din Republica Moldova.

Pentru anul 2024, după încetarea stării de urgență, la solicitarea Ministerului Energiei, Guvernul a aprobat [Hotărârea Guvernului nr.1059/2023](#) din 21 decembrie 2023 cu privire la impunerea obligației de serviciu public în vederea asigurării securității aprovizionării cu energie electrică, în conformitate cu care SA „Energoacom” achiziționează energie electrică pe piața contractelor bilaterale și/sau pe piața organizată de energie electrică și o vinde furnizorilor și operatorilor de sistem pentru perioada 1 ianuarie - 31 decembrie 2024.

3.1.8.Pregătirea pentru iarna 2022-2023

Luând în considerare riscurile în privința securității aprovizionării Republicii Moldova cu gaze naturale și energie electrică, Guvernul a aprobat, prin [HG nr. 606/2022](#) din 24 august 2022, măsurile necesare a fi întreprinse de instituțiile statului pentru prevenirea și atenuarea impactului potențialei crize energetice în caz de limitare a furnizării gazelor naturale, și care ia în considerare 3 scenarii de limitare a livrărilor de gaze naturale și/sau a energiei electrice, care au rezultat din experiența crizei energetice din perioadele precedente.

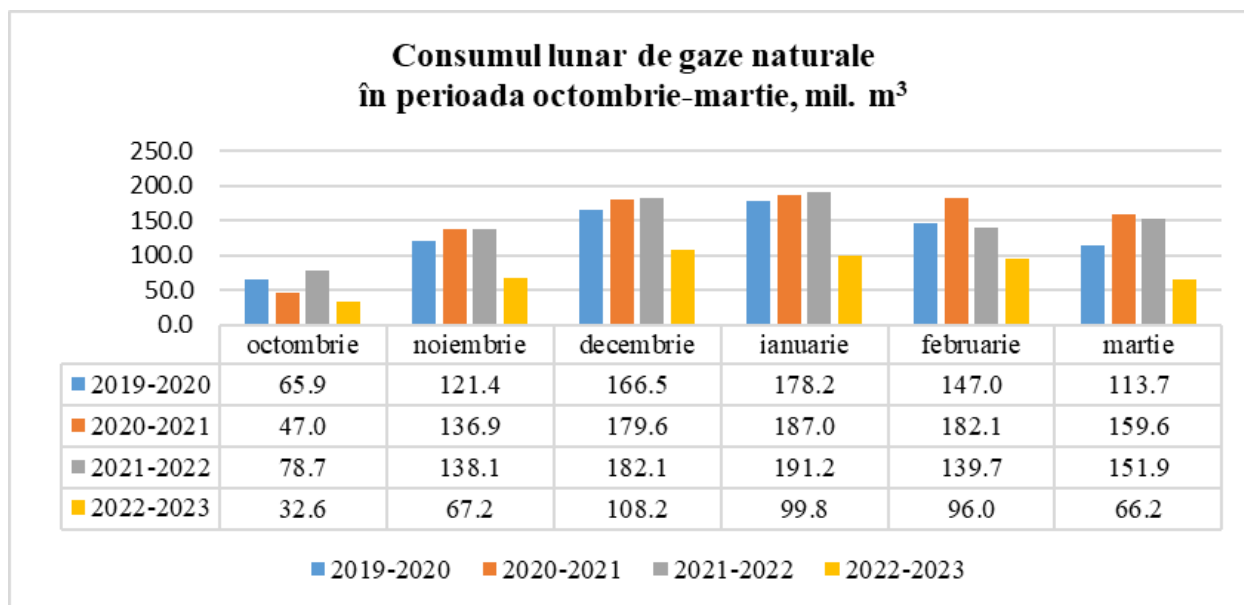
Având în vedere contextul local și regional privind aprovizionarea cu gaze naturale, precum și riscurile de limitare sau sistare a furnizării gazelor naturale din import în baza acordului adițional la contractul privind furnizarea gazelor naturale încheiat între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom” din octombrie 2021, au fost analizate trei scenarii cu probabilități de limitare a furnizării gazelor naturale în proporție de 35%, 50% și 100%, și a fost estimat deficitul de gaze naturale pentru fiecare scenariu, cu considerarea realizării măsurilor de reducere și ameliorare a impactului limitării furnizării gazelor naturale. Scenariile au fost analizate inclusiv prin prisma crizei energetice din luna octombrie 2021, când a fost înregistrat un deficit de circa 35% din necesarul de gaze naturale, ca urmare a reducerii furnizării gazelor naturale de către SAP „Gazprom”.

Planul prevedea măsuri precum pregătirea rezervelor de combustibil alternativ la centralele electrice și termice, completarea rezervelor de stat cu combustibili, inspectarea sistemelor de alimentare cu energie electrică și termică; și măsuri de atenuare precum reducerea voluntară a consumului de energie, reducerea temperaturii în afara orelor de program, utilizarea combustibililor alternativi, achiziționarea gazelor naturale din surse alternative, etc.

Totodată, în vederea reducerii consumului de resurse energetice și a evitării întreruperilor de energie electrică, Comisia pentru Situații Excepționale a dispus un șir de măsuri¹⁶ atât pentru autoritățile publice centrale, cât și cele locale, care au contribuit la înregistrarea de economii ale consumului de energie electrică și gaze naturale.

Astfel, implementarea măsurilor preventive și de reducere și atenuare a impactului limitării furnizării gazelor naturale, care au fost planificate a fi puse în aplicare în diferite scenarii s-au dovedit a avea ca rezultat economii semnificative ale consumului de energie electrică și gaze naturale. Astfel, în sezonul de încălzire 2022-2023 (octombrie 2022 - martie 2023), comparativ cu sezonul de încălzire 2021-2022 (octombrie 2021 - martie 2022), datorită măsurilor întreprinse, dar și a temperaturilor mai ridicate comparativ cu anii precedenți, consumul de gaze naturale a fost redus cu circa 47% (de la 882 la 470 milioane m³), iar consumul de energie electrică a fost redus cu circa 10% (de la 2,17 miliarde kWh la 1,95 miliarde kWh).

¹⁶ Dispozițiile CSE [nr. 44 din 25.10.2022](#) și [nr. 46 din 11.11.2022](#)

Sursă: Ministerul Energiei

Una din măsurile de atenuare a impactului crizei energetice a fost utilizarea combustibilului alternativ păcură la SA „Termoelectrica”. În acest scop, Comisia pentru Situații Excepționale a dispus achiziționarea de către SA „Termoelectrica” a până la 190 mii tone păcură¹⁷. În scopul reducerii impactului asupra prețurilor la consumatorii de energie termică, achiziția de păcură a fost scutită de plata TVA, accizei și taxei vamale.

Pentru prima dată în istorie CET-2 a SA „Termoelectrica” a funcționat în totalitate pe bază de păcură. Importul păcurii a fost realizat pe cale maritimă și fluvială prin porturile de pe Dunăre Ismail și Reni din Ucraina și Galați din România, iar apoi transportat pe cale feroviară și auto. Calea Ferată din Moldova pentru prima dată în istorie a realizat transportarea păcurii într-o asemenea amploare.

Doar datorită funcționării SA „Termoelectrica” pe bază de păcură în sezonul de încălzire 2022-2023, consumul de gaze naturale a fost redus cu aproximativ 150 milioane m³.

¹⁷ Dispoziția CSE nr. 37 din 15.09.2022

3.1.9. Noi reduceri de volume de la Gazprom

Începând cu data de 1 octombrie 2022, SAP „Gazprom” a redus cantitățile de gaze naturale livrate către Republica Moldova cu circa 30%, în luna noiembrie reducerea cantității a constituit 49%, iar în decembrie - 56%, față de volumele de gaze naturale coordonate în baza Acordului adițional la Contractul cu SAP „Gazprom”. Volumele efectiv livrate erau insuficiente pentru acoperirea consumului cumulativ de pe cele două maluri ale Nistrului.

Începând cu mijlocul lunii octombrie MGRES a redus la circa 70% livrările de energie electrică. La data de 11 octombrie 2022 din cauza atacurilor militare ale Rusiei asupra infrastructurii energetice critice civile din Ucraina, aceasta a interzis exportul de energie electrică. La acel moment Republica Moldova consuma până la 30% energie electrică în baza importului din Ucraina. Acest fapt a format un deficit de energie electrică în aprovizionare consumatorilor malului drept. Respectiv, în termeni foarte rapizi au fost adoptate procedurile necesare pentru înregistrarea la bursa de energie din România și pentru prima dată în istorie întregul consum al malului drept a fost acoperit din surse alternative prin intermediul SA „Energocom” de pe bursa OPCOM și contractele de avarie cu țările vecine.

Adițional, pentru a garanta că toată energia electrică produsă pe malul drept contribuie la acoperirea doar a consumului intern, Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică a aprobat [Hotărârea nr. 790/2022](#) cu privire la interzicerea exportului de energie electrică, urmare a unei Dispoziții CSE în acest sens¹⁸.

Luând în considerare relațiile strânse dintre Republica Moldova și România și ca rezultat al unui dialog intensificat continuu între autoritățile centrale ale celor două țări, Guvernul României a aprobat [Ordonanța de urgență nr. 138 din 13 octombrie 2022](#) pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 27/2022 privind măsurile aplicabile clienților finali din piața de energie electrică și gaze naturale în perioada 1 aprilie 2022-31 martie 2023, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative din domeniul energiei, care prevedea că în situații excepționale cauzate de efectele războiului din Ucraina asupra siguranței în furnizarea cu energie electrică a Republicii Moldova, producătorii de energie electrică din România au obligația să încheie contracte

¹⁸ Dispoziția CSE [nr. 42 din 13.10.2023](#)

bilaterale, în limita cantităților disponibile, cu traderi/furnizori de energie electrică, prioritar desemnați de către Guvernul Republicii Moldova, la un preț plafonat de circa 90 Euro/MWh, în timp de ce prețurile pe piață erau de circa 300 Euro/MWh.

3.1.10.Începutul achiziției de gaze naturale din surse alternative

Potrivit prevederilor [Legii nr. 108/2016](#) cu privire la gazele naturale și [Legii nr. 206/2022](#) pentru ratificarea Acordului de împrumut dintre Republica Moldova și BERD de 300 mil. Euro, în vederea realizării proiectului „Securitatea furnizării gazelor naturale”, pentru asigurarea unei soluții de rezervă privind aprovizionarea cu gaze naturale a Republicii Moldova în situație de urgență, prin [Hotărârea Guvernului nr. 589/2022](#) a fost impusă SA „Energocom”, pentru un termen de 3 ani, obligația de serviciu public în vederea asigurării securității aprovizionării cu gaze naturale în situații de urgență, prin realizarea achizițiilor și/sau asigurarea stocurilor de gaze naturale.

Totodată, ca urmare a mai multor decizii ale CSE¹⁹, compania de stat SA „Energocom” a fost capitalizată din bugetul de stat cu circa 6,1 miliarde lei în scopul achiziționării de gaze naturale. Până în prezent a fost returnat circa 1 miliard lei, iar restul banilor alocați rămân, în continuare, în capitalul SA „Energocom”.

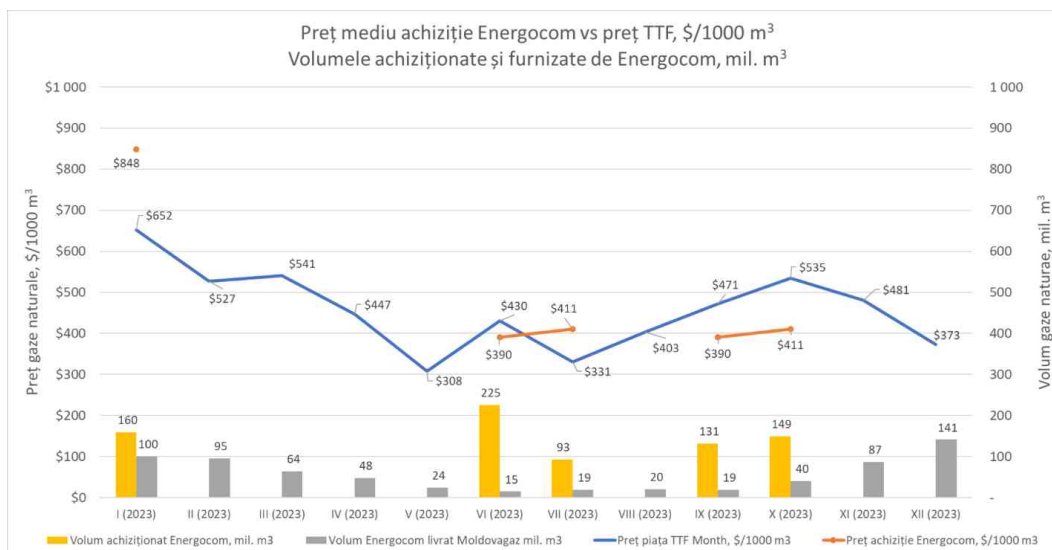
Achizițiile de gaze naturale din contul împrumutului BERD de 300 mil. EURO au fost desfășurate de SA „Energocom” cu asigurarea respectării stricte a condițiilor asumate în cadrul Acordului de împrumut dintre Republica Moldova și BERD menționat, inclusiv a prevederilor Anexei nr. 3 „Proceduri de Achiziții”. Potrivit informațiilor prezentate de SA „Energocom”, procedura de precalificare cât și achizițiile de gaze naturale au fost organizate în strictă conformitate cu regulile BERD, pentru derularea Proiectului 53417 – Moldova Gas Security Supply. Astfel, s-a urmărit realizarea practicilor recomandate de către experții și reprezentanții BERD pe parcursul desfășurării procedurilor menționate.

Primele achiziții de gaze naturale în conformitate cu procedurile BERD au avut loc începând cu 20 octombrie 2022, cantitățile procurate fiind stocate în depozitele subterane din Ucraina. Livrările de gaze naturale de la SA „Energocom” către SA „Moldovagaz” au început la 3 decembrie 2022.

¹⁹ Dispozițiile CSE [nr. 1 din 22.10.2021](#), [nr. 35 din 29.08.2022](#), [nr. 37 din 15.09.2022](#), [nr. 38 din 29.09.2022](#), [nr. 43 din 19.10.2022](#) și [nr. 46 din 11.11.2022](#)

Dat fiind că unele contracte directe prevedeau clauze stricte de confidențialitate, anumite decizii de procurare au fost secretizate la etapa inițială. Ulterior, datele de interes public privind cantitățile, perioada și prețul la care compania de stat SA „Energoecom” a achiziționat gaze naturale, au fost desecretizate²⁰.

Astfel, pentru ca societatea să-și poată crea o opinie privind achizițiile de gaze naturale efectuate de SA „Energoecom”, la data de 5 mai 2023, reprezentanții SA „Energoecom” au organizat o conferință de presă în cadrul căreia au fost publicate datele despre gazele naturale achiziționate în perioada 23.05.2022-19.01.2023 din creditul oferit de BERD și urmare a Dispozițiilor CSE. Totodată, SA „Energoecom” a publicat și cotațiile Title Transfer Facility (TTF) în ziua respectivă, precum și prognozele evoluției la această bursă pentru următoarele luni. Ulterior, la data de 15 februarie 2024, SA „Energoecom” a publicat datele privind gazele naturale achiziționate în perioada 06.06-05.10.2023, în volum de circa 600 mil. m³.

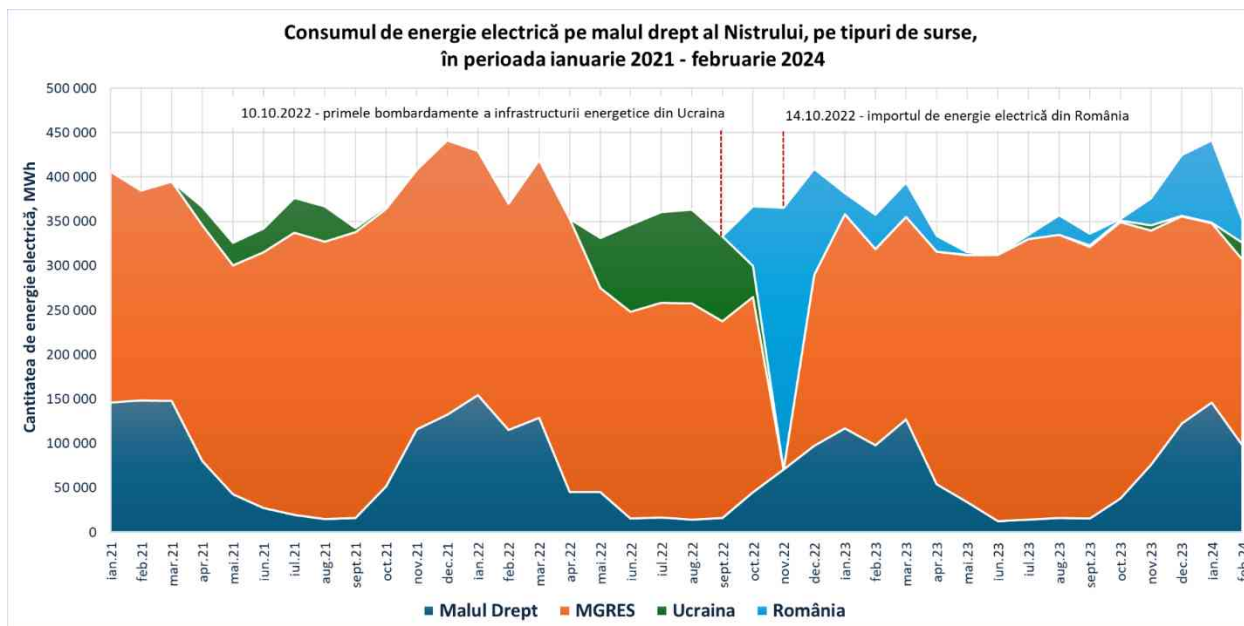
Sursă: SA „Energoecom”

²⁰ Extrase din Dispozițiile CSE nr. 46A din 15.11.2022 și nr. 57A din 19.01.2023

Informația privind achizițiile de gaze naturale efectuate de către SA „Energoecom” sunt publicate pe pagina web oficială a companiei, la compartimentul Transparență/Achiziții/Gaze naturale.

3.1.11. Stres test în sectorul energetic

În luna noiembrie 2022, prin suprapunerea mai multor conjuncturi, sectorul energetic a fost supus unui stres test în condiții extrem de complicate de funcționare în condiții de criză energetică, caracterizat prin lipsa totală a livrărilor de energie electrică de la MGRES și de la furnizori din Ucraina, prețuri exorbitante la energia electrică în regiune, achiziția de energie electrică fiind realizată de la furnizorii din România și transportată în Republica Moldova printr-o singură linie în condițiile în care infrastructura energetică a Ucrainei era supusă atacurilor militare permanente, fapt care s-a soldat și cu două deconectări totale a sistemului electroenergetic (blackout-uri) la data de 15 și 23 noiembrie 2023, respectiv în aceste condiții s-a reușit aprovizionarea fiabilă a consumatorilor cu energie electrică. Un element important a fi subliniat aici este faptul punerii în aplicare, începând cu 1 iunie 2022, a Regulilor pieței energiei electrice (reguli similare celor din UE) care au permis achiziția și importul energiei electrice dintr-o țară membră a Uniunii Europene, respectiv, a fost achiziționat circa 80% din necesarul de energie electrică din România, fiind încheiate mai multe contracte de furnizare cu SPEEH „Hidroelectrică” SA, „Nuclearelectrică” SA, Complexul Energetic Oltenia, Complexul Energetic Craiova și OMV „Petrom” SA.

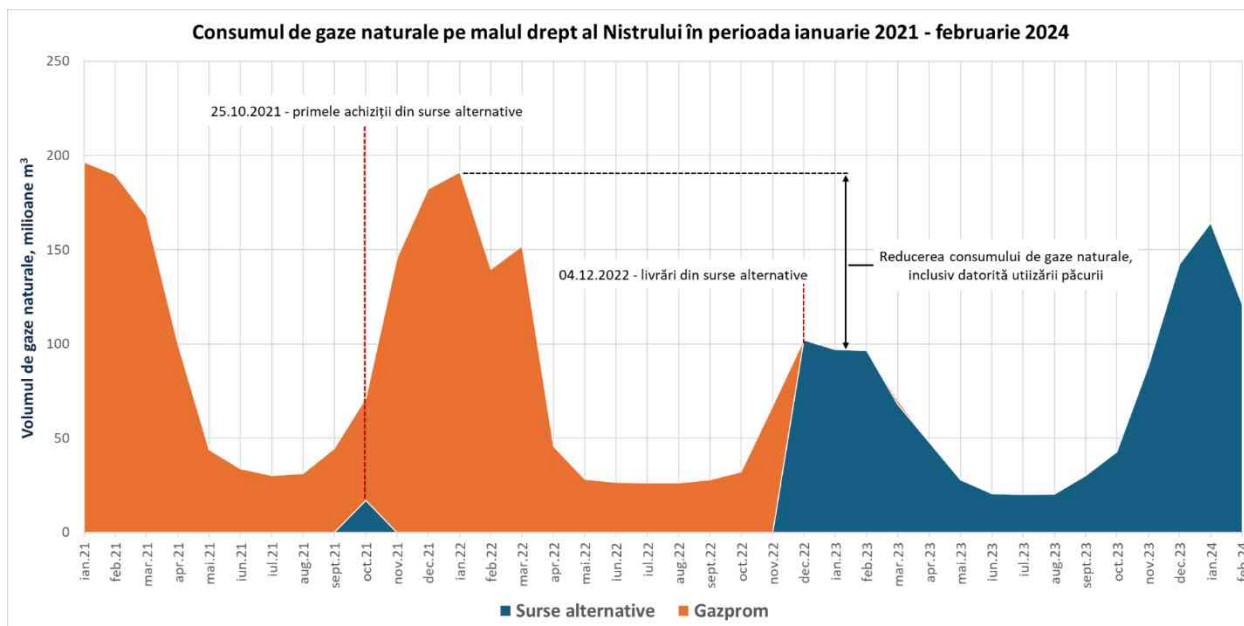

Sursă: Ministerul Energiei

În același context, este de menționat că, la data de 31 octombrie 2022, au avut loc și bombardamente ale stației electrice CHE Dnestrovsk, care interconectează prin linia electrică LEA 330 kV Bălți - Dnestrovsk sistemele electroenergetice ale Republicii Moldova și Ucrainei, ocolind regiunea transnistreană, fiind un element de infrastructură de importanță majoră. Nu trebuie neglijat nici faptul că bombardamentul asupra stației electrice a avut loc în perioada în care se purtau discuții cu privire la livrările de energie electrică de către MGRES pe malul drept pentru luna noiembrie 2022.

3.1.12. Economii de 61m USD sau primul an fără Gazprom pe malul drept

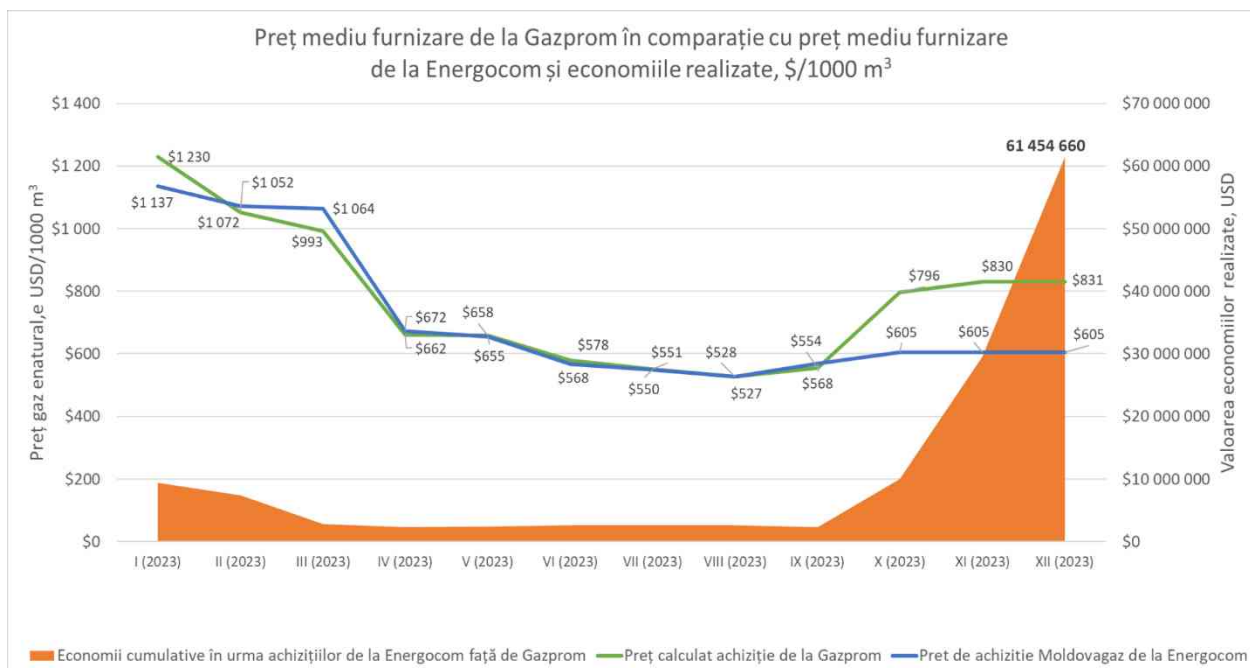
Începând cu luna decembrie 2022, întreg volumul de gaze naturale de 5,7 mil. m³/zi livrat către Republica Moldova de SAP „Gazprom” a fost alocat de către SA „Moldovagaz” pentru acoperirea consumului generat de consumatorii de pe malul stâng al Nistrului și pentru producerea energiei electrice de către „Moldavskaia GRES” pentru consumatorii ambelor maluri ale Nistrului.

Sursă: Ministerul Energiei

Din analizele comparative privind achizițiile de gaze naturale și energie electrică de la SAP „Gazprom”/MGRES și alte surse în perioadele precedente, s-a constatat că cel mai fezabil scenariu a fost alocarea de către SA „Moldovagaz” a volumului de gaze naturale de livrat către Republica Moldova de SAP „Gazprom” pentru acoperirea consumului de pe malul stâng al Nistrului, inclusiv pentru producerea energiei electrice de către MGRES pentru consumatorii ambelor maluri ale Nistrului.

Astfel, consumul malului drept de gaze naturale, practic, a fost acoperit de SA „Energoacom” în perioada decembrie 2022 - prezent, care în anul 2023 a vândut gaze naturale către SA „Moldovagaz” la un preț mediu mai mic decât cel livrat de SAP „Gazprom”. Astfel, în urma achiziției gazelor naturale de la SA „Energoacom” vs SAP „Gazprom” efectuate în baza dispozițiilor CSE, doar în anul 2023 au fost economisite mijloace financiare în sumă de 61 454 660 USD.

Sursă: SA „Energocom”

3.1.13. Devieri financiare și migrarea consumatorilor

În condițiile în care prețurile reglementate pentru furnizarea gazelor naturale de furnizorii ce au avut impusă de către ANRE obligația de serviciu public nu erau competitive cu prețurile sezoniere de achiziție a gazelor naturale importate în Republica Moldova de alți furnizori, tot mai mulți consumatori non-casnici au purces la schimbarea furnizorului de gaze naturale, rămânând astfel povara de returnare a devierilor financiare negative incluse în tarif, în mare parte pe consumatorii casnici și parțial pe consumatorii non-casnici care achiziționau în continuare gaze naturale la prețuri reglementate. Prin urmare, lipsa reglementărilor clare a procedurii de ieșire în piața liberă a creat condiții discriminatorii și inechitabile între diferite categorii de consumatori.

Pentru diminuarea riscului aferent distorsionării pieței de gaze ce determină majorarea inechității între consumatorii finali, Comisia pentru Situații Excepționale a introdus²¹ un mecanism de corecție/echitate față de toți consumatorii de gaze naturale, inclusiv cei casnici, care presupune că un consumator trebuie să achite

²¹ Dispoziția CSE [nr. 72/2023 din 31.05.2023](#)

devierile financiare neachitate sau invers, în cazul deciziei de schimbare a furnizorului.

3.1.14.Pregătirea pentru iarna 2023-2024

Ministerul Energiei a elaborat încă în luna iulie 2023 un Plan de acțiuni pentru pregătirea de sezonul de încălzire 2023-2024, care a fost aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr. 566/2023](#). Documentul ia în calcul trei posibile scenarii:

1. Nu vor exista limitări de gaze naturale livrate de SAP „Gazprom” către SA „Moldovagaz”,
2. Continuarea livrării gazelor naturale de către SAP „Gazprom” la nivelul de 5,7 mil. m³/zi, și
3. Rezilierea de către SAP „Gazprom” a contractului de furnizare a gazelor naturale, semnat între SA „Moldovagaz” și SAP „Gazprom”.

La scenariul al doilea au fost luate în considerare două situații:

A.SA „Moldovagaz” decide repartizarea celor 5,7 mil. m³/zi livrate de SAP „Gazprom” între malul drept și malul stâng proporțional cotei din consumul înregistrat în anul 2021, fără a lua în considerare volumul de gaze naturale livrat către MGRES pentru producerea energiei electrice destinată consumatorilor malului drept.

B.SA „Moldovagaz” decide alocarea celor 5,7 mil. m³/zi livrate de SAP „Gazprom” către consumatorii de pe malul stâng al Nistrului, inclusiv în scopul producerii energiei electrice pentru consumatorii malului drept.

Scenariile luate în calcul se bazează pe experiența crizei energetice din sezonul de încălzire 2022-2023. De asemenea, modelările au ținut cont de contextul geopolitic actual, cu războiul din Ucraina și politizarea comerțului cu resurse energetice de către Federația Rusă, care au crescut exponențial riscurile de aprovizionare cu energie în toată Europa.

În funcție de fiecare scenariu, cu sau fără limitarea livrării gazelor naturale, au fost prevăzute măsuri de diminuare a riscurilor și asigurarea furnizării neîntrerupte a gazelor naturale către consumatori. Concomitent, Guvernul Republicii Moldova prin aprobarea Planului de iarnă respectiv, la fel ca și statele membre UE, și-a propus realizarea mai multor măsuri de reducere a consumului de gaze naturale în sezonul de încălzire 2023-2024.

Astfel, planul conține acțiuni de reducere a consumului de gaze naturale, de consum rațional de resurse energetice, reconectarea clădirilor publice la sistemele de alimentare centralizată cu energiei termică, funcționarea centralelor termice pe combustibili alternativi, utilizarea stocurilor de gaze create de SA „Energocom” până la începerea sezonului rece.

În aceeași perioadă, Comisia pentru Situații Excepționale a luat decizii²² privind plata în avans a compensațiilor pentru Termoelectrica și CET-Nord, dar și în vederea mandatării Energocom pentru a procura energie electrică pentru anul următor.

3.1.15. Gaz cu 10 lei

În perioada stării de urgență au existat tentative de manipulare a cetățenilor prin proiecte de furnizare a gazelor naturale la preț redus față de cel de piață, prin care s-a anunțat despre posibilitatea livrării gazelor naturale pentru anumite regiuni ale țării la prețul de 12 lei/m³ în aprilie 2023, și 10 lei/m³ în octombrie-noiembrie 2023, înainte de desfășurarea alegerilor locale din Republica Moldova.

În conformitate cu prevederile [Raportului elaborat de către Serviciul de Informații și Securitate](#) ce se referă la descrierea și demonstrarea întregului spectru de atacuri asupra Republicii Moldova, amplificat în perioada electorală din toamna anului 2023, se face referință inclusiv la manipularea electorală cu proiecte de furnizare a gazelor naturale la preț redus față de cel de piață, prin intermediul inclusiv a furnizorului de gaze naturale licențiat în Republica Moldova, SRL „Nordgaz Furnizare”. Astfel, prin acest Raport, s-a constatat că lansarea de către exponenții grupării ȘOR la 31 octombrie / 1 noiembrie a „scenariului gazului la preț redus” a fost proiectat:

- cu scop de manipulare electorală;
- pentru crearea nemulțumirilor și învinuirii autorităților centrale ale țării;
- pentru crearea unei mișcări protestatare antiguvernamentale la nivel de țară,

acțiuni care se pliază cu „regionalizarea”, ca element de favorizare a lansării acțiunilor de destabilizare a RM”.

²² Dispozițiile CSE [nr. 95 din 1.12.2023](#) și [nr. 97 din 27.12.2023](#)

3.1.16. Transpunerea legislației europene și ieșirea din starea de urgență

După criza energetică din ultimii 2 ani, Republica Moldova și-a majorat semnificativ securitatea energetică, micșorând și dependența sa de o singură sursă pentru gazele naturale. Deja nu mai suntem pe deplin dependenți de gazul rusesc, compania de stat SA „Energocom” având asigurate toate instrumentele și capacitățile necesare pentru achiziția de gaze naturale de pe piața spot și din alte surse.

SA „Energocom” deține stocuri comerciale de gaze naturale ce ar acoperi consumul de gaze naturale estimat de SA „Moldovagaz”, practic până la încheierea sezonului de încălzire 2023-2024. Suplimentar la aceste stocuri de gaze naturale, în conformitate cu prevederile [Hotărârii de Guvern nr. 668/2022](#), SA „Energocom” are stocate în calitate de stocuri de securitate, un volum de 45,6 mil. m³ (22,8 mil. m³ sunt stocate în depozitele din România și 22,8 mil. m³ sunt stocate în depozitele din Ucraina), precum și surse financiare disponibile pentru achiziția, la necesitate, a volumelor de gaze naturale suplimentare din sursele financiare alocate în cadrul proiectului „Securitatea Furnizării Gazelor Naturale”, prin valorificarea Acordului de împrumut semnat între Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare, în valoare de 465 mil. Euro (din care sunt utilizate la zi doar 106,8 mil. Euro (Tranșa 1 (de diversificare) – 100 mil. Euro și Tranșa 2 (de urgență) – 6,8 mil. Euro)), și/sau din grantul în valoare de circa 35 mil. Euro oferit prin intermediul Programului NANSEN de către Guvernul Norvegiei.

În decembrie 2023 au fost efectuate modificări la [Legea nr. 108/2016](#) cu privire la gazele naturale în scopul creșterii securității aprovizionării cu gaze naturale a țării prin transpunerea în legislația națională a 2 Regulamente UE²³ privind măsurile de garantare a siguranței furnizării de gaze naturale, în contextul armonizării legislației naționale în domeniul energetic cu legislația Uniunii Europene și cu Acquis-ul Comunității Energetice, precum și stabilirea unor prevederi ce țin de soluționarea unor probleme apărute pe parcursul implementării Legii cu privire la gazele naturale în vigoare, care vor oferi instrumente de intervenție după expirarea stării de urgență.

²³ [Regulamentul nr. 2022/1032](#) privind stocarea gazelor naturale și [Regulamentul nr. 2017/1938](#) privind transparența și integritatea pieței de energie

Implementarea modificărilor legislative propuse va contribui la:

- Creșterea securității energetice, inclusiv prin crearea și menținerea stocurilor de gaze naturale (la nivelul de 15% din consumul mediu anual de gaze naturale al consumatorilor finali din Republica Moldova).

- Îmbunătățirea siguranței aprovizionării cu gaze naturale la prețuri accesibile, previzibile și transparente pentru consumatorii din Moldova (crearea stocurilor de gaze în perioada de vară, când prețurile sunt de obicei mai mici, pentru a fi utilizate iarna, pe lângă creșterea securității aprovizionării cu gaze naturale a țării, va duce la reducerea volatilității prețurilor gazelor naturale în sezonul rece și asigurarea unor prețuri mai accesibile și mai previzibile pentru consumatorii finali din Republica Moldova).

- Soluționarea unor probleme apărute pe parcursul implementării Legii cu privire la gazele naturale în vigoare, care vor contribui la asigurarea funcționării sigure a pieței gazelor naturale după expirarea stării de urgență.

- Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii existente de gaze naturale în scopul asigurării securității energetice a statului prin asigurarea capacităților bidirecționale permanente la toate interconexiunile cu țările vecine.

Alte completări efectuate la Legea cu privire la gazele naturale:

- Protecția consumatorilor de gaze naturale în cazul pierderii furnizorului - în acest caz consumatorului îi va fi garantată furnizarea gazelor pe o perioadă cel mult 4 luni de către furnizorul de ultimă opțiune. După expirarea termenului de 4 luni consumatorul va putea decide să rămână în continuare la furnizorul de ultimă opțiune. Având în vedere imprevizibilitatea furnizării de ultimă opțiune, prețul de furnizare va include riscurile asociate intervenției prompte.

- Desemnarea furnizorilor cu obligație de serviciu public pentru prestarea serviciului universal și a furnizorilor cu obligație de serviciu public pentru furnizarea de ultimă opțiune va avea loc pe bază competitivă. Furnizarea gazelor naturale în baza obligației de serviciu public va fi efectuată de către furnizorii care pot demonstra capacitatea de a furniza gaze naturale.

- Introducerea disciplinei și a responsabilității pe piața cu amănuntul a gazelor naturale prin garantarea pentru consumator a liberei alegeri a furnizorului la prețuri negociate. Consumatorii pot avea concomitent mai multe contracte cu furnizorii de pe piața liberă. Pentru același loc de consum nu este posibilă deținerea mai multor contracte în același timp, dacă unul din contracte este cu

furnizorul cu obligație de serviciu public. În acest mod, riscurile asociate nu sunt transferate pe umerii consumatorilor casnici și protejați.

- Componenta de echitate în caz de acumulare a devierilor tarifare - a fost revizuit mecanismul de plată a devierilor financiare de către consumatori. În cazul în care există devieri tarifare, consumatorii finali care-și schimbă furnizorul nu vor mai trebui să plătească sau să încaseze devierea care îi revine. Devierea va fi achitată sau încasată de către furnizori proporțional cu cota lor de piață. Mecanismul se aplică doar atunci când devierile depășesc 5% din valoarea venitului anual reglementat. ANRE în conformitate cu Metodologia tarifară ajustează prețurile atunci când valoarea devierilor tarifare depășește 1%.

- Furnizorii de gaze naturale care vor dori să între pe piața cu amănuntul (retail market) vor trebui să demonstreze că au capacitatea de furnizare a gazelor naturale și au încheiat un contract pentru achiziția gazelor naturale pe piața angro (wholesale market) sau sunt înregistrați la bursă de energie într-o țară UE sau din Comunitatea Energetică.

- Ofertele de furnizare a gazelor naturale sunt valabile pe întreg teritoriul țării noastre unde sunt operatori de sistem licențiați. Ofertele de furnizare a gazelor nu pot fi discriminatorii în raport cu consumatorii finali în funcție de unitatea teritorial-administrativă în care sunt consumate gazele naturale.

- Pentru obținerea licenței de furnizare a gazelor naturale, întreprinderile vor demonstra deținerea unui capital de cel puțin 1 milion de lei pe toată durata valabilității licenței. Înainte de emiterea licenței pentru activitatea de furnizare a gazelor naturale, ANRE va solicita avizele SIS și SPCSB. Cerința dată se aplică și tuturor titularilor de licență existenți.

- Completări ce vor asigura implementarea prevederilor [Regulamentului 1227/2011](#) privind integritatea și transparența pieței angro de energie transpus în [Legea cu privire la gazele naturale](#), ceea ce va contribui la dezvoltarea unei piețe competitive a gazelor naturale, transparente și nediscriminatorii în conformitate cu standardele UE, inclusiv cu obligațiile prevăzute în Tratatul de instituire a Comunității Energiei.

În conformitate cu prevederile [Legii nr. 108/2016](#) cu privire la gazele naturale, cu modificările efectuate prin [Legea nr. 429/2023](#) pentru modificarea unor acte normative, întreprinderile mari și mijlocii în sensul [Legii nr. 179/2016](#) cu privire la întreprinderile mici și mijlocii, începând cu anul 2025 și respectiv anul 2027, vor achiziționa gaze naturale doar pe piața liberă, la prețuri negociate sau pe o platformă

de tranzacționare a gazelor naturale. Liberalizarea pieței de gaze naturale este în concordanță cu prevederile acquis-ului comunitar în sectorul energetic pe care Republica Moldova s-a angajat să-l transpună și să-l implementeze, odată cu aderarea la Tratatul Comunității Energetice în anul 2009²⁴ și semnării Acordului de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova²⁵.

3.1.17. Intervenția pe piața energiei electrice în afara stării de urgență

Pentru asigurarea unor mecanisme viabile în atenuarea unor posibile situații de criză prin aprobarea [Legii nr. 414/2023](#) privind modificarea unor acte normative a fost amendată [Legea nr. 107/2016](#) cu privire la energia electrică, respectiv introduse prevederi ce se referă la constatarea și gestionarea unor posibile situații excepționale în sectorul energiei electrice,

Astfel, prevederile [Legii nr. 107/2016](#) au fost completate cu prevederile ce se referă la faptul că ANRE a fost investită cu atribuții ce se referă la constatarea și înlăturarea disfuncționalității sau asigurării funcționării pieței energiei electrice prin reducerea efectelor disfuncționalității, ce se referă la:

- a) Suspendarea temporară a funcționării pieței respective până la înlăturarea disfuncționalității;
- b) Limitarea sau interzicerea temporară a exportul de energie electrică;
- c) Stabilirea obligațiilor de serviciu public de vânzare a energiei electrice în cantități și la prețuri reglementate;
- d) Stabilirea obligațiilor de serviciu public privind achiziția centralizată de energie electrică necesară furnizorilor serviciului universal și de ultimă opțiune și operatorilor de sistem, prin licitație sau prin negociere directă;
- e) Obligarea unuia sau a mai multor producători de energie electrică să participe la piața energiei electrice de echilibrare și la piața serviciilor de sistem sau să furnizeze servicii de echilibrare și servicii de sistem în cantități și la prețuri reglementate. În acest context, în cazul în care măsurile dispuse de către Agenție nu sunt executate de către participanții pieței energiei electrice, Agenția aplică în privința acestora sancțiuni financiare și sesizează Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova.

²⁴ [Legea nr. 117/2009](#) pentru aderarea Republicii Moldova la Tratatul de instituire a Comunității Energetice

²⁵ [Legea nr. 112/2014](#) pentru ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte

3.2.Criza refugiaților

Începând cu 24 februarie 2022 și pe tot parcursul stării de urgență, cea mai pronunțată criză a fost cea a refugiaților. În gestionarea acesteia au fost atrase multiple instituții ale statului, dar și un număr mare de voluntari, organizații locale și internaționale. Aproape o treime din populația Ucrainei a fost forțată să își părăsească locuințele, ceea ce face ca aceasta să fie, în prezent, una dintre cele mai mari crize de strămutare umană din lume.

Pe tot parcursul stării de urgență au fost înregistrate circa 8,2 milioane traversări ale frontierei Republicii Moldova de către cetățeni ucraineni. La momentul expirării stării de urgență, circa 100 mii persoane strămutate din Ucraina continuau să rămână pe teritoriul Republicii Moldova.

În toată această perioadă, Dispozițiile CSE au fost instrumentale atât pentru asigurarea resurselor necesare pentru gestionarea fluxurilor și asigurarea persoanelor strămutate cu cele necesare, cât și pentru ajustările normative în vederea oferirii accesului acestor persoane la servicii publice, dar și în vederea facilitării integrării acestora. Astfel, mai mult de jumătate din Dispozițiile CSE (55) au vizat propuneri și ajustări ce țin de: condițiile de traversare a frontierei dinspre Ucraina, măsuri de gestionare a fluxurilor de refugiați, asigurarea persoanelor strămutate cu cele necesare, inclusiv cu acces la muncă, sănătate și educație, îmbunătățirea condițiilor pentru acces și beneficiere de azil și protecție temporară.

3.2.1.Începutul războiului și fluxul inițial

Invadarea Ucrainei de către Federația Rusă la 24 februarie 2022, a provocat cea mai mare criză umanitară din Europa de la cel de-al Doilea Război Mondial. Doar în prima săptămână de la invazie, ONU a raportat că peste un milion de persoane au părăsit Ucraina. Ulterior UNHCR a raportat o cifră de peste 7,8 milioane de persoane-refugiate din Ucraina în întreaga Europă, inclusiv în Republica Moldova.

Foto: Guvernul Republicii Moldova

Chiar din prima zi de război, Comisia pentru Situații Excepționale a fost nevoită să intervină în mai multe rânduri:

- a fost autorizată²⁶ traversarea frontierei de stat a străinilor care veneau din Ucraina, în baza unei liste extinse de documente de identitate, inclusiv cu termen expirat, dar și copii ale acestora; a fost instituită linia telefonică dedicată (Linia verde 080001527) pentru Biroul Migrație și Azil (BMA) din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (MAI) și redirectionarea către aceasta a apelurilor pe domeniul BMA efectuate către Serviciul 112; au fost instituite Centrele provizorii de gestionare a unor afluxuri de străini pe teritoriul Republicii Moldova, cu amplasarea în localitățile s. Palanca, r-ul Ștefan Vodă și s. Calarașovca, r-ul Ocnița, gestionate de către MAI;
- a fost instituit Centrul Unic de Gestionare a Crizei și condițiile de desemnare a spațiilor pentru recepția, sortarea și distribuția donațiilor și ajutoarelor umanitare;

Foto: Guvernul Republicii Moldova

²⁶ Dispoziția CSE [nr. 1 din 24.02.2022](#)

- a fost autorizată²⁷ acordarea asistenței medicale cetățenilor străini sosiți din Ucraina, care întrunesc criteriile definiției de caz pentru COVID-19 și în toate cazurile de urgențe medico-chirurgicale, acordarea serviciilor în domeniul sănătății reproducerii, a serviciilor medicale copiilor cu vârsta 0-18 ani și femeilor cu vârsta cuprinsă între 18-55 de ani, a serviciilor de dializă incluse în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală;

- a fost acordat²⁸ dreptul de a munci pe teritoriul Republicii Moldova cetățenilor ucraineni, fără obținerea dreptului de ședere provizorie în scop de muncă și fără obligativitatea prezentării cazierului judiciar și respectării condiției de achitare a unui salariu mediu lunar pe economie prognozat pentru anul de gestiune;

- a fost dispusă²⁹ asigurarea persoanelor strămutate și plasate temporar în Centrele provizorii de gestionare a situației de criză, amplasate în satul Palanca, raionul Ștefan Vodă și satul Călărășeuca raionul Ocnița, cu produse alimentare și alte bunuri materiale eliberate din rezervele de stat, rezervele de mobilizare și donațiile primite de la persoane fizice și juridice. Totodată, prin aceeași dispoziție, prin derogare de la prevederile art. 152², alin. (2) și (3) din [Codul transporturilor rutiere nr. 150/2014](#), Serviciul Vamal și Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, au permis intrarea pe teritoriul Republicii Moldova, fără prezentarea, de către conducătorii auto, a actelor permise, unor categorii de operatori de transport rutier cu intrare din/spre Ucraina;

- a fost autorizată³⁰ procedura simplificată în cazul ajutoarelor umanitare destinate procesului de gestionare a fluxului de refugiați al căror recepționar este o Autoritate Publică Centrală și anume Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Sănătății, precum și a celor importate în adresa Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR);

²⁷ Dispozițiile CSE [nr. 2 din 25.02.2022](#), [nr. 9 din 10.03.2022](#), [nr. 14 din 14.4.2022](#), [nr. 23 din 30.5.2022](#), [nr. 32 din 8.8.2022](#) și [nr. 45 din 31.10.2022](#)

²⁸ Dispoziția CSE [nr. 4 din 1.02.2022](#)

²⁹ Dispoziția CSE [nr. 6 din 3.03.2022](#)

³⁰ Dispoziția CSE [nr. 8 din 7.03.2022](#)

- a fost autorizată³¹ fluidizarea traficului în punctele de trecere a frontierei de stat, în cazul unui aflux masiv de străini care veneau direct din Ucraina, în circumstanțele în care se depășea capacitatea de procesare a punctului de trecere a frontierei de stat. Astfel, prin derogare de la art. 13 alin. (1) din [Legea nr. 215/2011](#) cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova, prin ordin comun al conducătorilor Poliției de Frontieră și Serviciul Vamal și în condițiile procedurilor interne, au putut să fie stabilite alte locuri pe teritoriul Republicii Moldova unde se putea efectua controlul la trecerea frontierei de stat;

- a fost autorizată³² acordarea dreptului cetățenilor ucraineni și membrilor familiilor acestora, care au intrat Republica Moldova în timpul stării de urgență, precum și celor care se aflau legal pe teritoriul Republicii Moldova la momentul declarării stării de urgență, să rămână pe teritoriul Republicii Moldova, fără respectarea termenului de 90 de zile calendaristice în orice perioadă de 180 de zile calendaristice.

În perioada stării de urgență, doar în Centrele provizorii din gestiunea Ministerului Afacerilor Interne au fost înregistrați 13 451 străini. În aceeași perioadă, din numărul total al străinilor înregistrați, 8 650 străini au fost cazați. Începând cu luna martie 2022, s-a constatat o descreștere semnificativă, practic continuă, a numărului de persoane înregistrate și, corespunzător, cazate în centrele provizorii instituite sub egida MAI. Descreșterea a fost condiționată de:

- cazarea persoanelor strămutate din Ucraina la rude, prieteni, voluntari moldoveni etc.;
- cazarea persoanelor strămutate din Ucraina, pe termen lung, în centrele de cazare instituite/amenajate sub egida altor autorități;
- utilizarea activă de către persoanele strămutate din Ucraina, care tranzitează teritoriul Republicii Moldova, a coridoarelor verzi.

³¹ Dispoziția CSE [nr. 11 din 17.03.2022](#)

³² Dispoziția CSE [nr.28 din 24.06.2022](#)

Foto: Guvernul Republicii Moldova

Activitatea Centrelor provizorii Pârlița și Giurgiulești a fost sistată³³ de către CSE pe parcursul anului 2023.

3.2.2. Transportarea de la hotar a persoanelor strămutate

În perioada imediată de la începutul războiului din Ucraina a fost nevoie de intervenția Comisiei pentru Situații Excepționale și în vederea asigurării suportului necesar pentru transportarea refugiaților ucraineni de la punctele de triere către Centrele de plasament provizoriu a străinilor, dar și către centrele de plasament din România.

Mecanismul de răspuns la fluxul sporit de refugiați pietoni, preponderent femei și copii, care traversau frontiera de stat pe segmentul moldo – ucrainean în primele zile după declanșarea conflictului militar a necesitat o intervenție rapidă pentru transportarea refugiaților la centrele de plasament și adăposturi de urgență, inclusiv tranzitarea țării. Astfel, Agenția Națională Transport Auto a solicitat din primele zile suportul tuturor operatorilor de transport rutier de pasageri.

Chiar din prima zi de război CSE a dispus³⁴ eliberarea autorizațiilor specifice de transport de la punctele de triere. Prin urmare, ANTA a aprobat Ordinul [nr.108 din 26 februarie 2022](#), în scopul asigurării operațiunilor de transport rutier a persoanelor refugiate. A fost aprobat modelul autorizației pentru operarea curselor speciale de transportare a persoanelor refugiate și lista itinerarelor pe care puteau fi

³³ Dispozițiile CSE [nr. 65 din 3.04.2023](#) și [nr. 67 din 19.04.2023](#)

³⁴ Dispoziția CSE [nr. 1 din 24.02.2022](#)

operate aceste curse. Au fost desemnate 8 itinerare de deplasare de la punctele de trecere a frontierei cu Ucraina, până la centrele de plasament provizoriu a străinilor, precum și din or. Chișinău spre punctele de trecere a frontierei pe segmentul de frontieră moldo-român. Autorizațiile au fost eliberate operatorilor de transport rutier de către angajații Agenției, la sediul ANTA, precum și în punctele de trecere a frontierei de stat. Astfel, în perioada 26 februarie - 1 iunie 2022 inspectorii ANTA au fost dislocați în preajma punctelor de trecere a frontierei de stat în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului de transportare a cetățenilor în condiții de siguranță și confort.

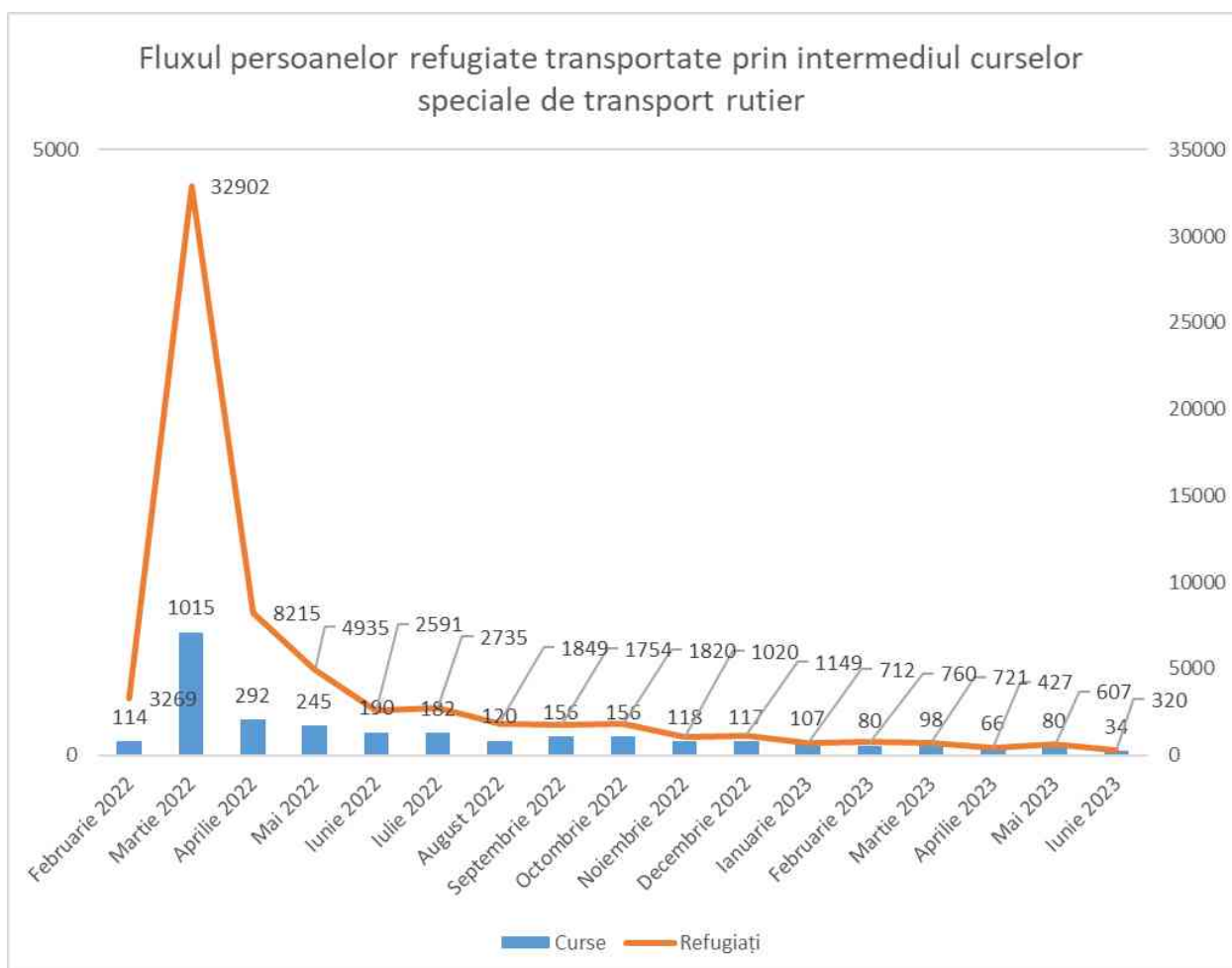
La efectuarea curselor speciale de transport rutier de persoane refugiate au fost admiși transportatorii notificați și înregistrați în Registrul operatorilor de transport rutier (ROTR) pentru prestarea serviciilor de transport rutier de persoane, cu vehicule conforme condițiilor stipulate în legislația națională și competență profesională necesară. De asemenea, la efectuarea transportului rutier de persoane prin servicii ocazionale în trafic internațional au fost admiși doar operatorii de transport rutier înregistrați în ROTR, notificați pentru prestarea serviciilor de transport internațional de persoane, care întrunesc cerințele stabilite conform Acordului privind transportul internațional ocazional de călători cu autocarul și autobuzul (Acordul INTERBUS). Aici ne referim în special la cerințe precum buna reputație, capacitatea financiară, competența profesională, precum și condițiile tehnice necesare pentru vehiculele rutiere antrenate la efectuarea transporturilor respective.

Totodată, reprezentanții ANTA au participat la coordonarea ajutorului pentru refugiați pe domeniul transportului rutier în cadrul Centrului Unic de Gestionare a Crizei (CUGC). A fost oferită asistență continuă în organizarea curselor pentru transportarea refugiaților până la Centrele de plasament provizoriu a străinilor, coordonarea curselor din punctele de triere în dependență de fluxul de refugiați, gestionarea solicitărilor de transport rutier a refugiaților în direcția altor state.

Până la data de 9 martie 2022 operatorii de transport au asigurat zilnic, la solicitare, transportarea tuturor persoanelor refugiate din preajma punctelor de traversare ale frontierei de stat Palanca și Otaci spre Centrele de plasament provizoriu a străinilor disponibile, conform informației CUGC. După data de 9 martie 2022, la organizarea transportului rutier a refugiaților ucraineni au participat

operatorii de transport contractați de către I.P. „Baza auto a Cancelariei de Stat”, în baza procedurii de achiziție a serviciilor de transport a persoanelor refugiate lansate de Cancelaria de Stat, iar ulterior de către Asociația internațională “ACTED din Paris”.

Conform prevederilor pct. 23 al aceleiași dispoziții CSE³⁵, ANTA a raportat zilnic informația de rigoare CUGC și CSE, în contextul monitorizării fluxului de refugiați și direcțiilor de deplasare. Astfel, până la 14 iunie 2023 au fost efectuate 3 170 curse, în cadrul cărora au fost transportați 65 086 refugiați. În perioada respectivă, au fost antrenați în efectuarea curselor 165 operatori de transport.

Operaționalizarea Gării provizorii Palanca pentru transportarea organizată a persoanelor strămutate din Ucraina și însoțirea transportului cu persoane strămutate

³⁵ Dispoziția CSE [nr. 1 din 24.02.2022](#)

din Ucraina prin intermediul coridorului verde a permis transportarea, doar din Palanca, a circa 43 mii persoane prin curse interne și externe, inclusiv cu suportul direct al României.

Un punct forte pentru gestionarea crizei persoanelor strămutate a servit relocarea. Începând cu 24.02.2022, în contextul afluxului străinilor în Republica Moldova, și-au manifestat intenția de-a primi prin intermediul mecanismului de relocare persoane originare din Ucraina state precum: Franța, Portugalia, Lituania, Austria, Germania, Grecia, Spania, Norvegia ș.a. Ca urmare, de către BMA/IGM, în comun și cu sprijinul Misiunii OIM Moldova, UNHCR și Misiunile diplomatice ale statelor respective, în perioada stării de urgență au fost relocate 2 788 de persoane.

3.2.3. Asigurarea funcționalității centrelor pentru persoanele strămutate

În temeiul unor dispoziții CSE³⁶, începând cu luna februarie a anului 2022 au fost înființate 137 de Centre de Plasament Temporar pentru Refugiați (CPTR), cu o capacitate totală de aproximativ 11 050 de locuri. La doi ani de începutul războiului mai erau active 44 de Centre, cu o capacitate totală de 2 809 de locuri, rata de ocupare fiind de aproximativ 83%. Din numărul total de refugiați care sunt cazați în CPTR: 61% reprezintă femeile, iar 39% bărbați. În ceea ce privește vârsta, 40% sunt copii, 44% sunt adulți cu vârsta între 19 - 65 ani, iar 16% sunt persoane cu vârsta peste 64 ani. Majoritatea refugiaților se identifică ca ucraineni (circa 84%), urmați de romi ucraineni (circa 15%) și alte naționalități (sub 1%) .

Prin intermediul Fondului de Intervenție a Guvernului, în baza multiplelor Dispoziții CSE, a fost repartizată o sumă totală de 83,0 mil. lei, dintre care au fost executate 67,0 mil. lei.

În anul 2023 numărul mediu lunar al refugiaților a reprezentat 2 973 persoane și, respectiv, numărul mediu al unităților de personal implicate în cadrul CPTR a fost de 287,70 unități. Prin urmare, costul mediu lunar pentru întreținerea a unui refugiat a constituit 12 958,85 lei, iar costul mediu lunar a cheltuielilor efective de personal pentru o unitate a constituit 4 315,14 lei.

³⁶ Dispozițiile CSE [nr. 1 din 24.02.2022](#) și [nr.3 din 27.02.2022](#)

Foto: Guvernul Republicii Moldova

3.2.4. Accesul persoanelor strămutate la serviciile medicale

În temeiul unor Dispoziții CSE³⁷, prin derogare de la prevederile art. 9 din [Legea nr.1585/1998](#) cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, cetățenii străini refugiați din Ucraina, netitulari ai dreptului de ședere în Republica Moldova, au beneficiat de asistență medicală gratuită acordată de prestatorii de servicii medicale încadrați în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală.

Astfel, în perioada 24 februarie 2022 – 28 februarie 2023 au fost acordate și raportate servicii medicale refugiaților ucraineni pe întreg teritoriul Republicii Moldova, de către 160 prestatori de servicii medicale contractați de Compania Națională de Asigurări în Medicină, în valoare totală de 64 348,1 mii lei. Volumul de servicii medicale acordate în perioada dată în cadrul fiecărui tip de asistență medicală este următorul:

³⁷ Dispozițiile CSE [nr. 9 din 10.03.2022](#), [nr. 14 din 14.04.2022](#), [nr. 23 din 30.05.2022](#), [nr. 32 din 8.08.2022](#) și [nr. 45 din 31.10.2022](#)

- asistența medicală urgentă prespitalicească - servicii medicale în sumă de 17 163,8 mii lei (12 867 solicitări);
- asistența medicală primară - servicii medicale în sumă de 1 183,3 mii lei (19 485 consultații/investigații);
- asistența medicală specializată de ambulator - servicii medicale în sumă de 4 154,8 mii lei (17 347 consultații/investigații, inclusiv 1 360 ședințe de dializă);
- asistența medicală spitalicească - servicii medicale în sumă de 41 789,0 mii lei (5 153 cazuri tratate);
- îngrijiri medicale comunitare și la domiciliu – servicii în sumă de 33,5 mii lei (472 consultații/investigații);
- servicii medicale de înaltă performanță în sumă de 23,7 mii lei (147 consultații/investigații).

Începând cu 1 martie 2023, conform prevederilor [Hotărârii Guvernului nr. 21/2023](#) privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, beneficiarii de protecție temporară beneficiază de asistență medicală de urgență, asistență medicală primară și de examenul medical gratuit, din motive de sănătate publică, în cadrul instituțiilor medico-sanitare, conform listei serviciilor medicale stabilite prin [Ordinul Ministerului Sănătății nr.143 din 28.02.2023](#).

Totodată, Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a intervenit³⁸ suplimentar și în vederea achitării serviciilor medicale prestate de instituțiilor medico-sanitare inclusiv minorilor strămuțați din Ucraina, fără statut de protecție temporară.

Astfel, în perioada 1 martie – 31 decembrie 2023, de către prestatorii de servicii medicale au fost acordate și raportate servicii medicale refugiaților ucraineni pe întreg teritoriul Republicii Moldova în valoare totală de 13 948,7 mii lei. Volumul de servicii medicale acordate în perioada dată în cadrul fiecărui tip de asistență medicală este următorul:

- asistența medicală urgentă prespitalicească - servicii medicale în sumă de 687,1 mii lei (4 474 persoane);
- asistența medicală primară - servicii medicale prestate în sumă de 1 653,7 mii lei (4 474 persoane);

³⁸ Dispoziția CSE [nr. 88 din 13.10.2023](#)

- asistența medicală specializată de ambulator - servicii medicale în sumă de 1 248,4 mii lei (811 consultații/ședințe);
- asistența medicală spitalicească - servicii medicale în sumă de 10 359,5 mii lei (1 041 cazuri tratate).

Respectiv, pe parcursul stării de urgență au fost acordate și raportate servicii medicale refugiaților ucraineni pe întreg teritoriul Republicii Moldova în valoare totală de 78 296,8 mii lei, fiind achitate din mijloacele financiare acumulate în fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală și recuperate din surse externe în sumă de 62 010,8 mii lei conform acordurilor de parteneriat încheiate cu Banca de Dezvoltare a Consiliului European (CEB), Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA), Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) și Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) și 16 285,8 mii lei din fondul de intervenție al Guvernului în baza Dispoziției din 27.02.2023³⁹.

Foto: Fondul ONU pentru Populație

3.2.5. Accesul persoanelor strămutate la piața muncii

Conform pct.7 și 8 din Dispoziția CSE [nr. 4 din 1 martie 2022](#), statul a luat măsuri urgente de facilitare a integrării persoanelor strămutate, inclusiv referitoare la angajarea pe piața muncii, prin introducerea derogărilor de la legislația în vigoare cu privire la obținerea dreptului la muncă pentru cetățeni străini. Astfel, începând cu luna martie 2022 cetățenii ucraineni au dreptul la muncă fără obținerea unor permise în acest sens.

³⁹ Dispoziția CSE [nr. 61 din 27.02.2023](#)

Ulterior, prevederile necesare au fost incluse în [Hotărârea de Guvern nr.21/2023](#) din privind acordarea protecției temporare a persoanelor strămutate din Ucraina. Conform pct.24 din condițiile de acordare a protecției temporare a persoanelor strămutate „24. Angajarea beneficiarilor de protecție temporară se va face în baza contractului individual de muncă, cu notificarea obligatorie de către angajator, în termen de până la 5 zile de la data încheierii contractului, a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă despre faptul angajării beneficiarului de protecție temporară.”

Astfel, conform datelor ANOFM, pe parcursul anilor 2022 și 2023 peste 200 agenți economici și-au declarat oficial disponibilitatea de a angaja persoane strămutate, iar peste 1 200 angajări au fost notificate către ANOFM. Numărul efectiv de angajări se estimează a fi semnificativ mai mare.

Tot în temeiul Dispoziției [nr. 4 din 01.03.2022](#) a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, în scopul încadrării în câmpul muncii a lucrătorilor medicali refugiați din Ucraina în cadrul instituțiilor medico-sanitare în perioada stării de urgență, Ministerul Sănătății a emis Ordinul nr. 232 din 11.03.2022 „Cu privire la angajarea în câmpul muncii pe perioada stării de urgență a lucrătorilor medicali refugiați din Ucraina”, prin care a fost aprobată procedura de reglementare a încadrării în câmpul muncii a acestora.

Pentru aplicarea prevederilor [Hotărârii Guvernului nr. 21/2023](#) privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina și Dispoziției [nr. 68 din 10.05.2023](#) a Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a fost emis ordinul Ministerului Sănătății [nr. 460 din 26.05.2023](#) „Cu privire la angajarea beneficiarilor de protecție temporară în cadrul instituțiilor medicale”

Respectiv, în perioada 17.03.2022 - 31.12.2023, Comisia Ministerului Sănătății instituită prin ordinele nominalizate supra s-a întrunit în 29 ședințe, în cadrul cărora au fost:

- examinate – 84 cereri și dosare ale lucrătorilor medicali refugiați din Ucraina, (57 medici și 27 asistenți medicali);
- eliberate avize permise pentru activitate pentru 80 lucrători medicali (53 medici și 27 asistenți medicali);
- au fost angajați – 64 lucrători medicali (44 medici și 20 asistenți medicali).

3.2.6. Activarea Mecanismului de Protecție Civilă al Uniunii Europene și gestionarea suportului umanitar

În vederea executării indicațiilor primite prin Dispoziția CSE RM [nr.2 din 25 februarie 2022](#), IGSU a activat Mecanismul de Protecție Civilă al Uniunii Europene prin solicitarea asistenței internaționale în vederea gestionării situației privind fluxul mare de persoane strămutate. Ulterior au fost efectuate încă două concretizări a listei bunurilor materiale solicitate.

Urmare a accesării mecanismului respectiv, Republica Moldova a primit donație de echipament special pentru acordarea ajutorului și suportului persoanelor strămutate din Ucraina în sumă de aproximativ 334 milioane lei.

La fel, la indicația Guvernului RM, în contextul asigurării securității energetice la data de 29.04.2022 și 11.11.2022 a fost activat repetat Mecanismul de Protecție Civilă al Uniunii Europene, și a fost remisă cererea de asistență prin solicitarea acordării generatoarelor pentru RM.

Solicitarea de asistență internațională prin intermediul Mecanismului de Protecție Civilă al Uniunii Europene a fost sistată prin Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova [nr. 84 din 2 octombrie 2023](#).

De la începutul războiului Republica Moldova a recepționat un volum mare de ajutoare umanitare din întreaga lume: state, organizații internaționale și locale, cetățeni din țară și străinătate. Comisia pentru Situații Excepționale a fost instrumentală în crearea și ajustarea condițiilor pentru recepționarea și administrarea acestor ajutoare.

Foto: Guvernul Republicii Moldova

Prin intermediul mai multor dispoziții CSE⁴⁰ a fost simplificată introducerea în țară a ajutoarelor umanitare, iar la 1 martie 2022 s-a permis⁴¹ deducerea cheltuielilor și TVA aferent costurilor legate de donațiile în scopuri umanitare, de plasament temporar și pentru gestionarea fluxului de refugiați.

Totodată, de la începutul războiului, Republica Moldova nu doar a recepționat ajutoare, dar a și furnizat, în mai multe rânduri ajutoare pentru Ucraina. Acordarea bunurilor materiale, cât și întreprinderea măsurilor necesare pentru formarea și transportarea acestora au fost materializate de către Inspectoratul General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor Interne. În total, Comisia pentru Situații Excepționale a dispus⁴² acordarea a 6 loturi de ajutoare în valoare totală de peste 130 milioane lei.

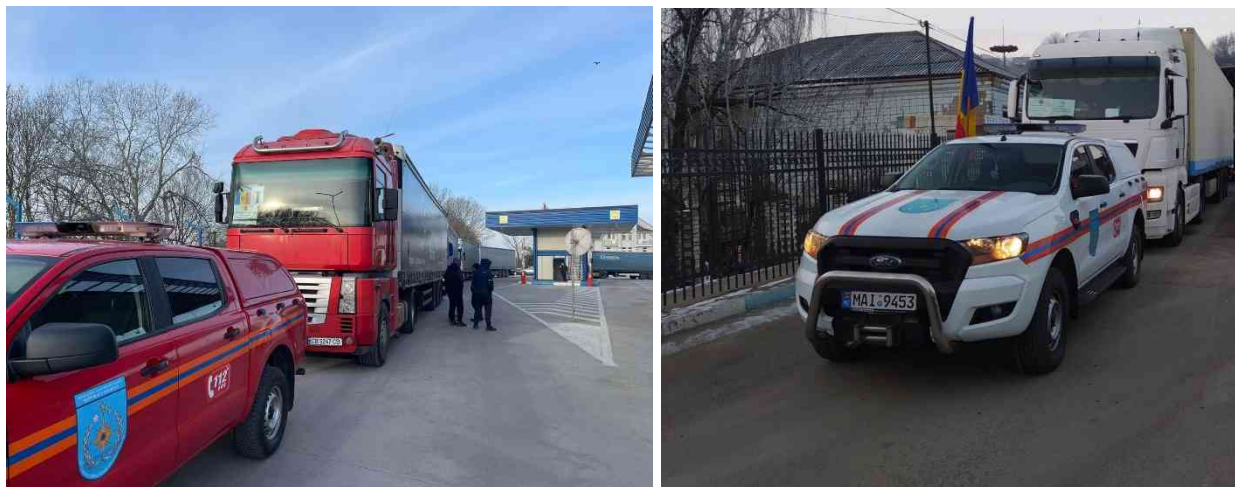

Foto: Ministerul Afacerilor Interne

⁴⁰ Dispozițiile CSE [nr. 2 din 25.02.2022](#), [nr. 8 din 7.03.2022](#), [nr. 9 din 10.03.2022](#) și [nr. 12 din 25.03.2022](#)

⁴¹ Dispoziția CSE [nr. 4 din 1.03.2022](#)

⁴² Dispozițiile CSE [nr. 13 din 31.03.2022](#), [nr. 21 din 18.05.2022](#), [nr. 37 din 15.09.2022](#), [nr. 38 din 29.09.2022](#), [nr.58 din 28.01.2023](#) și [nr. 73 din 09.06.2023](#),

3.2.7.Cererile de azil și activarea regimului de protecție temporară

Dacă în anii precedenți numărul cererilor de azil era de circa 100 persoane pe an, în perioada stării de urgență această cifră a ajuns la 15 319 cereri de azil. Dintre acestea, 13 636 cereri de azil sau cca 90% din numărul total au fost depuse de către cetățeni ucraineni.

Odată cu activarea mecanismului de protecție temporară, începând cu 1 martie 2023, Republica Moldova, la fel ca țările Uniunii Europene, a demonstrat implicarea plină în ceea ce privește extinderea protecției pentru refugiații de pe teritoriul său. După modelul oferit în statele membre ale UE, cu sprijinul agențiilor ONU și a partenerilor occidentali, Guvernul a activat mecanismul de acordare a protecției temporare pentru persoanele refugiate din Ucraina, fapt ce le-a oferit mai multe facilități, acces la educație, asistență medicală, statut juridic, dar și a redus numărul cererilor de azil depuse.

În perioada 1.03 – 30.12.2023 Inspectoratul General pentru Migrație al MAI a recepționat cereri de la 36 772 persoane, din care 35 517 din Ucraina. Din numărul total de cereri, au fost deja documentate peste 28 mii persoane, dintre care 70% sunt adulți și 30% – minori.

Beneficiarii protecției temporare au beneficiat de un document de identitate cu titlu gratuit, prin care s-a confirmat statutul și permisiunea de a rămâne pe teritoriul Republicii Moldova un termen de un an (cu prelungirea ulterioară). În afară de datele personale și elementele de securitate, documentul de identitate conține numărul de identificare de stat al persoanei fizice (IDNP), element important, care facilitează accesarea măsurilor de asistență și protecție socială, accesul la piața muncii și la asistență medicală.

În acest context, a fost dezvoltat și modulul informațional, destinat protecției temporare și accesibil pentru fiecare solicitant pe portalul protectietemporara.gov.md. La fel, au fost elaborate procedurile de operare standard. În scopul eficientizării procesului, au fost operaționalizate 12 sedii ale IGM, fiind amenajate 65 de locuri de muncă pentru înregistrarea și documentarea solicitanților protecției temporare.

Pentru asigurarea accesului tuturor categoriilor de beneficiari de protecție temporară cu diferit tip de vulnerabilitate, au fost create condiții de oferire a serviciilor de echipe mobile - „IGM Echipa mobilă”.

Beneficiarii de protecție temporară pot accesa măsuri de asistență socială, finanțate de către organizațiile internaționale, în baza procedurilor și condițiilor aprobate în comun cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale și autoritatea competentă pentru străini a Ministerului Afacerilor Interne. Valoarea ajutorului financiar oferit beneficiarilor de protecție temporară este de 2200 lei /lunar.

Pe parcursul implementării procedurilor de documentare a persoanelor strămutate, au apărut probleme legate de confirmarea adresei de reședință, acordarea protecției temporare apatrizilor/cetățenilor altor state care sunt părinți ai copiilor-cetățeni ucraineni, care au fost soluționate prin CSE⁴³. Normele dispuse au oferit posibilitatea obținerii statutului legal după depunerea la IGM a declarației pe proprie răspundere privind adresa de reședință și extinderea categoriei de beneficiari ai protecției temporare cetățenilor statelor terțe, care sunt părinții copiilor-cetățeni ucraineni și altor membri de familie non-cetățeni ucraineni care s-au refugiat în Moldova, (în cazul familiilor deja constituite în țara de origine și separate din cauza circumstanțelor din timpul afluxului masiv, în măsura în care familia era prezentă și își avea reședința în Ucraina înainte de 24 februarie 2022).

3.2.8. Protecția socială a persoanelor strămutate

Ministerul Muncii și Protecției Sociale împreună cu partenerii de dezvoltare a elaborat Strategia de consolidare/reorganizare a Centrelor de plasament pentru refugiați. Scopul de bază al Strategiei este integrarea persoanelor refugiate în comunitate, oferirea unui suport material pentru o perioadă de 6 luni beneficiarilor centrelor care vor accepta să ducă un mod de viață independent în comunitate și facilitarea identificării unui loc de muncă.

Pentru acordarea suportului celor mai vulnerabile categorii de persoane a fost instituit programul de asistență în numerar pentru închirierea unui spațiu locativ. Programul este finanțat din sursele partenerilor internaționali.

Beneficiarii de protecție temporară pot accesa măsuri de asistență socială, finanțate de către organizațiile internaționale, în baza procedurilor și condițiilor

⁴³ Dispoziția CSE [nr. 80 din 4.9.2023](#)

aprobate în comun cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale și autoritatea competentă pentru străini a Ministerului Afacerilor Interne.

Famiiliile cu copii, pot accesa Serviciul social de sprijin aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr. 889/2013](#). Serviciul este orientat spre famiiliile cu copii, pentru a preveni și/sau a depăși situațiile de risc în vederea asigurării creșterii și educației copilului în mediul familial.

Pe lângă cele menționate mai sus au fost activate suplimentar alte 4 servicii după cum urmează:

1) Măsuri de suport pentru populație în perioada rece a anului - în perioada respectivă, inclusiv famiiliile refugiate din Ucraina care au locuit pe teritoriul republicii și au utilizat resursele energetice, au avut posibilitatea de a beneficia de suportul respectiv la achitarea serviciilor comunale prin programul dat.

2) Ajutorul material unic - plată unică, neimpozabilă în mărime de 1 000 lei per familie aflate în situații de dificultate, a căror venituri nu depășește 3 544 lei per persoană, finanțat din surse externe „Contribuția UNHCR în sprijinul persoanelor vulnerabile în RM”. Persoanele refugiate din Ucraina, care corespund criteriilor de vulnerabilitate s-au regăsit printre beneficiarii AMU.

3) Ajutorul financiar de urgență - o plată unică, în cuantum de 4 900 lei acordată famiiliilor defavorizate (care au în componența sa persoane cu dizabilități, copii, femei însărcinate sau care alăptează) pentru perioada 11.2022–05.2023. Pentru finanțarea acestora, Agențiile ONU (UNWFP, UNFPA, ICNUR/UNHCR, UNICEF și IOM) au semnat la 25.11.2022 cu MMPS un Memorandum de Înțelegere „Acordarea asistenței financiare de urgență pentru populația afectată de criză și integrarea răspunsului la șocuri în sistemul național de protecție socială din RM”.

4) Ajutorul financiar unic - MMPS în parteneriat cu Agențiile ONU a acordat ajutor financiar pentru mai multe categorii de persoane vulnerabile din Republica Moldova. De acest ajutor au beneficiat pensionarii cu o pensie mai mică de 3 000 lei, care sunt născuți înainte de anul 1945 inclusiv. Ajutorul vizat a fost acordat prin intermediul oficiilor poștale de la locul de trai la circa 56 000 persoane, inclusiv persoane strămutate din Ucraina.

Prin [Hotărârea Guvernului nr. 21/2023](#) privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina 2022, a fost reglementată asigurarea de către

Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă a procedurii de determinare a gradului de dizabilitate, a copiilor cu necesități speciale strămutați din Ucraina, cu asigurarea ulterioară de către autoritățile/instituțiile responsabile a drepturilor sociale prin aplicarea legislației Republicii Moldova.

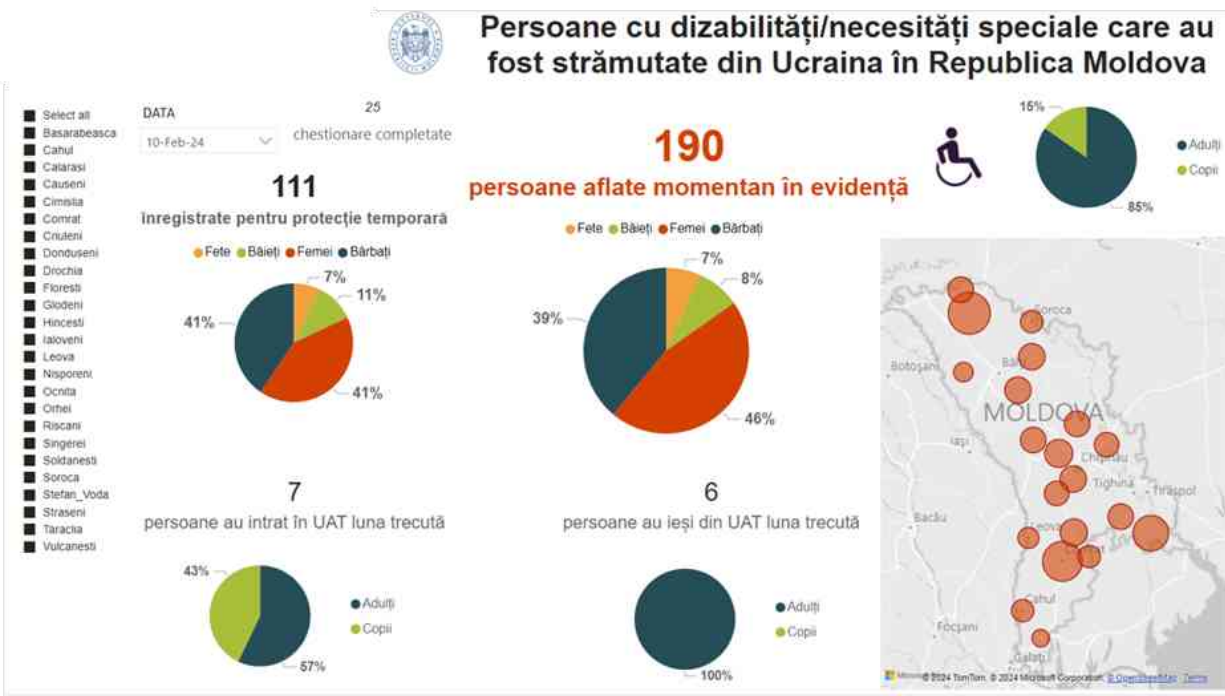
La data de 5 august 2022, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF) în Republica Moldova au semnat Memorandumul de înțelegere cu privire la acordarea asistenței tehnice pentru consolidarea sistemului de protecție a copilului, care prevede, angajarea suplimentară a 900 asistenți personali pentru copii cu dizabilități, inclusiv refugiați.

Nemijlocit, pentru persoanele cu dizabilități, refugiate din Ucraina, Ministerul, a asigurat rezervarea permanentă de locuri disponibile pentru cazarea acestora în Centrele de plasament temporar pentru refugiați (create în cadrul Centrului de Plasament pentru Persoane Vârstnice și Persoane cu Dizabilități, mun. Chișinău, Centrul de Plasament Temporar pentru Persoane cu Dizabilități (Adulte), mun. Bălți,) asigurând pregătirea spațiilor pentru plasament prioritar a refugiaților cu dizabilități/necesități speciale.

Suplimentar, A.O. „Asociația Surzilor din Republica Moldova”, oferă suportul necesar, în vederea prestării serviciului de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual, limbajului semnelor cu ajutorul interpretului, pentru persoanele cu deficiențe de auz, refugiate din Ucraina. Prestarea serviciilor de comunicare se realizează de către interpreții angajați ai Asociației Surzilor din Republica Moldova. Serviciul de traducere în limbajul semnelor. De asemenea de servicii de interpretare în limbajul semnelor, pe parcursul anilor 2022-2024, au beneficiat circa 300 persoane refugiate din Ucraina.

În acest context, este activ Serviciul de Asistență Telefonică Gratuită pentru Persoane cu Dizabilități 080010808, care este funcțional 24/24, inclusiv pentru persoanele refugiate din Ucraina.

Astfel, pe parcursul lunilor ianuarie – decembrie 2023, prin intermediul Serviciului de asistență telefonică gratuită pentru persoane cu dizabilități, a fost oferit suport pentru circa 490 persoane cu dizabilități, refugiate din Ucraina și membri ai familiilor acestora, care au avut nevoie de informații adiționale, inclusiv cazare.

Potrivit chestionarului elaborat de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale cu suportul partenerilor, în acest moment în evidența Structurilor teritoriale de asistență socială sunt circa 190 persoane cu dizabilități, dintre care 111 persoane au statut de protecție temporară pe teritoriul Republicii Moldova.

În ceea ce privește cetățenii Republicii Moldova care au emigrat autorizat în Ucraina și s-au reîntors în Republica Moldova din cauza războiului, dar nu au rude, bunuri și proprietăți în țară, la 25 martie 2022 CSE a decis⁴⁴ că aceștia pot beneficia de măsurile de suport și asistență, inclusiv cazare temporară în centrele de plasament ale refugiaților. Documentele confirmative au fost stabilite ca fiind pașaportul cetățeanului Republicii Moldova cu mențiunea emigrării autorizate în Ucraina sau permisul de ședere permanent în Ucraina.

3.2.9. Protecția copiilor strămutați din Ucraina și accesul la educație

În condițiile războiului din statul vecin, au fost au crescut semnificativ riscurile traficului de ființe umane, mai ales în cazul categoriilor vulnerabile din care fac parte și minorii neînsoțiți. Riscul identificat a crescut în intensitate pe

⁴⁴ Dispoziția CSE [nr. 12 din 25.03.2022](#)

măsura în care războiul a generat diminuarea capacităților autorităților ucrainene de a oferi protecție corespunzătoare persoanelor din categoriile vulnerabile.

Astfel în temeiul Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a dispus⁴⁵ aplicarea unui mecanism intersectorial de cooperare pentru identificarea, asistența și monitorizarea copiilor în situații de risc, veniți de pe teritoriul Ucrainei în perioada declarării stării de război în Ucraina, stabilindu-se acțiunile polițiștilor de frontieră la controlul și autorizarea trecerii frontierei de stat a copiilor în situație de risc care veneau din Ucraina în perioada declarării stării de război în Ucraina, inclusiv condițiile autorizării ieșirii din Republica Moldova a acestora, precum și mecanismul de cooperare cu autoritățile antrenate în vederea identificării, evaluării, asistenței, monitorizării și evidenței acestor categorii de copii. Aplicarea mecanismului în cauză a permis, pe parcursul anului 2022, identificarea de către Poliția de Frontieră în punctele de trecere a frontierei de stat, a unui număr de 1 338 de minori, încadrați conform criteriului de eligibilitate în categoria de risc, respectiv, referiți autorității tutelare. Astfel, eforturile Poliției de Frontieră au fost focusate spre oferirea celor mai viabile soluții pentru gestionarea fluxului migrațional, amplificat la frontiera Republicii Moldova, o atenție deosebită fiind acordată categoriilor vulnerabile sau supuse potențialelor riscuri. În total, în perioada stării de urgență, au fost depistate circa 700 cazuri de copii refugiați neînsoțiți și circa 1 800 cazuri de copii refugiați însoțiți neautorizat.

Specialiștii din cadrul Agențiilor Teritoriale de Asistență Socială au fost instruiți cu privire la necesitatea intervențiilor multidisciplinare în prevenirea, asistența și combaterea unor situații de risc care pot afecta bunăstarea copilului (inclusiv în cazul copiilor refugiați din cauza războiului din Ucraina – identificați fără însoțitori legali la punctele de trecere a frontierei), în conformitate cu:

- mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului (aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr. 270/2014](#));
- mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului (aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr. 143/2018](#)).

⁴⁵ Dispoziția CSE [nr.14 din 14.04.2022](#)

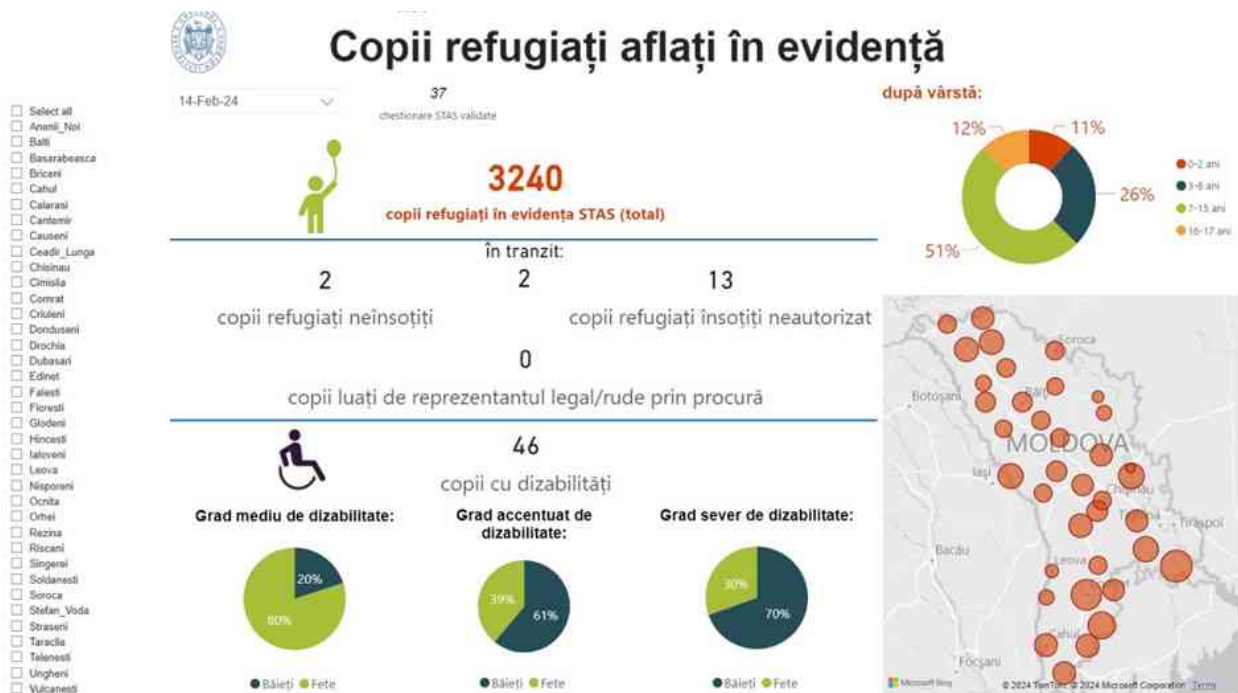
În baza Memorandumului încheiat între MMPS și UNICEF a fost stabilită activitatea „Asigurarea durabilității serviciului social „Sprijin pentru familiile cu copii””. În perioada septembrie 2022 - decembrie 2023 au beneficiat de ajutor bănesc 481 de copii refugiați din cauza războiului din Ucraina.

Pe parcursul anului 2023 angajații în domeniul asistenței sociale și protecție a familiei din cadrul STAS au acordat asistență copiilor în situație de risc și familiilor cu copii în situație de dificultate, inclusiv venite de pe teritoriul Ucrainei în perioada declarării stării de război în Ucraina. Printre tipurile de asistență oferită pot fi enumerate:

- prevenirea separării copilului de familie prin identificarea copiilor aflați în dificultate, evaluarea situației lor, determinarea formei optime de îngrijire și monitorizarea situației lor și deschiderea Managementului de caz;
- familiarizarea asistenților sociali comunitari privind utilizarea corectă a mijloacelor financiare acordate familiilor cu copii în situație de risc, inclusiv a copiilor refugiați;
- monitorizarea copiilor refugiați încadrați în instituțiile de învățământ;
- raportarea săptămânală către MMPS a copiilor refugiați noi veniți de pe teritoriul Ucrainei și actualizarea evidenței copiilor refugiați din Ucraina;
- oferirea consultațiilor însoțitorilor neautorizați ai copiilor refugiați privind instituirea custodiei.

Consolidarea sistemului de protecție a copilului prin oferirea serviciilor de calitate a fost asigurată cu sprijinul partenerilor de dezvoltare și cu suportul organizațiilor nonguvernamentale, prin:

- a. transportarea rapidă a copiilor identificați la hotar ca fiind în situație de risc de la frontieră la autoritatea tutelară, care a preluat copilul prin intermediul specialistului desemnat de către autoritatea tutelară teritorială și acordarea asistenței necesare în conformitate cu cadrul normativ în vigoare;
- b. susținerea financiară a specialiștilor implicați în acest proces (deoarece ei trebuie să fie disponibili 24/24);
- c. susținerea statului prin acordarea prestațiilor sociale destinate copiilor.

La 15 martie 2022, CSE a pus în sarcina⁴⁶ Ministerului Educației și Cercetării elaborarea actelor necesare în vederea asigurării accesului la procesul educațional pentru copiii refugiați. Astfel, către luna august 2022 - 2023, peste 2 450 de copii din familiile refugiate din Ucraina au fost integrați în învățământul general din Republica Moldova. Dintre aceștia 683 de copii au frecventat instituțiile de educație timpurie (în cadrul a 250 de instituții), 1 429 au fost încadrați în școlile primare, gimnaziile și liceele din țară (în cadrul a peste 250 de instituții), iar 340 de copii au frecventat diverse instituții de învățământ extrașcolar din țară (în cadrul a 50 instituții).

În perioada septembrie 2022 – mai 2023, în învățământul general din Moldova au fost școlarizați peste 1 400 de copii în clasele 1-12 (în cadrul a 230 de instituții), peste 960 copii în instituțiile de educație timpurie (în cadrul a 230 de instituții), iar circa 320 copii au frecventat diverse instituții de învățământ extrașcolar din țară (în cadrul a 42 de instituții).

În anul școlar 2023 - 2024, până la data de 23.02.2024, în învățământul general din Moldova au fost școlarizați 1 710 de copii în clasele 1-12 (în cadrul a 230 de instituții), 1154 de copii în instituțiile de educație timpurie (în cadrul a 210

⁴⁶ Dispoziția CSE nr. 10 din 15.03.2022

de instituții), iar 316 copii au frecventat diverse instituții de învățământ extrașcolar din țară (în cadrul a 39 de instituții).

Pentru a asigura dreptul copiilor refugiați la educație, a facilita accesul la educație și a monitoriza permanent procesul de încadrare în instituțiile de învățământ, Ministerul Educației și Cercetării a întreprins mai multe acțiuni: a elaborat acte normative în acest sens, a asigurat formarea personalului din instituții (cadre didactice, psihologi școlari), a asigurat consilierea psihologică a părinților și a copiilor etc.

Pe site-ul oficial al Ministerului Educației și Cercetării a fost creat directoriul informațional „În susținerea copiilor și tinerilor din Ucraina”, destinat incluziunii educaționale a copiilor refugiați din țara vecină⁴⁷.

În conformitate cu Instrucțiunea privind integrarea copiilor din familiile refugiate din Ucraina în instituțiile de învățământ general, aprobată prin [Ordinul MEC nr. 1109/2023](#), instituțiile de învățământ general sunt responsabile de asigurarea condițiilor pentru studii, inclusiv online, informarea despre posibilitățile și oportunitățile oferite pentru asistența psihologică și/sau consiliere educațională, crearea condițiilor de recreere, monitorizarea stării de bine și aflării în siguranță a copiilor/elevilor care provin din familiile refugiate, precum și pentru a facilita accesul la cursurile gratuite de studiere a limbii române organizate de către Ministerul Educației și Cercetării etc.

Pentru a asigura accesul la studii al copiilor de vârstă școlară, care au decis să studieze individual prin intermediul lecțiilor online organizate de instituțiile de învățământ din Ucraina, cu suportul UNICEF și al partenerilor de dezvoltare, în cadrul instituțiilor au fost create 69 de spații dotate cu TIC și acces la Internet de viteză înaltă. În anul de studii 2023-2024, 98 de copii de vârstă școlară din familii refugiate au fost folosit laboratoarele digitale pentru studii online.

Prin dispozițiile CSE⁴⁸ din martie și august 2022 s-a pus în sarcina Ministerului Educației și Cercetării elaborarea și aprobarea Ordinilor prin care urma ca mobilitățile de studii oferite studenților refugiați din Ucraina, cetățeni ai Ucrainei, să poată fi organizate fără taxă și în lipsa actelor confirmative privind

⁴⁷ <https://mec.gov.md/ro/content/v-podderzhku-detey-i-molodezhi-ukrainy>

⁴⁸ Dispozițiile CSE [nr. 10 din 15.03.2022](#) și [nr. 34 din 26.08.2022](#)

studiile parcurse în instituțiile de învățământ superior frecventate anterior în Ucraina. În acest sens, Ministerul Educației și Cercetării a aprobat ordinele nr. [117](#) și [874](#) din 2022.

3.3.Criza logistică

Odată cu începutul războiului din Ucraina au survenit și o multitudine de consecințe negative de ordin logistic. Astfel, începând cu 24 februarie 2022, au fost afectate grav căile de transport terestru auto și feroviar, maritim și avia. Majoritatea acestor consecințe continuă să fie resimțite până în prezent, mai ales din cauza blocării continue a porturilor ucrainene de către Federația Rusă. Comisia pentru Situații Excepționale, precum și Guvernul Republicii Moldova, au intervenit în mai multe rânduri pentru a depăși aceste consecințe, dar și pentru a restabili sau crea noi coridoare de transport.

3.3.1.Deblocarea transportului de mărfuri și pasageri

Una dintre problemele principale care a apărut odată cu declanșarea războiului din Ucraina a constituit-o necesitatea organizării de către operatorii de transport rutier moldoveni a curselor ce trebuiau să ocolească teritoriului Ucrainei. În condițiile acutizării situației de securitate de pe teritoriul Ucrainei, unitățile de transport moldovenești ale operatorilor care efectuau transport de mărfuri și persoane către Federația Rusă, statele baltice și Asiei Centrale, au fost blocate pe teritoriul Federației Ruse și Republicii Belarus.

Pentru întoarcerea acestora în Republica Moldova, cu ocolirea teritoriului Ucrainei, au fost purtate negocieri cu autoritățile competente ale statelor din regiune pentru a obține acordul pentru tranzitarea unităților de transport fără acte permise. Grație acestor negocieri operatorii de transport moldoveni au beneficiat de liberalizare, fiind identificate 2 coridoare de tranzit pentru unitățile de transport de mărfuri blocate până la 24 februarie 2022:

- Letonia – Lituania – Polonia – Slovacia – Ungaria – România;
- Georgia – Republica Turcia – Republica Bulgaria – România.

Totodată, au fost purtate negocieri cu statele din regiune și în vederea obținerii acordului pentru efectuarea transportului rutier de persoane în tranzit fără acte permise. În rezultat, a fost permisă operatorilor de transport moldoveni tranzitarea teritoriului Ungariei, Slovaciei, Letoniei și Lituaniei fără autorizații, în

scopul întoarcerii unităților de transport blocate și a cetățenilor în Republica Moldova.

Suplimentar, pentru facilitarea transportului rutier, în conformitate cu prevederile unei Dispoziții CSE⁴⁹, au fost aprobate derogări de la prevederile [Codului Transporturilor Rutiere nr.150/2014](#), prin care au fost permise intrarea pe teritoriul Republicii Moldova, fără prezentarea actelor permise, operatorilor de transport rutier străini care vin dinspre Ucraina sau sunt înregistrați în Ucraina și efectuează operațiuni de transport de mărfuri și persoane în scop de tranzit, precum și operatorilor de transport ce efectuează transport de mărfuri în regim bilateral și tranzit, în calitate de ajutor umanitar.

Urmare a situației de urgență din Ucraina, operatorii de transport moldoveni au fost nevoiți să utilizeze rute alternative, cu evitarea tranzitării teritoriului Ucrainei, pentru a menține lanțurile de aprovizionare și a asigura mobilitatea rutieră continuă. Însă, din cauza fluxului crescut pe teritoriul statelor europene, a apărut problema insuficienței autorizațiilor de transport, stocurile limitate ale acestora fiind una dintre principalele cauze care a blocat activitatea transportului rutier de mărfuri. Astfel, au apărut dificultăți în efectuarea transportului rutier de mărfuri în direcția statelor Europei de Est și Asiei Centrale.

Pentru a asigura desfășurarea neîntreruptă a transportului internațional de mărfuri, autorităților competente din Ungaria, Slovacia, Polonia, Lituania, Letonia, Estonia, Slovacia, Slovenia, Georgia, Azerbaidjan, Serbia, Turcia și Bulgaria le-au fost înaintate solicitări de majorare a cotei de autorizații pentru transportul bilateral/tranzit de mărfuri. Complementar, au fost expediate demersuri pentru a demara procedurile necesare obținerii unui regim liberalizat temporar pentru transportul internațional de mărfuri. Ca o consecință a acestor acțiuni au fost obținute în total cote suplimentare de 4 150 autorizații destinate transportatorilor moldoveni pentru anul 2022, valabile până la 31 ianuarie 2023, în Ungaria, Georgia, Lituania, Azerbaidjan, Slovenia, Bulgaria și Turcia, iar Letonia și Slovacia au acordat operatorilor de transport moldoveni regim liberalizat temporar pentru transportul de mărfuri în regim de tranzit.

⁴⁹ Dispoziția CSE [nr. 6 din 3.03.2022](#)

De asemenea, în scopul menținerii lanțurilor logistice și asigurării mobilității rutiere continue în perioada anului 2023, ca urmare a negocierilor purtate cu autoritățile competente ale altor state au fost obținute contingente suplimentare în număr de 440 autorizații de la autoritățile competente din Azerbaidjan, Armenia și Kârgâzstan.

Totodată, în contextul susținerii activității operatorilor de transport, printr-o altă Dispoziție CSE⁵⁰, au fost aprobate derogări la Regulamentul privind eliberarea și utilizarea autorizațiilor de transporturi rutiere, aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr.257/2017](#), prin care a fost stabilit că autorizațiile unitare de tip Ucraina și Federația Rusă, eliberate operatorilor de transport rutier până la data de 24 februarie 2022, urmau a fi restituite până la expirarea termenului de valabilitate a acestora, fără aplicarea sancțiunilor pentru nerestituirea lor în termen de 90 zile.

3.3.2.Fluidizarea traficului la frontieră și redirectionarea fluxului de mărfuri spre Constanța

În primăvara anului 2022 se acutiza criza logistică la frontierele țării. Ca răspuns, CSE a adoptat mai multe decizii⁵¹ pentru flexibilizarea regimului de lucru și a cooperării între instituțiile statului în vederea asigurării ordinii publice și fluidizării traficului, permițând acestora inclusiv să își îndeplinească atribuțiile în punctele de trecere a frontierei de stat dintre Republica Moldova și România situate pe teritoriul României, cu aplicarea legislației Republicii Moldova.

O altă provocare a constituit-o faptul că, în contextul războiului din Ucraina, mai multe containere cu destinația Republica Moldova, care urmau să ajungă în porturile ucrainene, au fost redirectionate spre portul Constanța. Pentru a asigura livrarea acestor mărfuri către punctele de destinație, s-a solicitat Ministerului Transporturilor și Infrastructurii din România să permită operatorilor de transport moldoveni transportarea containerelor din și spre portul Constanța fără autorizații speciale pentru depășirea masei și dimensiunilor maxime admise. Ca rezultat al demersurilor efectuate, autoritățile române au aprobat derogări de la aplicarea tarifelor prevăzute pentru depășirea masei și dimensiunilor maxime admise, aplicate de Compania Națională de Administrare a Infrastructurii Rutiere (CNAIR).

⁵⁰ Dispoziția CSE [nr.25 din 9.06.2022](#)

⁵¹ Dispoziția CSE [nr.21 din 18.05.2022](#), [nr.26 din 14.06.2022](#) și [nr. 51 din 2.02.2022](#)

Totodată, printr-o Dispoziție a CSE, a fost aprobată⁵² derogarea de la prevederile [Legii drumurilor nr. 509/1995](#), care prevedea că, pe perioada stării de urgență, MIDR va reglementa, prin ordinul publicat al ministrului, condițiile de efectuare a transporturilor cu containere din și spre portul Constanța cu vehicule rutiere înmatriculate în Republica Moldova sau România. Prin urmare, a fost aprobat [Ordinul MIDR nr.159 din 13.09.2022](#) cu privire la aprobarea condițiilor de efectuare a transporturilor cu containere din/spre portul Constanța cu vehicule rutiere înmatriculate în Republica Moldova sau România.

Tot în contextul fluxului sporit de camioane prin punctele de trecere a frontierei Republicii Moldova cu România, care a condus la crearea coloanelor de așteptare pe distanțe de până la 14 km, precum și în scopul asigurării suportului logistic pentru șoferii transportului marfar în condiții de așteptare, pentru trecerea frontierei și perfectării procedurilor vamale, în conformitate cu prevederile Dispoziției IGSU nr. 145 din 14 iunie 2022 și Dispoziției IGSU nr. 149 din 16 iunie 2022, în nemijlocita apropiere a punctelor de trecere a frontierei Leușeni, Giurgiulești și Sculeni au fost instalate 8 platforme de odihnă și recreere, care au început să funcționeze din 15 iunie și au fost gestionate de către angajații IGSU .

Aceste platforme au funcționat non-stop, fiind autonome din punct de vedere logistic, cu următoarele capacități: WC-uri, dușuri, lavoare, apă potabilă, furnizare de informații, securitate, comunicații etc. 4 162 conducători auto au beneficiat de platformele de odihnă și recreere în perioada 16.06-5.11.2022.

3.3.3.Liberalizarea temporară a transportului rutier de mărfuri dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană

Luând în considerare că, pentru ocolirea teritoriului Ucrainei, transportatorii moldoveni utilizau rute alternative prin mai multe state europene, au fost expediate demersuri în atenția Comisarului European pe Transport cu privire la asistarea Republicii Moldova pentru a obține un regim liberalizat de tranzitare a statelor Uniunii Europene. Grație consolidării eforturilor comune și negocierii unui cadru de cooperare eficient, la data de 29 iunie 2022, la Lyon, a fost semnat [Acordul între Republica Moldova și Uniunea Europeană](#) privind transportul rutier de mărfuri, care prevede liberalizarea transportului în regim bilateral și tranzit, valabil până la 31

⁵² Dispoziția CSE [nr. 32 din 8.082022](#)

martie 2023. Valabilitatea acestui acord a fost ulterior prelungită până la data de 30 iunie 2024.

În acest context, în scopul neadmiterii sancționării operatorilor de transport pentru restituirea autorizațiilor de transport neutilizate în contextul liberalizării temporare a transportului rutier de mărfuri dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, printr-o altă Dispoziție CSE⁵³ au fost aprobate derogări de la prevederile [Codului transporturilor rutiere nr.150/2014](#), prin care a fost permisă restituirea autorizațiilor unitare de transport rutier internațional neutilizate, eliberate operatorilor de transport rutier în perioada 01.04.2022 – 30.06.2022, pentru operațiunile de transport rutier de mărfuri (bilateral și tranzit) efectuate între Republica Moldova și statele Uniunii Europene, fără aplicarea sancțiunilor.

De asemenea, în scopul acordării susținerii și sprijinului necesar operatorilor de transport rutier prin oferirea oportunităților de activitate în condițiile impuse de criza de securitate din regiune, în cadrul Comisiilor Mixte bilaterale în domeniu cu Ucraina și România a fost negociată liberalizarea transportului rutier de mărfuri între state.

Astfel, în perioada 16-17 iunie 2022, la Chișinău, s-a desfășurat ședința Comisiei Mixte moldo-române în domeniul transportului rutier internațional, în cadrul căreia părțile au accentuat faptul că, odată cu creșterea volumului de mărfuri transportate de către operatorii de transport ai ambelor state și reorientării curselor în direcția statelor UE, au crescut și solicitările în autorizații „țară terță”. În acest context, la propunerea părții moldovene, a fost liberalizat transportul „țară terță” începând cu 1 august 2022.

În cadrul ședinței Comisiei Mixte moldo-ucrainene în domeniul transportului rutier internațional, care a avut loc la 26 august 2022, părțile au pus în discuție redirecționarea rutelor logistice urmare a operațiunilor militare din Ucraina și au decis liberalizarea transportului de mărfuri în regim bilateral și tranzit pentru perioada 1 septembrie 2022 – 31 decembrie 2023. Ulterior, în cadrul ședinței Comisiei Mixte moldo-ucrainene în domeniul transportului rutier internațional din 13-14 septembrie 2023, părțile au decis prelungirea termenului privind liberalizarea menționată până la 31 decembrie 2024.

⁵³ Dispoziția CSE [nr. 36 din 5.09.2022](#)

3.3.4. Asigurarea unor tarife echitabile la transportul interurban

Tarifele la serviciile de transport rutier în trafic interraional și raional sunt reglementate în conformitate cu prevederile Metodologiei de calculare a tarifelor pentru serviciile de transportare a călătorilor (pasagerilor) și bagajelor cu transportul auto (în continuare metodologie), aprobată prin [Hotărârea Guvernului nr. 1167/2007](#). Conform pct. 37-39 din metodologie, tarifele se stabilesc la nivel mediu pentru întreaga perioadă tarifară, iar modificarea acestora se efectuează anual, după prezentarea rapoartelor pe anul precedent.

Având în vedere variația și imprevizibilitatea prețurilor la combustibil odată cu începerea războiului, CSE a dispus⁵⁴ ca, pe perioada stării de urgență, tarifele să fie actualizate regulat și în corelare directă cu prețul la motorină.

Aprobarea respectivei Dispoziții a CSE a permis intervenția promptă asupra tarifelor de transport rutier, fiind asigurate condițiile de mobilitate pentru cetățeni, iar pentru operatorii de transport posibilitatea de a acoperi costurile pentru combustibil. Mai mult, stabilirea săptămânală a tarifelor a permis evitarea unor majorări semnificative ale tarifelor, fapt ce putea pune în dificultate atât călătorii, cât și operatorii de transport rutier.

3.3.5. Intervenții urgente de reabilitare și dezvoltare a infrastructurii

Războiul din Ucraina a condus la limitarea substanțială a activității porturilor Ucrainene, fapt ce a majorat semnificativ necesitatea creării de noi căi logistice pentru transportarea mărfurilor între Ucraina și restul lumii, inclusiv prin Republica Moldova. Astfel, pentru facilitarea acestui proces, autoritățile UE au lansat inițiativa denumită „solidarity lanes”, care este menită să asigure circulația de mărfuri din și spre Ucraina. Republica Moldova s-a alăturat la această inițiativă, unul din instrumentele facilitării circulației mărfurilor fiind intensificarea utilizării căilor ferate.

Urmare a unei Dispoziții a CSE din iulie 2022⁵⁵, în luna august 2022 au fost finalizate, în regim de urgență, lucrările de construcție a tronsonului de cale ferată

⁵⁴ Dispoziția CSE [nr. 9 din 10.03.2022](#)

⁵⁵ Dispoziția CSE [nr. 30 din 13.07.2022](#)

Basarabeasca (Republica Moldova) – Berezyne (Ucraina). Prin Nota verbală din 27 octombrie 2022⁵⁶, Partea ucraineană a susținut propunerea părții moldovenești, iar pentru asigurarea măsurilor de control la traversarea frontierei, au fost demarate activitățile pentru amenajarea infrastructurii punctului de trecere Basarabeasca – Serpniovo-1, a cărui activitate a fost suspendată în anul 1998.

În același context, având în vedere creșterea semnificativă a tranzitului pe teritoriul Republicii Moldova, la frontiera moldo-română se creau rânduri excesive de autocamioane, în special din autovehicule de mare tonaj care transportau mărfuri, inclusiv cereale din Ucraina. În acest context, CSE a decis⁵⁷ construirea unui nou punct rutier de trecere a frontierei de stat Leova-Bumbăta, deschis traficului internațional, urmărindu-se reducerea timpului de trecere a hotarului prin alte puncte de trecere. Înființarea noului punct de trecere a frontierei de stat a creat o locație suplimentară pentru intrarea/ieșirea de pe teritoriul Republicii Moldova, care acționează capacități suplimentare pentru desfășurarea controlului și autorizarea traversării frontierei de stat și totodată permite redirecționarea fluxului traficului de autovehicule de la alte puncte de trecere. La scurt timp, Acordul dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind deschiderea punctului internațional de trecere a frontierei Leova – Bumbăta a intrat în vigoare (la data de 7 septembrie 2022).

Întru implementarea obiectivului privind construcția drumului de acces către punctul de trecere a frontierei de stat deschis traficului rutier internațional „Leova-Bumbăta”, conform opțiunii identificate, au fost înaintate propuneri de decizii de derogare de la prevederile cadrului normativ, pentru realizarea obiectivului în termenii trasați, în acest sens fiind aprobate 3 Dispoziții ale CSE⁵⁸ menite să faciliteze și grăbească procesul. Astfel, până la moment, lucrările sunt îndeplinite în proporție de 93% pe întregul obiectiv.

În prezent, PTF „Leova-Bumbăta” activează în conformitate cu graficul stabilit de către autoritățile responsabile de pe ambele maluri ale Prutului.

⁵⁶ nr. 6136/22-012-729

⁵⁷ Dispoziția CSE [nr. 28 din 24.06.2022](#)

⁵⁸ Dispozițiile CSE [nr. 28 din 24.06.2022](#), [nr. 32 din 8.08.2022](#) și [nr. 45 din 31.11.2022](#)

Având în vedere că traseul de cale ferată Cahul-Giurgiulești a fost grav afectat în urma alunecărilor de teren în august 2022, dar și faptul că tranzitul prin Ucraina era pus în pericol de bombardamentele Federației Ruse asupra porturilor din Ucraina la Dunăre (Ismail și Reni), devenea tot mai mai stringentă reabilitatea căii de acces directe dintre Cahul și Giurgiulești. Astfel, la 12 august 2023 CSE a dispus⁵⁹ autorizarea imediată a lucrărilor și realocarea a 60 milioane lei pentru demararea lucrărilor de reabilitare a terasamentului pentru reparația km 74 a căii ferate în vederea relansării circulației pe tronsonul respectiv.

3.3.6.Sistemul informațional de programare a rândurilor electronice la frontieră

Perturbările din lanțurile de aprovizionare, a coridoarelor comerciale utilizate de Republica Moldova în comerțul exterior, reorientarea exporturilor și a mijloacelor de transport către punctele de trecere a frontierei (PTF) cu România, utilizarea teritoriului Republicii Moldova pentru tranzitul de mărfuri din/către Ucraina, în special pentru cereale, suprasolicitarea PTF cu Uniunea Europeană (UE), perioada semnificativă de tranzit cauzată de rândurile la PTF RM, necesitatea mobilizării de resurse umane suplimentare pentru a face față unei creșteri exponențiale a fluxului de vehicule, de operațiuni vamale, asigurarea unei circulații eficiente și în condiții de securitate sunt factorii de bază ce determină implementarea unei soluții imediate pentru rezolvarea problemelor evidențiate.

Războiul din Ucraina, a amplificat problemele menționate mai sus și a creat acel context favorabil pentru implementarea unui sistem informațional de programare a rândurilor electronice la frontieră.

În lunile octombrie-decembrie 2023 în punctele de trecere a frontierei de stat au fost atestate întârzieri și staționări ale camioanelor de circa 5-7 zile. Pentru deblocarea situației, la 15 decembrie 2023 CSE a împuternicit⁶⁰ ministrul infrastructurii și dezvoltării regionale cu dreptul de a identifica soluția informatică fezabilă și sustenabilă pentru fluidizarea transportului auto, decongestionarea punctelor de trecere a frontierei și facilitarea comerțului.

⁵⁹ Dispoziția CSE [nr. 79 din 21.08.2023](#)

⁶⁰ Dispoziția CSE [nr. 96 din 15.12.2023](#)

Prin urmare, a fost aprobată [Hotărârea Guvernului nr.1091/2023](#) prin care a fost instituit sistemul informațional de programare a rândurilor electronice la frontieră care include:

- Conceptul Sistemului informațional de programare a rândurilor electronice la frontieră;
- Regulamentul privind funcționarea Resursei informaționale a Sistemului informațional de programare a rândurilor electronice la frontieră;
- Regulile privind programarea prealabilă în punctele de trecere a frontierei de stat.

Concomitent, a fost elaborat sistemul informațional de înregistrare prealabilă care urmează a fi utilizat de către vehiculele comerciale aflate în tranzit, care intenționează să traverseze frontiera de stat.

3.4. Protecția populației și a economiei

3.4.1. Compensații pentru resurse energetice pentru populație

Având în vedere că prețurile la gazele naturale au înregistrat valori maxime istorice, prin [Legea nr.192/2021](#) și [HG nr.187/2022](#) a fost implementat un mecanism de compensare a diferenței de preț pentru consumul gazelor naturale și a energiei termice în perioada rece a anului pentru toți consumatorii casnici ([compensatii.gov.md](#) - programul Ajutor la Contor).

Conceput și dezvoltat în doar câteva luni, programul a fost aplicat la nivel național începând cu noiembrie 2022, acoperind 895,000 de gospodării sau aproximativ 80% din gospodăriile din Republica Moldova în sezonul rece 2022/2023. Sistemul a luat în considerare mai multe criterii precum veniturile fiecărei gospodării, raportul dintre cheltuielile pentru resursele energetice și venituri, tipul de sistem de încălzire și componența gospodăriei, stabilind nivelul compensației în funcție de categoria de vulnerabilitate energetică - foarte ridicată, ridicată, medie, scăzută, sau fără vulnerabilitate energetică.

Totuși, pentru că mecanismul a fost unul nou, CSE a fost nevoită să intervină de mai multe ori pentru a aduce unele corecții care s-au dovedit necesare din implementarea practică a acestuia. Printre acestea sunt:

- Legea de bază nu prevedea un mecanism prin care cetățenii care au făcut neintenționat greșeli în cereri să poată beneficia retroactiv de compensații să aibă parte de corectarea categoriei de vulnerabilitate;

- Consumatorii casnici nu aveau istoric de consum în perioada rece precedentă, fapt ce nu permitea estimarea corectă a vulnerabilității energetice a acestora;

- Declararea eronată în mod intenționat a datelor de către unii beneficiari de compensații, în special prin subdeclararea venitului.

Astfel, printr-un șir de dispoziții ale CSE⁶¹ au fost efectuate modificările necesare, după cum urmează:

- Au fost excluse erorilor la completarea cererii în cazul persoanelor pentru care veniturile declarate au fost de cel puțin 3 ori mai mari decât veniturile cunoscute în sistemele informaționale de stat. Pentru calculul vulnerabilității energetice s-au utilizat veniturile cunoscut în sistemele de stat;

- S-a stabilit un nivel minim de cost al energiei, utilizat în atribuirea gradului de vulnerabilitate pentru toți consumatorii. Astfel, dacă cheltuielile pentru energie, calculate conform Regulamentului cu privire la atribuirea categoriilor de vulnerabilitate energetică, erau inexistente sau mai mici de 2 500 de lei, la stabilirea categoriei de vulnerabilitate valoarea costului energiei pentru perioada rece se considera 2 500 de lei;

- A fost extins pragul de acces pentru categoriile de vulnerabilitate medie și scăzută. Astfel, consumatorii care aveau raportul dintre cheltuielile pentru energie și venitul lunar global mai mare sau egal cu 15%, dar mai mic decât 35%, au fost incluși în categoria de vulnerabilitate energetică medie, iar cei care aveau acest raport mai mic decât 15% – în cea scăzută. Anterior, coeficientul de acces în categoria de vulnerabilitate medie era mai mare sau egal cu 20%, dar mai mic decât 35%, pentru categoria de vulnerabilitate scăzută – mai mare sau egal cu 10%, dar mai mic decât 20%, iar consumatorii cu un coeficient mai mic de 10% erau considerați fără vulnerabilitate energetică;

- Consumatorii a căror categorie de vulnerabilitate a crescut după revizuirea acesteia, au beneficiat de compensații suplimentare în facturile pentru perioada următoare. Compensațiile suplimentare erau calculate de furnizori, iar valoarea lor reprezenta diferența dintre compensațiile stabilite conform noi categorii de vulnerabilitate energetică și cele acordate anterior, începând cu data înregistrării cererii pe platforma compensatii.gov.md.

⁶¹ Dispozițiile CSE [nr. 50 din 22.11.2022](#), [nr. 52 din 3.12.2022](#), [nr. 54 din 16.12.2022](#) și [nr. 57 din 19.01.2023](#)

În același timp, tot prin dispozițiile CSE⁶² au fost introduse și prevederi care plasau automat gospodăriile în categorii de vulnerabilitate mai joase, dacă acestea aveau un consum mai mare decât venitul declarat:

- Gospodăriilor casnice pentru care costul energiei în perioada rece a anului era estimat la peste 10 mii lei pe lună li se atribuia atribuia cel mult categoria de vulnerabilitate energetică medie.
- Consumatorilor casnici cu un cost estimativ al energiei în perioada rece a anului mai mare sau egal cu 5 000 de lei, care au indicat în cerere un venit global al familiei mai mic de 25% din costul estimativ la energie și a căror venituri nu sunt disponibile în sistemele și resursele de stat, li se aplica cel mult categoria de vulnerabilitate medie.

Tot în baza dispozițiilor CSE⁶³ au fost asigurate și plățile în avans către SA „Termoelectrica” și SA „CET-Nord” pentru achitarea facturilor la energia termică consumatorilor vulnerabili, după cum urmează

Avans noiembrie, decembrie 2022, achitat Termoelectrica

Avans achitat la 17.11.22, 26.12.22 Termoelectrica S.A. Dispoziția CSE nr. 46 din 11.11.2022 Dispoziția CSE nr. 55 din 22.12.2022	400,000,000.00
Solicitarea Termoelectrica	110,522,602.12
Spre plată pentru Termoelectrica:	-289,477,397.88

Avans ianuarie 2023, achitat Cet-Nord

Avans Cet-Nord S.A. (24.01.23) 50.000.000,0 Dispoziția CSE nr. 57 din 19.01.2023	50,000,000.00
Solicitarea Cet-Nord	
Spre plată pentru Cet-Nord :	-50,000,000.00

Avans martie 2023, achitat Termoelectrica, Cet-Nord

⁶² Dispozițiile CSE [nr. 50 din 22.11.2022](#) și [nr. 54 din 16.12.2022](#)

⁶³ Dispozițiile CSE [nr. 46 din 11.12.2022](#), [nr. 55 din 22.12.2023](#), [nr. 57 din 19.01.2023](#) și [nr. 61 din 27.02.2023](#)

Avans Termoelectrica S.A. (16.03.2023) 200,000,000.0 Dispoziția CSE nr. 61 din 27.02.2023	200,000,000.00
Solicitarea Termoelectrica	157,808,424.78
Spre plată pentru Termoelectrica :	-42,191,575.22

Avans Cet-Nord S.A. (16.03.2023) 60,000,000.0 Dispoziția CSE nr. 61 din 27.02.2023	62,964,306.25
Solicitarea Cet-Nord	47,237,532.19
Spre plată pentru Cet-Nord :	-15,726,774.06

Prin toate intervențiilor menționate supra, au fost atinse următoarele efecte benefice:

- S-a asigurat accesul optim la compensații al gospodăriilor vulnerabile eligibile;
- În decembrie, 2022 în jur de 11 000 de gospodării nu au trecut mecanismul antifraudă, fiind mutate din categorii mai înalte în categoria medie;
- Furnizorii de energie au fost asigurați cu suficiente lichidități pentru a acoperi necesarul de energie pentru perioada rece precedentă.

Dat fiind că modificările aduse prin Dispozițiile CSE au fost unele binevenite, acestea au fost transpuse ulterior și în legislația obișnuită (Hotărârile de Guvern [704/2022](#) și [920/2023](#)).

Tot în scopul protejării consumatorilor într-o perioadă foarte dificilă, la 4.03.2022 a fost interzisă⁶⁴ temporar⁶⁵ debransarea consumatorilor de la resurse energetice, precum și aplicarea penalităților sau dobânzilor de întârziere către aceștia.

Tabel 1. % din factură compensat, energie termică, sezon rece 2022/2023

Categoria	Noi 2022	Dec 2022	Ian 2023	Feb 2023	Mar 2023
neînregistrați	32%	12%	12%	12%	28%
1- scăzută	12%	12%	11%	12%	25%

⁶⁴ Dispoziția CSE [nr. 7 din 4.03.2022](#)

⁶⁵ Prevedere abrogată începând cu 31 iulie 2022, prin Dispoziția CSE [nr. 28 din 24.06.2022](#)

2- medie	32%	30%	31%	31%	43%
3- ridicată	40%	39%	39%	39%	57%
4- Foarte ridicată	49%	47%	47%	48%	58%
5- debranșat		49%	49%	49%	59%
total	39%	33%	34%	34%	47%

Tabel 2. % din factură compensat, gaze naturale, sezon rece 2022/2023

Categoria	Noi 2022	Dec 2022	Ian 2023	Feb 2023	Mar 2023
neînregistrați	38%	14%	14%	15%	16%
1- scăzută	17%	15%	15%	15%	16%
2- medie	39%	35%	35%	36%	39%
3- ridicată	50%	44%	44%	46%	49%
4- Foarte ridicată	57%	51%	51%	52%	56%
total	49%	40%	41%	42%	45%

Tabel 3. Contribuția financiară a partenerilor externi către Fondul de Reducere a Vulnerabilității Energetice, sezon rece 2022/2023:

n/o	Donator	Suma	Data debursarii
1	Comisia Europeană	1 466 947 500 lei	19.08.2022
2	Germania	805 440 000 lei	28.11.2022
3	Fondului fiduciar multidonator al Băncii Mondiale (contribuția Guvernului SUA și Guvernului Norvegiei)	838 263 665.87 lei	30.12.2022
4	Lituania	41 161 800 lei	16.12.2022
5	Suedia	179 130 400 lei	12.2022

6	Elveția	119 479 976 lei	12.2022
7	Republica Cehă	8171 135.74 lei	29.03.2023
Total		3 458 594 477.61 lei	

3.4.2. Compensații pentru resurse energetice pentru business

În perioada ianuarie - martie 2022, agenții economici au fost susținuți prin acordarea compensațiilor pentru diferența de preț în urma majorării prețurilor reglementate pentru furnizarea gazelor naturale, în valoare totală de 76,1 milioane lei.

Astfel, la 1 februarie 2022, CSE a dispus⁶⁶ compensarea diferenței de preț în urma majorării prețurilor reglementate pentru furnizarea gazelor naturale consumatorilor non-casnici, pentru primii 500 m³. În acest scop au fost alocați 33,7 milioane lei. Diferența de preț compensată a constituit circa 4,1 lei/m³, iar numărul de beneficiari a fost de 8 408 în luna ianuarie, 9 665 în luna februarie și 8 420 în luna martie.

Dacă primul mecanism era țintit mai degrabă pe întreprinderile mici, la 17 martie CSE a adoptat⁶⁷ și un mecanism de compensare pentru agenții economici cu consum sporit de gaze⁶⁸. În acest scop au fost alocați 42,4 milioane lei. Diferența de preț compensată a constituit 4,1 lei/m³, iar numărul de beneficiari a fost de 79 în luna ianuarie, 69 în luna februarie și 74 în luna martie.

În aceeași perioadă a anului următor, compensațiile acordate⁶⁹ au constituit 118,9 milioane lei și acopereau 12,27 lei/m³ de gaze (fără TVA). Prin această măsură de susținere au fost acordate compensații pentru toți consumatorii non-casnici pentru primii 500 m³ în sumă de 71,3 milioane lei și, suplimentar, pentru 57

⁶⁶ Dispoziția [CSE nr. 1 din 1.02.2022](#)

⁶⁷ Dispoziția [CSE nr. 11 din 17.03.2022](#)

⁶⁸ Plata pentru gazele naturale (fără TVA) consumate lunar reprezintă cel puțin 5% din volumul de vânzări din luna respectivă

⁶⁹ Dispoziția CSE [nr. 59 din 31.01.2023](#)

consumatori mari de gaze naturale eligibili - compensații în sumă de 47,6 milioane lei.

Acordarea compensațiilor pentru gazul natural pentru perioada ianuarie-martie 2022 și respectiv aceeași perioadă a anului 2023, a reieșit din necesitatea de a interveni cu un suport compensatoriu pentru ca agenții economici să depășească mai ușor șocul creșterii accelerate a prețurilor la gazele naturale, dar și pentru a le oferi un răgaz și resurse pentru ajustarea bugetelor și fluxurilor financiare la noile realități.

3.4.3. Compensații pentru dobânzi pentru întreprinderi și familii

O altă măsură de susținere pentru întreprinderile mici și mijlocii a constat în compensarea dobânzilor achitate aferent perioadei 1 august 2022 – 31 decembrie 2022 la creditele bancare și sau nebankare investiționale contractate de întreprinderile mici și mijlocii în valută națională.

Astfel, la 25 octombrie 2022, CSE a inițiat⁷⁰ compensarea dobânzilor la creditele investiționale. Mecanismul în acest sens a fost ulterior dezvoltat și aprobat și aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr.780/2022](#) pentru aprobarea Regulamentului privind modul de compensare a dobânzilor la creditele bancare și/sau nebankare investiționale, contractate de întreprinderile mici și mijlocii.

În perioada 22.11.2022 – 28.02.2023 au fost depuse 1 347 cereri de compensare. După examinarea acestora a fost acordat statutul de „Beneficiar” pentru 1 004 cereri eligibile ceea ce reprezintă 75% din totalul cererilor depuse.

Din numărul total de cereri de compensare eligibile, 870 sau 87% din total, au fost depuse de companiile din sectorul economiei naționale „*Agricultură, silvicultură și pescuit*”, care dețin și ponderea cea mai mare din suma totală a compensațiilor achitate 11,8 mil lei sau 83%. Anume acest sector a înregistrat și cea mai mare creștere a dobânzilor la credite pe parcursul anului 2022.

În urma recepționării cererilor de compensare și a stabilirii eligibilității acestora, au fost transferate compensații către agenții economici în sumă totală de 14 132,4 mii lei.

⁷⁰ Dispoziția CSE [nr. 44 din 25.10.2022](#)

Continuitatea acestui mecanism de compensare a dobânzilor la creditele investiționale este asigurată prin Programul de stimulare a investițiilor ”373”, aprobat prin [Hotărârea Guvernului nr. 351/2023](#), care în luna februarie 2024 atinse cifra de 1 miliard lei de investiții facilitate.

În ceea ce privește protecția familiilor, CSE a plafonat⁷¹, la 13 iulie 2022, rata dobânzilor la creditele ipotecare acordate în cadrul Programului de stat „Prima casă”, reducând povara creșterii cheltuielilor lunare pentru cca 7 100 de familii tinere cu circa 160 milioane lei.

3.4.4.Limitarea creșterii prețurilor și accesul la produse alimentare

În vederea diminuării impactului creșterii accelerate a prețurilor la produsele de consum prin aplicarea adaosului comercial limitat, precum și asigurării accesibilității consumatorilor la o gamă mai largă și mai variată de produse alimentare care să asigure necesitățile nutriționale de bază, Comisia pentru Situații Excepționale a extins⁷² lista produselor social importante pentru care se aplică adaosul comercial limitat. Ulterior, a fost exclusă⁷³ excepția pentru uleiul dezodorizat, din lista produselor social importante aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.774/2016. Astfel, pentru tot uleiul de floarea soarelui adaosul comercial a fost limitat.

Deși extinderea listei produselor social importante nu putea limita însăși costul de producție sau valoarea de import a acestora, prețurile pentru majoritatea produselor vizate au crescut mai încet decât rata inflației sau chiar au scăzut în următoarele 12 luni.

⁷¹ Dispoziția CSE [nr. 30 din 13.07.2022](#)

⁷² Dispoziția CSE [nr. 2 din 25.02. 2022](#)

⁷³ Dispoziția CSE [nr. 21 din 18.05.2022](#)

Nr. ord.	Produsul inclus în pct. 1 din Dispoziția CSE nr. 2/2022	Prețul de consum în medie pe țară, lei/kg,		
		februarie 2022	februarie 2023	diferența (%)
1.	Carne de porc pe os (ne dezosată)	88,90	103,31	+16,2%
2.	Carne de pasăre (carcasa de pui)	58,48	70,42	+20,4%
3.	Pești congelați	59,87	71,60	+19,6%
4.	Zahăr din sfeclă	16,31	25,33	+55,3%
5.	Paste (nefierte, neumplute și nici altfel preparate)	30,91	35,95	+16,3%
6.	Ouă proaspete	31,53	33,00	+4,7%
7.	Cartofi în stare proaspătă	8,26	10,64	+28,8%
8.	Ceapă în stare proaspătă	8,44	18,06	+114%
9.	Varză albă în stare proaspătă	11,92	6,87	- 43%
10.	Morcovi în stare proaspătă	10,98	12,30	+12,0%
11.	Sfeclă roșie în stare proaspătă	10,89	9,76	-10,4%
12.	Ulei de floarea-soarelui	36,09	38,14	+5,7%

Sursă: Biroul Național de Statistică

În conformitate cu prevederile dispozițiilor CSE din luna august 2022⁷⁴ și modificările ulterioare, au fost introduse măsuri speciale privind colectarea, păstrarea, comercializarea și transportarea masei lemnoase, dar și au fost alocate peste 64 milioane lei în vederea neadmiterii majorării prețurilor la lemnul de foc pentru populație în perioada rece a anului 2022-2023.

Dat fiind că odată cu începutul războiului au fost întrerupte multiple lanțuri logistice, CSE a permis⁷⁵ introducerea și plasarea pe piață a produselor alimentare

⁷⁴ Dispozițiile CSE [nr. 32 din 8.08.2022](#) și [nr. 33 din 11.08.2022](#)

⁷⁵ Dispoziția CSE [nr. 6 din 3.03.2022](#) și [nr. 13 din 30.03.2022](#)

importate din țările UE, în lipsa etichetelor traduse și aplicate conform legislației obișnuite. Această derogare a fost ulterior abrogată la 13.07.2022⁷⁶.

3.4.5. Asigurarea accesului la medicamente și dispozitive medicale

Imediat după începutul războiului din Ucraina, Comisia pentru Situații Excepționale a intervenit⁷⁷ în vederea interzicerii exportului de sisteme pentru transfuzie și perfuzie, seringi, soluții perfuzabile, antibiotice, antiinflamatoare, anticoagulante și analgezice.

Interzicerea exportului acestor grupe de medicamente și dispozitive medicale a avut ca scop garantarea accesului pacienților din Republica Moldova la tratamentele esențiale necesare și menținerea stocurilor adecvate în cadrul țării pentru a face față oricăror situații de urgență medicală. Cu același scop a fost introdusă și derogarea din 3 martie 2022⁷⁸ privind condițiile de scoatere din țară a ajutoarelor umanitare de medicamente, consumabile și dispozitive medicale.

Astfel, în vederea asigurării disponibilității continue a produselor menționate și evaluării riscurilor de deficit de acestea, Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale (AMDM) a întreprins următoarele acțiuni:

1. Analiză constantă a stocurilor de medicamente din grupele respective, bazată pe datele raportate săptămânal în adresa AMDM de către distribuitorii locali de medicamente (10-12 agenți economici care asigură cca 98% din medicamentele disponibile pe piață). Evaluarea stocurilor a fost realizată în perioada lunilor februarie–iunie a anului 2022. Concluziile analizei au atestat absența riscurilor aferente disponibilității medicamentelor pe piața internă.

2. Coordonarea exportului de medicamente și dispozitive medicale, inclusiv prin prisma verificării pozițiilor din contractul de vânzare - cumpărare încheiat cu partenerul de peste hotare, anexei (specificației) la contract și facturii proforma per fiecare agentul economic exportator, pentru a respecta restricțiile impuse.

⁷⁶ Dispoziția CSE [nr. 30 din 13.07.2022](#)

⁷⁷ Dispoziția CSE [nr. 2 din 25.02.2022](#)

⁷⁸ Dispoziția CSE [nr. 6 din 3.03.2022](#)

3. Monitorizarea constantă a listei bunurilor donate de către Republica Moldova, la etapa de avizare a exportului de donații către Ucraina, pentru a preveni exportul medicamentelor și dispozitivelor medicale potrivit prevederilor Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale⁷⁹.

Respectarea restricțiilor privind exportul medicamentelor și dispozitivelor medicale din categoriile menționate mai sus a avut loc până la anularea stării de urgență pe teritoriul Republicii Moldova. Acțiunile desfășurate au asigurat protejarea pieței farmaceutice interne, cu accent pe produsele necesare pentru tratamentele esențiale, și au contribuit la prevenirea unor eventuale crize în acest sens.

Dat fiind că Ucraina a închis frontiera pe segmentul transnistrean și în vederea evitării unui deficit de medicamente pe malul stâng al Nistrului, CSE a permis⁸⁰ importul unic a unor medicamente destinate comercializării pe malul stâng al Nistrului, chiar dacă acestea nu au fost autorizate în Republica Moldova.

3.4.6. Securitatea alimentară și protejarea producătorilor agricoli

Panica generată de începutul războiului a vizat și domeniul agro-alimentar. Astfel, ținând cont de riscurile comportamentale și volatilitatea piețelor, chiar în primele zile de la începutul războiului, Comisia pentru Situații Excepționale a instituit restricții⁸¹ temporare la exportul de grâu, zahăr, porumb și făină.

La doar două săptămâni, odată cu clarificarea discrepanțelor dintre statistica oficială raportată de fermieri și evaluarea privind stocurile reale - a fost modificată restricția cu privire la porumb⁸².

⁷⁹ 26 avize eliberate în perioada 03.03.2022 – 29.08.2023

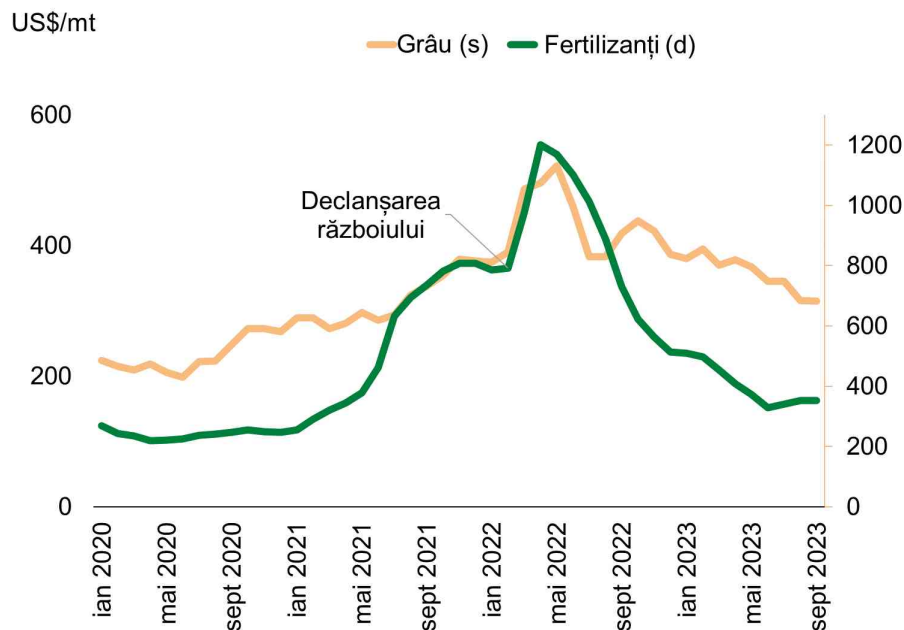
⁸⁰ Dispoziția CSE [nr. 21 din 18.05.2022](#)

⁸¹ Dispozițiile CSE [nr. 2 din 25.02.2022](#), [nr. 3 din 27.02.2022](#) și [nr. 9 din 10.03.2022](#)

⁸² Dispoziția CSE [nr. 9 din 10.03.2022](#)

Ulterior, inclusiv în contextul stabilizării relative a piețelor regionale și internaționale, au fost ridicate și restricțiile la exportul de grâu (inclusiv făină)⁸³ și zahăr⁸⁴.

Aceste intervenții nu au necesitat o transpunere în legislația obișnuită.

Sursă: Banca Mondială

Odată cu creșterea fluxurilor de camioane ucrainene ce tranzitau teritoriul Republicii Moldova, se creau și cozile imense la trecerile vamale terestre spre România. Astfel, inclusiv exportatorii de produse agricole autohtone erau nevoiți să staționeze până la 7 zile în vamă, creând dificultăți majore în vederea livrării producției de fructe și legume în stare proaspătă.

În acest sens, printr-o dispoziție CSE⁸⁵, în scopul facilitării exportului de produse agricole perisabile originare din Republica Moldova, s-a dispus ca Biroul Vamal împreună cu Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor să elaboreze proceduri de facilitare a exportului acestor produse prin „coridoare verzi” instituite la posturile vamale de frontieră. Astfel, a fost redus timpul de staționare în vamă a camioanelor cu producție agricole perisabilă de origine din Republica Moldova.

⁸³ Dispoziția CSE nr. 28 din 24.06.2022

⁸⁴ Dispoziția CSE nr. 72 din 31.05.2023

⁸⁵ Dispoziția CSE nr. 24 din 31.05.2022

Având în vedere că Ucraina a închis frontiera pe segmentul transnistrean, CSE a admis, prin aceeași dispoziție, pentru o perioadă scurtă de timp, introducerea produselor de uz fitosanitar și fertilizanți care nu sunt incluse în Registrul de omologare a produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților al Republicii Moldova, prin Posturile de Inspecție la frontieră ale Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor, conform procedurii stabilite de Regulamentul privind modul de trecere a frontierei de stat a mărfurilor supuse controlului de către Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 938/2018, importate de către agenții economici din raioanele de est ale Republicii Moldova, cu condiția prezentării Notificării despre importul produselor de uz fitosanitar și al fertilizanților și declarației. Derogarea a fost abrogată⁸⁶ peste 3 luni, începând cu 1 septembrie 2022.

O altă manifestare a crizei în domeniul agro-alimentar a ținut de afectarea drastică a fermierilor din întreaga regiune. Dacă inițial aceasta era mai degrabă o criză de mijloace circulante datorată creșterii costului inputurilor în contextul ruperii lanțurilor logistice, ulterior aceasta a devenit și o criză de profitabilitate datorată unei presiuni majore pe prețuri, cauzate de aceleași blocaje logistice, în special a porturilor.

În acest context, pe lângă mai multe măsuri de suport adoptate de către Guvern, începând cu luna octombrie 2023 Comisia pentru Situații Excepționale a instituit un mecanism de licențiere⁸⁷ a importurilor de grâu, porumb și floarea-soarelui în vederea menținerii pe piața internă a unor prețuri sustenabile din punct de vedere economic la produsele autohtone.

Având în vedere că efectele acestei crize depășesc perioada stării de urgență, precum și faptul că, în contextul unui război în statul vecin, asemenea situații nu pot fi excluse pe viitor - la sfârșitul anului 2023 a fost modificată [Legea 160/2011](#) privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător astfel încât Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova să poată decide în privința aplicării, cu titlu provizoriu, a unor reglementări prin licențiere în contextul unor situații excepționale, fără instituirea stării de urgență. Astfel, decizia privind

⁸⁶ Dispoziția CSE [nr. 33 din 11.08.2022](#)

⁸⁷ Dispoziția CSE [nr. 87 din 4.10.2023](#)

licențierea importurilor a fost adoptată repetat, în temeiul noilor norme, pentru o perioadă de 3 luni, începând cu 27 decembrie 2023⁸⁸.

3.5.Securitatea statului

Din primele zile ale de război, statul, inclusiv prin dispozițiile CSE a intervenit pentru a-și securiza frontiera, spațiul aerian, infrastructura critică și spațiul informațional. Odată cu evoluția situației din regiune s-au conturat și noi tipuri de riscuri și amenințări la adresa Republicii Moldova inclusiv măsuri de destabilizare internă și interferențe în procesul electoral național, pentru minimizarea efectelor cărora a fost necesară o intervenție promptă a autorităților naționale.

3.5.1.Securizarea spațiului aerian

Începând cu data de 24.02.2022, realizarea unor sarcini prevăzute de a fost asigurată de către Comisia Interdepartamentală privind Managementul Spațiului Aerian (CIMSA), în conformitate cu o Dispoziție CSE în acest sens⁸⁹. Astfel, pentru adoptarea deciziilor privind securizarea spațiului aerian și asigurarea siguranței zborurilor aviației civile, în perioada 24.02.22-30.12.2023 CIMSA s-a întrunit în 19 ședințe, în cadrul cărora au fost efectuate evaluări și reevaluări de riscuri legate de utilizarea spațiului aerian al RM, în condițiile desfășurării conflictului militar pe teritoriul și în spațiul aerian al Ucrainei. Scopul acestor evaluări a fost de a determina dacă nivelul riscurilor de siguranță pentru utilizarea spațiului aerian al RM, generate de pericolele pătrunderii neautorizate a rachetelor și aparatelor de zbor militare în spațiul aerian național, poate fi clasificat ca acceptabil sau cel puțin tolerabil, în vederea stabilirii unei configurații optime și sigure a spațiului aerian, precum și a condițiilor adecvate de utilizare a acestuia de către aeronavele civile și utilizatorii spațiului aerian. Ca urmare a proceselor de evaluare a riscurilor, CIMSA, în perioada 24.02.22-30.12.2023, a adoptat un șir de decizii legate de:

- restricționarea completă a utilizării spațiului aerian în perioada 24.02.2022-21.02.2023 (din cauza nivelului ridicat a riscurilor în primele zile după declanșarea acțiunilor militare), și

⁸⁸ Dispoziția CSE [nr. 98 din 27.12.2023](#)

⁸⁹ Dispoziția CSE [nr.1 din 24.02.2022](#)

- restricționarea parțială a utilizării spațiului aerian în perioada următoare 21.03.2022 - 30.12.2023, configurațiile spațiului aerian și condițiile de utilizare a acestuia fiind dependente de nivelele riscurilor determinate în perioadele respective.

Toate deciziile CIMSA au fost comunicate utilizatorilor spațiului aerian al RM prin intermediul a unui număr de 14 publicații de informații aeronautice, numite AIP SUPPLEMENT.

În luna Aprilie 2023, în scopul sporirii vitezei de reacție și de răspuns la situațiile de pericol, generate de pătrunderea sau potențiala pătrundere ilicită în spațiul aerian a rachetelor militare și aparatelor de zbor, prin intermediul și suportul CIMSA a fost elaborat și implementat Mecanismul și Procedura de comunicare și informare dintre Marele Stat Major al Armatei Naționale, Î.S. MOLDATSA și Autoritatea Aeronautică Civilă, prin care, în baza experienței acumulate în perioada Februarie 2022 – Februarie 2023, s-au definit clar acțiunile care urmează a fi întreprinse la nivel tactic precum și și responsabilitățile părților.

În perioada 24.02.2022 – 30.12.2023, au fost raportate următoarele evenimente legate de securitatea spațiului aerian al RM:

1) Pătrunderea neautorizată în spațiul aerian al RM a aeronavelor militare a părților antrenate în conflict - 0 evenimente raportate;

2) Pătrunderea neautorizată în spațiul aerian al RM a rachetelor militare și a aparatelor de zbor fără pilot lansate de părțile antrenate în conflict în spațiul aerian al RM - 4 rachete și 6 aparate de zbor neidentificate;

3) Atacuri de la sol de pe teritoriul RM asupra aeronavelor și aparatelor de zbor civile care au efectuat zboruri în spațiul aerian deschis - 0 evenimente raportate;

4) Bruiaj al sistemelor de comunicație radio, sistemelor de navigație (satelitare și convenționale) - 53 evenimente raportate;

5) Atacuri ilicite asupra sistemelor de supraveghere, de comunicații și de navigație utilizate pentru dirijarea traficului aerian de către Î.S. MODATSA - 0 evenimente raportate.

3.5.2.Securizarea frontierei și a condițiilor de recunoaștere a cetățeniei

Din prima zi război CSE a oferit autorităților din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională⁹⁰ instrumentele necesare pentru a-și utiliza toate resursele umane disponibile. Astfel, au fost interzisă temporar posibilitatea acordării concediilor și eliberării din funcție a unor categorii de angajați, precum și au fost permise rechemarea și menținerea în activitate a acestora cu derogare de la legislația în vigoare. Această intervenție a fost necesară atât din perspectiva volumului de lucru suplimentar aferent crizei refugiaților, dar și în anticiparea unei presiuni suplimentare legate de riscurile la frontieră și de asigurare a ordinii publice în contextul unor viitoare tentative de destabilizări.

Potrivit datelor statistice, în perioada stării de urgență la frontiera Republicii Moldova au fost identificate 14 948 persoane care au traversat ilegal frontiera de stat.

Fenomenul migrației ilegale pe teritoriul Republicii Moldova în perioada respectivă a fost influențat de situația din Ucraina. Începând cu data de 24 februarie 2022, Republica Moldova se confruntă cu o criză de persoane strămutate din Ucraina fără precedent. Ucrainenii ajung în Republica Moldova prin două metode: legală și ilegală.

Migrația ilegală este alternativa utilizată de către persoanele care nu pot folosi calea legală pentru a intra în Republica Moldova. Odată cu începerea conflictului, pe teritoriul Ucrainei a fost introdusă legea marțială prin care este restricționată părăsirea țării pentru cetățenii ucraineni de sex masculin, cu vârstă cuprinsă între 18 și 60 de ani. În migrația de pe segmentul de frontieră moldo-ucrainean sunt implicați cetățeni din Ucraina care nu pot părăsi teritoriul Ucrainean legal.

Întreg segmentul de frontieră moldo-ucrainean este supus riscului tentativelor de trecere ilegală a frontierei de stat.

Segmentul de frontieră moldo-ucrainean și anume sectorul de frontieră „verde” deține ponderea absolută a încălcărilor frontierei de stat cu scop de migrare ilegală pentru perioada anului 2022.

⁹⁰ Dispoziția CSE [nr. 1 din 24.02.2022](#)

Din numărul total de persoane depistate pentru tentativă/trecere ilegală a frontierei de stat 97% sunt bărbați cu vârstă cuprinsă între 18 și 60 de ani. Fiind depistați la frontieră, aceștia solicită statut de refugiat pe teritoriul Republicii Moldova.

În aceeași perioadă s-a atestat și un flux neobișnuit de persoane dintr-un șir de țări care puteau prezenta un potențial risc. Astfel, la 16 decembrie 2022, CSE a completat⁹¹ lista statelor ai căror cetățeni necesită invitații. La 19 ianuarie 2023 a fost suspendată⁹² și eliberarea vizelor de tranzit pentru un șir de state.

La 19 aprilie 2023 a fost autorizată⁹³, în baza constatărilor și recomandărilor Grupului de management al riscului, instituit în cadrul Aeroportului Internațional Chișinău de către Autoritatea Aeronautică Civilă, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră posibilitatea dispunerii interzicerii accesului în incinta Aeroportului Internațional Chișinău persoanelor, cu excepția pasagerilor, membrilor echipajelor și angajaților agenților economici sau autorităților publice care activează sau ale căror atribuții funcționale implică activități în cadrul Aeroportului Internațional Chișinău.

La 13 octombrie 2023, în scopul unei mai bune monitorizări și anticipări a posibilelor riscuri, a fost instituită⁹⁴ obligația, pentru operatorii aerieni, să transmită Poliției de Frontieră, imediat după finalizarea procedurii de îmbarcare a pasagerilor care urmează să fie transportați în Republic Moldova, informații despre aceștia: numărul și tipul documentului de călătorie; cetățenia, numele, prenumele, patronimicul; data, luna, anul nașterii; ora decolării și ora aterizării aeronavei; punctul inițial de îmbarcare; statutul călătorului (pasager, membru al echipajului, în tranzit); datele despre bilet, inclusiv numărul biletului, data emiterii biletului și bilete retur; datele cu privire la numărul și greutatea bagajelor, etc.

⁹¹ Dispoziția CSE [nr. 54 din 16.12.2022](#)

⁹² Dispoziția CSE [nr. 57 din 19.01.2023](#)

⁹³ Dispoziția CSE [nr. 67 din 19.04.2023](#)

⁹⁴ Dispoziția CSE [nr. 88 din 13.10.2023](#)

Tot în scopul îmbunătățirii controlului la frontieră, CSE a autorizat⁹⁵ importul unor echipamente mobile de detectare cu raze X, a unor echipamente conform acordului cu Uniunea Europeană⁹⁶, precum și a mai multor unități de transport donate pe parcursul stării de urgență⁹⁷.

În contextul în care pe perioada stării de urgență a crescut semnificativ numărul de persoane care solicită determinarea sau recunoașterea cetățeniei Republicii Moldova, inclusiv prin prezentarea unor acte false, la 27 februarie 2023, au fost stabilite⁹⁸ condiții suplimentare pentru aprobarea cererilor respective.

3.5.3. Asigurarea ordinii publice

În doua zi de la începutul războiului, CSE a suspendat⁹⁹ desfășurarea oricărui tip de vânatoare, iar prin Dispoziția CSE [nr. 3 din 27.02.2022](#) a fost interzisă comercializarea și utilizarea articolelor pirotehnice. Odată cu stabilizarea situației și diminuării riscurilor, ambele restricții au fost relaxate prin intermediul dispozițiilor ulterioare. Restricția privind utilizarea salvelor de foc, introdusă la fel pe 27.02.2022, a fost păstrată pe toată perioada stării de urgență.

La 13 octombrie 2022, în vederea asigurării ordinii publice și accesului la libera circulație, a fost interzisă¹⁰⁰ blocarea drumurilor și căilor de acces pentru mai mult de 4 ore consecutiv, precum și a fost permisă intervenția poliției fără implicarea reprezentantului autorității publice locale sau a organizatorului, în cazul inacțiunii acestuia în situațiile în care este încălcată ordinea publică.

3.5.4. Protejarea spațiului informațional

Pe parcursul ultimilor ani, mai ales în contextul războiului Federației Ruse contra Ucrainei, a fost sesizată amplificarea multidimensională a ingerințelor informaționale (componentă inerentă a operațiunilor de influență hibridă). În

⁹⁵ Dispoziția CSE [nr. 11 din 17.03.2022](#) și [nr. 14 din 14.04.2022](#)

⁹⁶ Dispoziția CSE [nr. 18 din 28.04.2022](#)

⁹⁷ Dispoziția CSE [nr. 21 din 18.05.2022](#), [nr. 44 din 25.10.2022](#) și [nr. 96 din 15.12.2023](#)

⁹⁸ Dispoziția CSE [nr. 61 din 27.02.2023](#)

⁹⁹ Dispoziția CSE [nr. 2 din 25.02.2022](#)

¹⁰⁰ Dispoziția CSE [nr. 42 din 13.10.2022](#)

context, chiar din prima zi de război, Serviciului de Informații și Securitate i-au fost atribuite¹⁰¹ competențe de intervenție pentru limitarea distribuirii știrilor false în spațiul on-line, care afectează securitatea națională, incită la ură, conflicte inter-etnice și război etc.

În perioada stării de urgență, prin Ordinul Directorului SIS, a fost dispusă sistarea accesului la circa 75 resurse on-line care distribuiau știri false în domenii ce afectează securitatea națională, precum și surse online care prin mesajele promovate incitau la ură, la dezordini în masă sau război.

În același context, sunt de menționat următoarele intervenții pentru limitarea interferențelor străine în spațiul informațional național:

- în perioada iunie 2022 - noiembrie 2023, au fost examinate peste o mie de dosare ale jurnaliștilor străini și naționali care au solicitat acreditare pe lângă Biroul de presă al MAEIE și/sau pentru acreditarea la Summit-ul CPE2023. Urmare a procesării dosarelor, 53 jurnaliști nu au fost acreditați.
- în septembrie 2023, directorul unui proiect informațional (Sputnik Moldova) a fost declarat persoană indezirabilă în Republica Moldova pentru o perioadă de 10 ani, din motivul implicării acestuia în afacerile interne ale statului. În speță, a fost documentată realizarea de către acesta unor campanii informaționale ce au la bază activități de propagandă și dezinformare dirijate de către factorul extern (care generează amenințări hibride la adresa securității informaționale a statului);
- urmare a evaluărilor instituționale remise în adresa instituțiilor naționale, cu referire la activitatea companiei internaționale de televiziune și radio „MIR”, Republica Moldova a denunțat acordul privind activitatea „MIR” pe teritoriul RM;
- Serviciul de Informații și Securitate a realizat analize a unor declarații publice în contextul conflictului din Ucraina cu informarea PCCOCS prin prisma promovării războiului și urii interetnice;
- în contextul apariției informațiilor false în spațiul public, pasibile de a provoca panică în societate în contextul conflictului din Ucraina, Serviciul de Informații și Securitate a sesizat instituțiile statului de resort în vederea necesității dezmințirii informațiilor, inclusiv prin publicarea comentariilor pe sursele oficiale și canalul Telegram specializat „Prima sursă”.

¹⁰¹ Dispoziția CSE [nr. 1 din 24.02.2022](#)

Drept rezultat al blocării site-urilor care propagă dezinformare, societatea a devenit mai protejată de propaganda rău intenționată (cu potențial de afectare a securității naționale).

Pe fonul restricțiilor adoptate în perioada 2022-2023, a fost sesizată ascensiunea interesului actorilor rău intenționați în exploatarea instrumentarului de new-media, o pondere însemnată fiind acordată rețelelor „TELEGRAM”, „TIK-TOK”, „Odnoklassniki”, spre care au migrat sursele supuse suspendării/blocării.

Cele mai semnificative ingerințe manipulative în spațiul mediatic autohton cu scop de a crea agresiuni informaționale au fost realizate prin intermediul site-urilor/platformelor on-line, blogurilor anonime și a canalelor „TELEGRAM” și „TIK-TOK”. Acestea erau promovate intens prin intermediul rețelelor de socializare, iar informația publicată ulterior era preluată de către componentele mediatică audiovizuale naționale.

În context, riscurile majore pe dimensiunea informațională au fost generate de factorul extern, în vederea promovării narativelor favorabile, în special prin:

- activizarea centrelor de influență psihologică (coordonate de serviciile speciale străine), utilizarea surselor mass-media controlate, canale „TELEGRAM”/ „TIK-TOK”, rețele de socializare;
- recrutarea bloggerilor (influenceri)/ jurnaliștilor – în vederea lansării narativelor favorabile și a operațiunilor de manipulare (inclusiv prin dezinformare);
- exploatarea unor grupări politice și a celor criminale, ancorate în sfera de influență a Kremlinului;
- finanțarea publicațiilor în mass media străină și atragerea de „experți” în vederea opinării pozițiilor favorabile intereselor comanditarilor.

La începutul anului 2023, SIS a deșcutat un mecanism de finanțare a operațiunilor serviciilor speciale ruse (SSR). În speță, prin intermediul unui cetățean al RM aflat în conexiuni cu SSR se lichefiau mijloace bănești pentru finanțarea proiectelor informaționale în Telegram, TikTok, Youtbe, inclusiv emisiuni la TV în favoarea unui actor politic.

Drept urmare a acțiunilor realizate, a fost sesizată pentru o perioadă de timp echilibrarea politicilor editoriale ale unor portaluri de știri cu impact, prin diminuarea articolelor care incită la ură în societate, promovează falsuri sau justifică războiul.

La 2.03.2022 CSE a dispus¹⁰² ca distribuitorii de servicii media audiovizuale de televiziune și radio să suspende retransmiterea pe teritoriul Republicii Moldova a tuturor programelor care au fost inițial produse în state care nu au ratificat Convenția Europeană privind televiziunea transfrontalieră, cu excepția filmelor artistice și de scurt metraj și a emisiunilor de divertisment care nu au conținut militar și a programelor audiovizuale și sonore care sunt produse în statele care au ratificat Convenția europeană cu privire la televiziunea transfrontalieră.

La 16.12.2022, în scopul protejării spațiului informațional național și a prevenirii riscului de dezinformare prin răspândirea informațiilor false sau a tentativelor de manipulare a opiniei publice, având la bază lista persoanelor fizice și juridice supuse sancțiunilor internaționale, prevăzută în Anexa nr. 1 la Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale [nr. 45/2022](#), și informațiile disponibile privind controlul exercitat de acestea asupra unor furnizori de servicii media, precum și multiplele constatări din rapoartele de monitorizare ale Consiliului Audiovizualului privind încălcările Codului Serviciilor Media Audiovizuale al Republicii Moldova, implicit aplicarea sancțiunilor pentru lipsa unei informării corecte în reflectarea evenimentelor naționale, dar și a războiului din Ucraina, pe perioada stării de urgență CSE a dispus¹⁰³ suspendarea licențelor de emisie pentru 6 servicii media audiovizuale de televiziune. La 30 octombrie 2023, lista a fost completată¹⁰⁴ cu alte 6 posturi, urmare a constatării multiplelor încălcări, dar și tentativelor serviciilor de televiziune suspendate de a pătrunde în spațiul audiovizual în interesul unor grupări criminale.

Prin intermediul unui raport prezentat în adresa CSE, SIS a motivat că aceste televiziuni sunt subordonate grupărilor „Șor” și „Plahotniuc”, fiind finanțate prin scheme obscure, în baza unor parteneriate încheiate cu persoane incluse în listele de sancțiuni internaționale. În total, perioada stării de urgență a fost suspendată licența de emisie pentru 12 posturi TV.

Evaluările realizate au relevat conexiuni dintre companiile mediatice și beneficiarii efectivi apreciați ca persoane eligibile de a fi încadrate în lista cu restricții în realizarea investițiilor în domeniile de importanță pentru securitatea

¹⁰² Dispoziția CSE [nr. 5 din 2.03.2022](#)

¹⁰³ Dispoziția CSE [nr. 54 din 16.12.2022](#)

¹⁰⁴ Dispoziția CSE [nr. 91 din 30.10.2023](#)

statului. Astfel, în calitate de beneficiari efectivi ai companiilor nominalizate sunt Ilan Șor și Vladimir Plahotniuc, persoane care sunt:

- implicate în activități de spălare a banilor;
- se află sub urmărire penală pentru infracțiuni grave sau deosebit de grave;
- condamnate pentru acțiuni de corupție, spălare a banilor;
- implicate în activități care afectează securitatea statului sau ordinea publică etc.

Reieșind din această realitate, precum și din faptul că domeniul emisiilor de televiziune/serviciile audiovizuale, conform [Legii nr. 174/2021](#) este „domeniu de importanță pentru securitatea statului”, SIS a sesizat și necesitatea intervenției Consiliului pentru promovarea proiectelor investiționale de importanță națională în raport cu investitorii care activează sau intenționează să activeze în domeniul respectiv.

Or, potrivit datelor, în domeniul emisiilor de servicii audiovizuale activează 94 entități. În pofida prevederilor art. 7 și art. 13¹ alin. (1) al [Legii nr. 174/2021](#), aceștia nu dețin aprobarea prealabilă a Consiliului și nu informează Consiliul despre survenirea circumstanțelor noi legate de beneficiarii efectivi.

Mai mult ca atât, situația curentă din domeniul media audiovizual denotă existența cazurilor de activitate cu ignorarea restricțiilor în realizarea investițiilor în domeniile de importanță pentru securitatea statului stabilite la art. 6 din [Legea nr. 174/2021](#).

3.5.5. Punerea în aplicare a sancțiunilor internaționale

În perioada stării de urgență în Republica Moldova, SUA, Uniunea Europeană, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Canada și Norvegia au inclus în listele de sancțiuni internaționale¹⁰⁵ unii cetățeni ai RM și cetățeni străini, pentru:

- faptele de corupție, subminare a statului de drept;
- abuz asupra drepturilor omului și alte crime, ce urmăreau/ urmăresc prin acțiunile lor destabilizarea situației interne din RM;
- implicați în acțiuni ce atentează la statalitatea și integritatea teritorială a Ucrainei.

Aceste decizii au impulsionat acțiuni la nivel național în vederea asigurării securității RM și stabilității sectorului financiar, asigurării unei reacții rapide pentru

¹⁰⁵ SUA (modificările din 26.10.2022 a Deciziilor nr. 13818/2017 și nr. 140240/2021 emise de Președintele SUA și puse în acțiune de Oficiul pentru Controlul Activelor Străine din cadrul Departamentului Trezoreriei de Stat a SUA (OFAC)), Uniunea Europeană, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Canada, Norvegia;

asigurarea efectului acțiunilor urmărite prin includerea în listele de sancțiuni internaționale a unor cetățeni RM și străini, precum și în scopul excluderii riscurilor de spălare a banilor și de finanțare a terorismului realizate inclusiv în scop de eludare a sancțiunilor instituite prin deciziile respective.

Astfel, Comisia pentru Situații Excepționale a RM a dispus¹⁰⁶ ca entitățile raportoare, prin derogare de la art. 8 din [Legea nr. 308/2017](#) cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, să aplice măsuri de precauție sporită privind tranzacțiile clienților, respectiv persoanelor fizice și juridice supuse sancțiunilor internaționale, precum și persoanelor în privința cărora există suspiciuni că sunt asociate acestora, în baza criteriilor stabilite.

În conformitate cu punctul 1.2 al Dispoziției respective, Serviciul de Informații și Securitate a fost desemnat ca, în colaborare cu SPCSB și BNM, să elaboreze și să actualizeze Lista persoanelor în privința cărora există suspiciuni că sunt asociate persoanelor fizice și juridice supuse sancțiunilor. Criteriile de identificare a persoanelor în privința cărora există suspiciuni că sunt asociate persoanelor fizice și juridice supuse sancțiunilor au fost definite conform Dispozițiilor CSE din 31.10.2022 și 11.11.2022¹⁰⁷.

Lista persoanelor fizice și juridice asociată persoanelor incluse în sancțiuni internaționale, a fost furnizată, în conformitate cu Dispoziția CSE sus-menționată, în adresa BNM, SPCSB și ASP. În această listă s-au regăsit, la etapa de expirare a stării de urgență, 252 de persoane juridice și 270 de persoane fizice asociate la 6 persoane incluse în sancțiuni internaționale.

În fond, SIS de comun cu alte autorități, pornind de la măsurile restrictive internaționale și Dispoziția CSE [nr. 45/2022](#), a realizat măsuri pentru limitarea influenței maligne a subiecților și persoanelor conexe supuse restricțiilor, fapt ce a limitat și chiar destructurat acțiunile planificate inițial în scop de subminare a independenței, suveranității și integrității teritoriale a țării. Complementar, evaluarea cu privire la mersul/impactul aplicării măsurilor de precauție sporită pe perioada situației excepționale, a relevat următorul tablou:

- din totalul persoanelor juridice rezidente incluse în Listă, mai puțin de jumătate de entități desfășurau activitate, celelalte fiind din categoria - lipsa activităților, sistarea activităților, companii fantomă

¹⁰⁶ Dispoziția CSE [nr. 45 din 31.10.2022](#)

¹⁰⁷ Dispozițiile CSE [nr. 45 din 31.10.2022](#) și [nr. 46 din 11.11.2022](#)

etc. – ceea ce, prin prisma asocierii la persoanele incluse în sancțiunile internaționale, constituie indicator al rolului acestora, în diferite perioade, în scheme financiare dubioase;

- au fost fixate premise de eludare de la de la aplicarea măsurilor de precauție sporită (de ex. deținerea surselor în numerar de către entitățile economice, acordarea unor salarii exagerat majorate persoanelor angajate, caz de nerespectare de către o bancă comercială a Dispoziției [CSE 45/2022](#), caz de suspendare prin încheiere instanței de judecată, a executării Deciziei de sistare a tranzacției emisă de SPCSB).

Decizia CSE [nr. 45/2022](#) și respectiv implementarea mecanismului de precauție sporită privind tranzacțiile persoanelor fizice și juridice supuse sancțiunilor internaționale, care desfășoară acțiuni de destabilizarea a situației din Republica Moldova, precum și persoanelor în privința cărora există suspiciuni că sunt asociate acestora, a servit drept o platformă importantă în consolidarea mecanismelor de reziliență împotriva riscurilor care afectează securitatea națională.

Urmare a expirării stării de urgență, prin prisma datelor, evaluărilor, lecțiilor învățate și experienței practice acumulate în contextul Dispoziției CSE [nr. 45/2022](#), a fost impulsionată perfecționarea legislației naționale aferentă alinierii RM la măsurile restrictive internaționale – și care în fond contribuie în continuare la consolidarea capacităților de a face față riscurilor și amenințărilor de natură hibridă.

În prezent, în conformitate cu [Legea nr. 25/2016](#), privind aplicarea măsurilor restrictive internaționale, SIS elaborează și actualizează Lista persoanelor în privința cărora există probe, informații documentate că sunt asociate subiectului restricțiilor, care colaborează în acest sens cu SPCSB și BNM și cu alte autorități publice cu competențe incidente în domeniul dat.

Astfel, urmare a Deciziei Consiliului Interinstituțional de Supervizare nr. 1 din 27 decembrie 2023, de aliniere a RM la măsuri restrictive internaționale instituite prin deciziile unilaterale ale SUA, Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Canadei, SIS a elaborat lista persoanelor în privința cărora există suspiciuni că sunt asociate persoanelor fizice și juridice supuse sancțiunilor, identificate în conformitate cu criteriile stabilite la art. 6 din Legea menționată. Respectiv, sistematizarea datelor a relevat 291 persoane fizice și 239 persoane

juridice asociate cu 6 persoane incluse în sancțiunile internaționale, la care RM s-a alăturat conform [Deciziei CIS 1/2023](#).

Deși subiecții sancțiunilor continuă să acționeze împotriva intereselor naționale, în special prin tentative de diversificare a mecanismelor de acțiune (inclusiv prin căutarea unor modalități de eludare a sancțiunilor), progresele acestora sunt substanțial mai reduse, respectiv mai eficient de gestionat de autoritățile constituționale.

3.5.6.Excluderea imixtiunii externe și a compromiterii procesului electoral național

Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova a intrat în posesia informațiilor care atestau indici de pregătire și realizare, începând cu a doua jumătate a anului 2022, pe teritoriul Republicii Moldova, a unui scenariu subversiv de imixtiune externă a FR în afacerile interne ale țării, cu scopul de preluare a controlului politic/decizional.

O direcție prioritară a factorului rus s-a manifestat prin activități de monitorizare a dinamicilor electorale în contextul scrutinelor electorale din RM.

Indicatori cu privire la „imixtiunile electorale directe” ale Rusiei în alegeri au fost sesizați pe parcursul anului 2023 la etapa inițială în cadrul alegerilor bașcanului UTA Găgăuziei, fiind atestat interes deosebit față de candidați, cu precădere cei cu viziune pro-ruse accentuate. Ulterior, Serviciul de Informații și Securitate a obținut informații operative confirmate și coroborate multisursă care se pliau pe intențiile Federației Ruse de a se implica și în alegerile locale generale din noiembrie 2023.

Scopul atestat ca fiind urmărit de actor statal străin Federația Rusă, pe lângă faptul de a-și impulsiona candidații agreeți, a fost și de a compromite integritatea și securitatea proceselor electorale naționale și a vectorul de integrare europeană. Acest fapt se atestă, inclusiv din avertizările partenerilor care au remis în adresa a peste 90 de state atenționări despre „efortul FR de a destabiliza democrațiile, discreditând alegerile din întreaga lume”. Potrivit mesajului „...dacă în trecut, Moscova era concentrată pe susținerea unor anumiți candidați, acum caută să semene neîncredere față de procesul electoral în sine, prezentând alegerile ca fiind disfuncționale și rezultatele lor nelegitime”.

Direcțiile de acționare de influență electorală au relevat activități de un spectru divers, derulate pe următoarele dimensiuni:

- finanțarea ilegală a campaniei electorale a unor partide/exponenți politici;
- finanțarea protestelor stradale și destabilizărilor din țară;
- continuarea sprijinirii elementelor de destabilizare a RM utilizat de FR - tactica de „regionalizare” ce vizează crearea polurilor regionale de putere loiale factorului rus;
- exploatarea/consolidarea instrumentarului de influență mediatică;
- exploatarea vulnerabilităților naționale (aspecte sociale, pârghia energetică) – expunerea Federației Ruse ca unica forță capabilă să „salveze RM” ș.a.

Reieșind din problematica vizată, Serviciul de Informații și Securitate a desfășurat activități continue de identificare și destructurare a planurilor Federației Ruse de imixtiune în afacerile interne ale Republicii Moldova. Măsurile proactive realizate în mod independent precum și în colaborare cu alte instituții de drept au permis identificarea timpurie a direcțiilor de implicare a factorului rus și intervenția în mod prompt pentru a nu permite materializarea acelor planuri.

Pe parcursul anului, SIS a comunicat informațiile colectate privind influențele și imixtiunile externe în mod prioritar conducerii țării, organelor de drept și Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova. Suplimentar, destructurarea unor planuri de influență ale Federației Ruse a determinat schimbarea de către adversar a tacticii de acționare, amplificând toate pârghiile de acționare în speranța epuizării eforturilor de contracarare ale instituțiilor de drept a Republicii Moldova, fapt ce a necesitat luarea unor decizii în mod urgent și ferm.

Astfel, Serviciul de Informații și Securitate, reieșind din necesitatea gestionării crizei multidimensionale/hibride cu posibile efecte în cascadă, a informat inclusiv Comisia pentru Situații Excepționale a RM despre amploarea fenomenului, actorii implicați și efectele care se produc, pentru a fi luate decizii în conformitate cu competențele atribuite prin lege privind problema strategică cu care se confrunta statul.

Urmare a informărilor realizate de SIS, a materialului probator remis, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a dispus¹⁰⁸ anularea înregistrării concurenților electorali desemnați de către un partid politic în cadrul alegerilor

¹⁰⁸ Dispoziția [nr.92 din 3.11.2023](#)

locale generale din 5 noiembrie 2023, care au acționat în scopul promovării intereselor statului străin Federația Rusă. Prin această decizie a CSE, a fost destructurată cea mai extinsă operațiune hibridă a Federației Ruse realizată împotriva Republicii Moldova, care a redus tempoul planurilor de regionalizare a Republicii Moldova cu „impunerea” în fruntea autorităților publice locale a unor actori docili Kremlinului.

Totodată, reieșind din dimensiunea amenințării invocate, Serviciul de Informații și Securitate a sistematizat vulnerabilitățile identificate, mecanismele de gestionarea a crizelor de securitate națională disponibile și a remis la 22 noiembrie 2023 în adresa Consiliului Suprem de Securitate o serie de recomandări pentru contracararea finanțării ilicite a partidelor politice și corupției electorale, dar și al imixtiunii externe în afacerile interne ale Republicii Moldova. La această etapă acestea sunt examinate în cadrul grupului de lucru format pe platforma Consiliului Suprem de Securitate, în vederea transpunerii lor în legislația națională.

4. Concluzii

Perioada stării de urgență a fost una din cele mai dificile în istoria Republicii Moldova. Suprapunerea multipleror crize a pus o presiune enormă pe instituțiile statului, dar mai ales pe populație și economie. Cu toate acestea, măsurile întreprinse în toată această perioadă, inclusiv prin Comisia pentru Situații Excepționale, au fost necesare și proporționale provocărilor cu care ne-am confruntat și au permis nu doar depășirea situațiilor de criză, dar și transformarea problemelor în oportunități pentru dezvoltarea rezilienței și pentru modernizarea statului Republica Moldova. În toată această perioadă Republica Moldova nu a fost singură. Ucraina a fost scut împotriva războiului de agresiune al Federației Ruse, iar statele democratice au ajutat Republica Moldova în depășirea crizelor din această perioadă, dar și în punerea bazelor solide pentru un stat european rezilient.

Criza energetică a făcut posibil ca Republica Moldova să parcurgă în doar 2 ani o cale care a durat mai bine de 10 ani în alte țări. Astfel, de la o dependență totală de Gazprom, Republica Moldova a ajuns să nu mai procure gaze naturale de la acesta pentru malul drept al Nistrului, dar și să aibă o piață liberalizată cu cel puțin 6 furnizori activi pe piața liberă. Pentru prima dată în istorie, Republica Moldova a intrat în iarnă cu stocuri proprii de gaze naturale pentru întregul sezon rece. În ce privește energia electrică, Republica Moldova este sincronizată la sistemul energetic al Uniunii Europene și poate procura energie electrică de pe piața Uniunii Europene. Urmează câteva interconectări importante la rețeaua electrică europeană¹⁰⁹, dar și investiții semnificative în eficiență energetică, producerea de energie regenerabilă, precum și în capacități de stocare și echilibrare pentru a asigura un sistem energetic modern, rezilient și independent de șantajele politice.

¹⁰⁹ Isaccea-Vulcănești-Chișinău și Suceava-Bălți

Criza refugiaților a fost tragedie incomensurabilă pentru milioane de familii din Ucraina. Republica Moldova a primit cel mai mare număr de refugiați raportat la populația proprie și a dat dovadă de solidaritate și dedicație în toată această perioadă. Multiple instituții și mii de oameni au lucrat non-stop, la limita resurselor pentru a-i ajuta pe cei care plecau din calea războiului. Întreaga societate s-a mobilizat și și-a deschis ușile pentru refugiații din Ucraina. Republica Moldova a asigurat nu doar siguranța și cele strict necesare refugiaților, dar și a creat condițiile pentru o bună integrare a acestora în societate, până la posibilitatea revenirii acasă.

Foto: Guvernul Republicii Moldova

Criza logistică a fost una foarte dureroasă pentru mediul de afaceri. Totuși, aceasta a permis transformarea unor vulnerabilități în avantaje pe termen lung pentru țară și cetățeni. Astfel, în perioada stării de urgență, inclusiv prin Dispozițiile CSE, au fost demarate lucrări de reabilitare a unor segmente importante de cale ferată, dar și începute noi proiecte de infrastructură, precum podul Leova-Bumbăta, pentru a crește potențialul de tranzit pe teritoriul nostru și a crea noi oportunități economice. A fost acceptată participarea Republicii Moldova în cadrul

Mecanismului de Finanțare a Conectivității Europene ceea ce face posibilă atragerea investițiilor nerambursabile pentru construcția și reconstrucția infrastructurii majore de transport, prin care la moment au fost atrase fonduri nerambursabile pentru realizarea construcției drumurilor de acces și Punctelor de Trecere a Frontierei Leușeni – Albița și Ungheni – Ungheni, ultimul fiind și punctul de conexiune a Republicii Moldova la rețeaua de Autostrăzi a UE, dar și continuarea Autostrăzii „Unirii” Târgu Mureș – Iași – Ungheni până la Chișinău și Odesa.

Foto: Guvernul Republicii Moldova

Efectele crizei gazelor și a consecințele războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei au fost resimțite de fiecare cetățean. Nivelul maxim al inflației în această perioadă a depășit 30% și i-a afectat cel mai mult pe cei mai vulnerabili. Guvernul, Comisia pentru Situații Excepționale și un număr mare de parteneri de dezvoltare au intervenit prompt pentru a proteja populația. Sume fără precedent au fost alocate pentru compensarea facturilor la resurse energetice, dar și pentru menținerea stabilității prețurilor și compensarea dobânzilor. Efectele crizei gazelor, dar mai ales ale războiului vor continua să fie resimțite. Totuși, în această perioadă, Republica

Moldova a reușit să devină mult mai rezilientă la șocuri externe, mai independentă față de șantajul energetic, dar și să se integreze economic și mai mult cu Uniunea Europeană - o piață enormă, dezvoltată și previzibilă.

Sursă: Președinția Republicii Moldova

Ucraina protejează Republica Moldova de posibilele amenințări militare din partea Federației Ruse. Totuși, țara noastră rămâne o țintă pentru ostilitățile hibride cum ar fi războiul energetic, informațional, cibernetic, precum și încercările de destabilizare a țării și de compromitere a proceselor democratice. Dar Republica Moldova nu este singură. În contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană, țara noastră va deveni, inevitabil, mai unită, modernă și mai rezilientă la toate tipurile de amenințări.

5. Anexe și referințe

[Raportul Centrului Unic de Gestionare a Crizei pe perioada 24 februarie - 24 august 2022](#)

[Raportul Avocatului Poporului privind monitorizarea respectării drepturilor persoanelor străine din Ucraina în contextul stării de urgență pentru perioada 25 februarie – 30 aprilie 2022](#)

[Raportul OIM privind realizările înregistrate în perioada 2022 – 2023](#)

[Portalul UNHCR cu date privind criza refugiaților din Ucraina](#)

[\(EN\) Raportul OIM și Internews "UN AN MAI TÂRZIU: Discursul online în Moldova despre refugiații ucraineni"](#)

[Raportul Consiliului Audiovizualului pentru 2022](#)

[Raportul Consiliului Audiovizualului pentru 2023](#)

[Raport SIS privind rezultatele operațiunii de stopare a acțiunilor ostile ale Federației Ruse și ale unor grupuri criminale, îndreptate împotriva ordinii de drept, democrației și Constituției Republicii Moldova \(noiembrie 2023\)](#)